

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI FİNANS VE BANKACILIK ANABİLİM DALI
SERMAYE PİYASALARI TEZLİ YÜKSEK LİSANS

BAĞIMSIZ DENETİM, KALİTELİ FİNANSAL TABLOLAR VE
FİNANSAL PERFORMANS İLİŞKİSİNİN ANALİZİ – TÜRKİYE
ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN
CENGİZ KAĞAN ATLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ADALET HAZAR

ANKARA – 2023

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 10 / 02 / 2023

Öğrencinin Adı, Soyadı:Cengiz Kağan ATLI.

Öğrencinin Numarası:22010310

Anabilim Dalı:Uluslararası Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı.

Programı:Sermaye Piyasaları Tezli Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı:Prof. Dr. Adalet HAZAR

Tez Başlığı:Bağımsız Denetim, Kaliteli Finansal Tablolar ve Finansal Performans İlişkisinin Analizi – Türkiye Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 73 sayfalık kısmına ilişkin, 07 / 02 / 2023tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 10'dır. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: 10 / 02 / 2023

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

.....
.....

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen Prof. Dr. Adalet HAZAR’a teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca kıymetli zamanını benim için ayırıp üniversite hayatımın tamamında bana kattığı her bilgi için Prof. Dr. Şenol BABUŞCU’ya teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmam ve hayatım boyunca beni destekleyen, haklarını ödeyemeyeceğim başta kıymetli ve şefkatli ailem; annem, babam, ablama ve sevgili Esra GÜRSOY’a sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Cengiz Kağan ATLI, Bağımsız Denetim, Kaliteli Finansal Tablolar Ve Finansal Performans İlişkisinin Analizi – Türkiye Örneği, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sermaye Piyasaları Yüksek Lisans Programı, 2023

Finansal tablolar günümüzde işletmenin sahipleri, yöneticileri, çalışanları, kredi sağlayanları, müşterileri ve yatırımcıları gibi paydaşları için en önemli bilgi kaynaklarıdır. İşletmenin iç ve dış paydaşlarına doğru bilgilerin sunulması kaliteli finansal tablolarla gerçekleştirilebilmektedir. Kaliteli finansal tablolarının temel dayanağı ise, işletme faaliyetlerinin doğru, şeffaf ve hileden uzak bir şekilde kayıtlara yansıtılıp yansıtılması ile yakından ilgilidir. Bu kapsamda kaliteli finansal tabloların oluşmasında en önemli etkenler arasında denetimin kalitesi ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede denetimin kalitesi ile denetçinin tam bağımsızlığı arasındaki ilişki önem taşımaktadır. Konuya ilişkin literatür taramasında ve sektör tecrübelerinden görüldüğü üzere denetçi bağımsızlığının önündeki en önemli engelin denetçi ile denetlenen işletme arasındaki müşteri ilişkisinin oluşturduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada bağımsız denetime ilişkin Ülkemiz uygulamaları analiz edilmiş, literatürdeki çalışmalar göz önünde bulundurularak kaliteli finansal tabloların elde edilmesinde önemli yere sahip olan denetim yapısının sağlıklı olmasına ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Bu önerilerden en önemlisi olan denetlenen işletme ile denetimi yapan taraf arasındaki dengeli ve sağlıklı ilişkinin bağımsız bir otorite tarafından kurulması gerekliliği gerekçeleri ile tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: denetim, denetimin kalitesi, denetçi bağımsızlığı, denetim ücreti

ABSTRACT

Cengiz Kağan ATLI, Independent Audit, Quality Financial Statements and Analysis of the Relationship between Financial Performance – The Case of Turkey, Başkent University, Social Sciences Institute, Capital Market Master’s Program , 2023

Nowadays, financial statements are the most important sources for stakeholders. The quality of the financial statements prepared by the management of the entity is an indicator of the success. In order for the entity to prepare quality financial statements, it must first have a successful, transparent and fraud-free structure. To increase the quality of the audit, the formation of this system and the formation of high-quality financial statements is significant. Also, the auditor's full independence is crucial. As seen in the literature and industry, the obstacle to the independence of the auditor is the customer relationship between the auditor and the audited entity. In this study, Turkish practices regarding independent auditing were analyzed and suggestions were developed by taking into account both the literature and analysis. These suggestions claims a balanced and healthy audited entity and the auditing party relationship that should be established by an independent authority.

Key words: audit, audit quality, auditor independence, audit price

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TABLolar LİSTESİ	vii
GRAFİKLER LİSTESİ	viii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I	4
FINANSAL BİLGİ, FINANSAL TABLOLAR VE DENETİM.....	4
1.1. Finansal Bilgi.....	4
1.2. Finansal Bilgi'nin Kullanıcıları ve Bunların Bilgiye Ulaşma Düzeyleri.....	5
1.2.1. Şirket Yöneticileri ve Hâkim Ortaklar.....	6
1.2.2. Yatırımcılar	6
1.2.3. Çalışanlar	6
1.2.4. Kreditörler	7
1.2.5. Tedarikçiler	7
1.2.6. Müşteriler.....	7
1.2.7. Hükümet ve Düzenleyici Otoriteler	8
1.2.8. Analistler ve Fon Yöneticileri	8
1.2.9. Kamuoyu.....	8
1.3. Finansal Bilginin Kaynakları.....	9
1.3.1. Finansal Durum Tablosu (Bilanço)	10
1.3.2. Kar/Zarar Tablosu (Gelir Tablosu)	11
1.3.3. Özkaynak Değişim Tablosu.....	11
1.3.4. Nakit Akış Tablosu.....	12
1.3.5. Dipnotlar ve Diğer Açıklayıcı Bilgiler	13
1.4. Finansal Bilginin Taşınması Gereken Özellikler	14
1.4.1 İhtiyaca Uygunluk.....	14
1.4.2. Gerçeğe Uygun Sunum	14
1.4.3 Karşılaştırılabilirlik	15
1.4.4. Zamanında Sunum.....	15
1.4.5. Anlaşılabilirlik	15
1.4.6. Güvenilirlik.....	15

BÖLÜM II	16
BAĞIMSIZ DENETİM VE FİNANSAL TABLO KALİTESİ	16
2.1 Bağımsız Denetimin Önemi ve Amacı.....	16
2.2. Denetimin Yürütülmesi	16
2.3 Kaliteli Finansal Tablo Tanımı.....	19
2.3. Kalite Kontrol Standardı	20
2.3.1. Kalite Kontrol Standartlarının Denetim Şirketlerine Etkisi	21
2.3.2. Kalite Kontrol Sistemine İlişkin Sorumluluk	21
2.3.4. Kaliteli Finansal Tablolar ile Bağımsız Denetimin İlişkisi.....	21
2.3.5. Yüksek Kalitede Finansal Tablo Hazırlanmasına Yönelik Denetçinin Sorumlulukları	25
2.4. Literatür	26
BÖLÜM III	31
BİST FİRMALARINDA FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU ANALİZİ.....	31
3.1. Mevcut Durum Analizi ve Araştırmanın Amacı.....	31
3.1.1 SPK Denetimlerinden Elde Edilen Bilgiler	31
3.1.2. KGGK İncelemelerinden Elde Edilen Bulgular	33
3.1.3. Yıllar İtibari İle Denetim Faaliyetleri İncelemesi	36
3.1.4. Yeminli Mali Müşavirlerin Bağımsız Denetim Yapma Yetkisinin Yarattığı Sorunlar	39
3.2. Manipülasyon ve Finansal Bilgi.....	41
3.2.1. Beneish Modeli	43
3.2.2. BDDK EK – 4 Makul Güvence Raporu	50
3.2.2.1. Karlılık Oranları	51
3.2.2.1.1. Brüt Kar Marjı.....	52
3.2.2.1.2. Net Kar Marjı.....	52
3.2.2.1.3. FAVÖK Marjı	52
3.2.2.1.4. Özkaynak Karlılığı	52
3.2.2.1.5. Aktif Karlılık Oranı.....	53
3.2.2.1.6. Vergi Öncesi Kar / (Zararın) Finansman Giderine Bölünmesi.....	53
3.2.2.1.7. Faaliyet Geliri / Finansman Giderine Bölünmesi	53
3.3. Modellerin Finansal Tablolara Uygulanması ve Kaliteli Finansal Tablolarla İlişkisi	54
3.3.1. Uygulanacak Veri Seti	55
3.3.2. Araştırma Bulguları.....	59
3.3.3. Bulguların Yorumlanması.....	62

3.3.4. Kaliteli Finansal Tablolar ile Denetime Tabilik Koşullarının Limitleri	64
3.5. Bağımsız Denetim ve Finansal Tablolarda Kaliteyi Artırmaya Yönelik Öneriler	65
3.5.1. Denetim İşlevi İle Görevli YMM'lerin Sadece Bu Hizmeti Sunması	65
3.5.2. KGK Denetim Fonu ve Eşleştirme Sisteminin Oluşturulması.....	66
SONUÇ VE ÖNERİLER	71
KAYNAKLAR.....	74

TABLÖLER LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Denetimde Makul Güvence Oluşturulmasına Yönelik Oluşturması Gereken Aşamalar	18
Tablo 2. Denetçi Tarafından Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesine Neden Olan Hususlar	23
Tablo 3. Finansal Tablo Kalitesinin Ölçümünde Kullanılan Yöntemler	29
Tablo 4: Beneish Modeli Araştırmanın Bulguları	60
Tablo 5: Beneish Modeli ve BDDK EK-4 Makul Güvence Birlikte İncelenmesi	61

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 1. SPK Tarafından Verilen Cezaların Sayısı ve Rakamla Büyüklüklerinin Durumu (2012-06.2022	32
Grafik 2. SPK Tarafından Verilen Cezaların Konularına Göre Dağılımı (Adet) (2010-06.2022)	32
Grafik 3. 2018 Yılı KGK İnceleme Raporlarına Göre En Sık Rastlanılan İlk 5 Bulgu	33
Grafik 4. 2019 Yılı KGK İnceleme Raporlarına Göre En Sık Rastlanılan İlk 5 Bulgu	34
Grafik 5. 2020 Yılı KGK İnceleme Raporlarına Göre En Sık Rastlanılan İlk 5 Bulgu	35
Grafik 6: 2021 Yılı KGK İnceleme Raporlarına Göre En Sık Rastlanılan İlk 5 Bulgu	36
Grafik 7. KGK Yıllar İtibari İle Denetim Sözleşmesi İmzalayan Şirket Sayısı (2013-2021	37
Grafik 8. KGK Yıllar İtibari İle Denetimi Üstlenen Denetçi Sayıları (2013-2021	38
Grafik 9. KGK Yıllar İtibari İle Görüş Türleri (2015-2020	39
Grafik 10. KGK Denetim Fonu ve Eşleştirme Birimi İşleyişi	67

GİRİŞ

Ülke ekonomilerinin vazgeçilmez unsuru olan işletmelerin faaliyetlerinin etkinliği ve verimliliği hem reel sektör hem de mali piyasalar açısından büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda işletmelerin finansal bilgilerinin ulaşılabilirliği, doğruluğu ve güvenilirliği de ekonomideki kaynakların doğru, adil ve etkin dağılımının sağlanmasında önemli faktörlerdendir. Nitekim devletler ve konuya ilişkin otoriteler bu hususta çeşitli düzenlemeler yapmakta, ekonomideki gelişmeleri ve ihtiyaçları dikkate alarak yenilemekte, piyasa aktörlerinin bu düzenlemelere ne seviyede uyduğuna ilişkin çeşitli kontrol mekanizmaları kurmakta ve işletmektedir.

Son yıllarda, hızla gelişen teknoloji ile ülkeler arası sınırların ortadan kalması, Dünya ile etkileşim ve iletişimin daha da kolaylaşması, işletmelerin gelişim ve değişim hızını daha da artırmıştır. Bu gelişme ve büyüme ile işletmelerde daha karmaşık yapılar oluşmaya başlamıştır. Organizasyon yapıları karmaşılaştıkça finansal tablo okuyucularının ve yöneticilerin, finansal tablolara olan güvenini artırmak için dışardan yapılan denetim faaliyetlerine olan ihtiyaç artmıştır. Diğer bir ifadeyle denetim faaliyetleri, finansal tablolara ihtiyaç duyan her birey ve kurum için olmazsa olmaz bir yapı hali haline gelmiştir.

Denetim mesleğinin ortaya çıkışına bakıldığında, konuya ilişkin yasaların ve standartların da çok öncesine, yaklaşık 1900'lü yıllara dayandığı görülmektedir. Muhasebe tarihçisi John L. Casey'e (1969) göre 1845 gibi erken bir tarihte İngiltere'de kanunen, hissedarları "hissedarlar ve müdürlerin uygunsuz eylemlerinden" korumak için denetimin gerekliliği ifade edilmiştir. Bununla birlikte o dönemlerde, düzenli bir muhasebeci veya denetçi mesleği, tek tip denetim standartları, kurallar ve denetçiler için yerleşik eğitimler ile mesleki statüden bahsetmek mümkün değildi. Öte yandan, ilginç bir şekilde, İngiliz yasalarına göre denetçilerin, denetlenecek şirketlerde paya sahip olmaları yani hissedar olmaları gerekliliği vardı. Böylece denetçilerin, bir taraftan denetlenecek şirketle ortak bir çıkara sahip olmaları diğer taraftan ise bağımsız olmaları bekleniyordu.

1930'lardan önce, federal menkul kıymetler yasalarının yürürlüğe girmesine kadar denetimin yönü ve kapsamı yalnızca denetçinin takdirine bağlı olarak belirlenmekteydi. O tarihlerde denetimin ana amacı büyük ölçüde dolandırıcılığın tespitine odaklanmaktaydı (Dicksee, 1905). Amerika Birleşik Devletleri (ABD) denetçileri için en eski ve en yaygın

olarak kullanılan kapsamlı, etkili ve kalıcı “pratik” rehberlik kaynaklarından biri, Robert H. Montgomery tarafından yazılan ve ilk kez 1912’de yayınlanan, daha sonra kısaca Montgomery’nin Denetimi olarak bilinen “Auditing Theory and Practice” kitabı olarak kabul edilmektedir.

ABD, Federal Gelir Vergisi Yasası (1862) çerçevesinde, iç savaş sırasında 800 \$ üstü geliri olan bireylerden %3 oranında gelir vergisi almaya başlamıştır. 1909 yılında ise kurumlardan %1 oranında gelir vergisi alınması kararı alınmış, 1913 yılında yürürlüğe giren Gelir Yasası’ndaki değişiklik ile uygulama kalıcı hale getirilmiştir. Gelir vergisi oranlarının düşük ve tahsilatların asgari düzeyde olmasına rağmen gelir vergisinin varlığı muhasebe mesleğini sağlıklı vergi uygulaması ve denetim açısından etkilemiştir. Nitekim Montgomery (1922), Auditing Theory and Practice isimli kitabının 1912 tarihli ilk baskısının önsözünde 1909 yılındaki gelir vergisine ilişkin yasayla denetimin, muhasebenin en önemli dalı olduğu düşüncesini beyan etmiştir (Montgomery, 1922). İlk federal menkul kıymetler yasalarından 20 yıl önce Montgomery ilgili kitabının II. bölümünde, mali tablolardaki kasıtlı yanlışlıklar yerine, özellikle çalışanların zimmete para geçirme olmak üzere, hileyi tespit etmeye yönelik prosedürlerin uygulanmasına büyük önem verildiğini belirtmektedir.

Ünlü Muhasebe Tarihçisi Stephan A. Zeff’e (2003) göre; “1930’lardan önce, 1926 yılına kadar kanun veya yönetmelikler, şirketleri mali tablolarını denetletmeye zorlamamıştı. Ancak New York Borsası’nda işlem gören sanayi şirketlerinin %90’ından fazlasının 1933’e kadar denetlendiği görülmektedir. Bununla birlikte Borsa’nın, 1933 Menkul Kıymetler Yasası (Securities Act) ve 1934 Menkul Kıymetler Borsalar Yasası (Security Exchange Act)’ndan önce şirketleri son birkaç yıllık denetlenmiş finansal tablolarını yayınlamaya gayri resmi olarak teşvik ettiği bilinmektedir. 1929 yılında borsanın çöküşünün ve sonrasındaki Büyük Buhran’ın ardından Kongre, yatırım ve denetim dünyasını sonsuza dek değiştirecek bu iki federal yasayı onaylamıştır. Bu önemli mevzuat değişikliği, tüm ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu’na (Security Exchange Commision) tescil ettirenlerin finansal tabloların bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesini gerektirmiş ve denetim mesleğinin de önemi vurgulanmıştır. Bunun sonucunda da denetim hizmetlerine olan talep önemli ölçüde artmıştır.

2001 yılında Enron ve Worldcom skandallarının yanı sıra bazı önemli skandallar yaşanmıştır. Bu şirketler usulsüz muhasebe politikaları ile karı ve ciroyu olduğundan yüksek göstererek yatırımcıları ve finansal tablo okuyucularını zarara uğratmışlardır. Bu güvensizlik ortamında, ABD’de 25 Temmuz 2002 tarihinde Sarbanes- Oxley Kanunu yürürlüğe konularak, şirketlerin bağımsız dış denetim düzenini değiştirmek amaçlanmıştır.

Günümüzde denetim faaliyetlerini icra eden denetçiler için denetim standartları, bir rehber ve kalite ölçüsü olarak kabul edilmektedir. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB) Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nı (IFRS) yayınlamakta ve Dünya’da birçok ülkede işletmeler bu kurallara, Amerika Birleşik Devletleri ise Finansal Muhasebe Standartları Kurulu’nun (FASB) yayınlanadığı US-GAAP’lere uygun olarak finansal tablolarını hazırlamaktadır. Türkiye’de bağımsız denetçiler ise KGK tarafından yayınlanan “Bağımsız Denetim Standartları”na (BDS) uygun olarak denetim faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Ülkemizde bağımsız denetimin ilk yıllarda vergi amaçlı olduğu ve Maliye Bakanlığı tarafından düzenlemelerle çerçevenin belirlendiği görülmektedir. Bağımsız denetimin meslek olarak başlaması ise 1960’lı yıllara denk gelmektedir. Nitekim kamu denetçilerinin yanı sıra sisteme bağımsız denetçilerin de 1987 yılından sonra dahil olduğu görülmektedir (Bezirci, 2009). İlerleyen yıllarda çeşitli düzenlemelerle günümüzdeki bağımsız denetimin altyapısı oluşturulmuştur. Günümüzde denetime ilişkin otorite Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) olup; bağımsız denetçiler KGK tarafından yayınlanan “Bağımsız Denetim Standartları”na (BDS) uygun olarak denetim faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

Ülkemizde bağımsız denetime ilişkin mevzuat önemli ölçüde uluslararası uygulamalar ile paralellik göstermektedir. Ancak mevzuatı uygulayan denetim firmaları ve bu firmalar bünyesinde operasyonu gerçekleştiren denetçiler olup, zaman zaman gerek KGK gerekse Sermaye Piyasası Kurumu (SPK) tarafından ilgili tarafların faaliyetlerine ilişkin çeşitli aksaklıkların ve olumsuzlukların gerçekleştiği raporlanmaktadır. Bu makalenin amacı; kaliteli finansal tabloların hazırlanmasında en önemli etken olan denetimin kalitesine ilişkin Ülkemiz uygulamalarını analiz ederek, etkin ve piyasa gereklerine uygun bir denetim ortamı konusunda görüş ve öneri sunmaktır.

BÖLÜM I

FINANSAL BİLGİ, FINANSAL TABLOLAR VE DENETİM

1.1. Finansal Bilgi

İşletmeler rekabetçi güçlerini korumak ve sürdürmek için finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar; çünkü finansal bilgi yöneticilerin işletmeleri hakkında en doğru ve nicel bilgileri görmesi için bir numaralı kaynaktır (Çoşkun ve Demir, 2009:3). Finansal Bilgi herhangi bir işletmeyle veya faaliyet ile ilgili olarak üretilen ve birim olarak parayla ifade edilen bilgidir. Temel itibari ile iş dünyası için üretildiği ve iş dünyası ile ilgili olduğu kabul görmektedir. Bununla birlikte finansal bilgiyi, işletmenin muhasebe birimi tarafından veya raporlama sistemi tarafından üretilen, şirketlerin finansal durumunu ve performansını gösteren; kamuya açıklanan niceliksel veriler olarak da tanımlamak mümkündür (Bushman ve Smith, 2001:238).

Bu kapsamlar altında finansal bilgi, işletmeye bir bütünlük yaratan, işletmenin durumunu ortaya koyan, bir prosedür altında sürekliliğini koruyabilen ve sürekliliğini korurken değişime ve yeniliğe açık olan ve en önemlisi tarafsız olan veri bütünüdür. Dünya üzerinde sermaye yani para her zaman, kar fırsatı gördüğü, kazanç elde edebileceği her türlü yere giderken, dikkate aldığı ve kararlarında etkili olan en önemli “bilgi”; “Finansal Bilgi”dir (Doğan, 2001:4).

Tüm bunlardan hareketle düşünüldüğünde; finansal bilginin üretiminde ve işletmenin bütününe oluşmasında etkili olan muhasebe departmanı karşımıza çıkmaktadır. Muhasebe birimleri işletmeler için olmazsa olmazdır. Çünkü para ile ölçülen tüm değerleri raporlama görevi muhasebe birimlerine aittir. Bu bağlamda, finansal bilginin oluşmasında en büyük etkinin muhasebe departmanında olduğu düşünülebilir; ancak finansal bilginin doğması ve eksiksiz oluşması, hiç şüphesiz işletmedeki tüm birimlerin koordinasyonuna bağlıdır. İşletmede bir bütünlük sağlanmadan finansal bilginin oluşmasından söz etmek mümkün değildir. Bütünlük sağlandıktan sonra bu bilgilerin, finansal bilgi formuna gelmesini ise muhasebe departmanı sağlar (Küçüksözen, 2004:11).

Küreselleşme doğrultusunda ülke sınırları ortadan kalkmaya başlamış ve ticari faaliyetlerde büyük artış yaşanmıştır. Böylece finansal bilgiye olan ihtiyaç ve verilen önem her zamankinden daha da önemli gelmiştir. Çünkü ticari faaliyetlerin dünya üzerinde artık

sınır tanımamasıyla beraber, işletmeler çok farklı coğrafya ve konumlarda olsalar da ticari faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bunun sonucunda da işletmelerin birbirlerini tanıma ihtiyacı söz konusu olmuştur. Çünkü işletmelerin birbirleri ile iletişim kurma yönünde kullanacağı birinci kanal “Finansal Bilgi”dir. (Uzunoğlu, 2018:6)

Bilgi, kararlarını doğru ve emin verebilme anlamında işletmeler için olmazsa olmaz bir yer tutar. Öte yandan bir bilginin finansal bilgi niteliği taşıması için, birtakım önemli özellikleri barındırması gerekmektedir:

- Belirli bir periyodu kapsaması
- Nesnel, doğru ve eksiksiz olması
- İlgili ve Amacına uygun olmalı

Bunların yanında finansal bilgi pek çok farklı formda olabilir; fakat finans dünyasında finansal bilgi sayılabilmesi için bazı temel olarak bulunması gereken finansal bilgiler;

- Kar – Zarar Tablosu veya Gelir Tablosu,
- Bilanço ve
- Nakit Akış Tablosu’dur. (Küçüksözen, 2004:12)

1.2. Finansal Bilgi’nin Kullanıcıları ve Bunların Bilgiye Ulaşma Düzeyleri

SPK tarafından verilen yetki ile halka açılmış ve finansal tabloları “Kamu Aydınlatma Platformu”nda yayınlanan şirketler tarafından belirlenmiş hukuki temellere göre hazırlanan, başta yöneticiler ve hissedarlar olmak üzere şirketi etkileyen tüm birimler ve şahıslar tarafından kullanılmaktadır.

Bu bölümün ele alınmasında, Cemal Küçüksözen, 2004, “Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Çalışma”, S 22,23,24 ‘den faydalanılmış ve bu kapsamda şirketin ürettiği finansal bilgi kullanıcıları ve finansal bilgiye ulaşma aşamaları aşağıda sıralanarak açıklanmıştır.

1.2.1. Şirket Yöneticileri ve Hâkim Ortaklar

Finansal Bilgiyi üretiminde etkin olan şirket yöneticileri ve üst yönetim olarak da adlandırabileceğimiz hâkim ortaklar; oluşan finansal bilgiler ve finansal tablolar ışığında işletme ile ilgili yatırım, dağıtım, üretim, satış ve pazarlama, yeniden yapılanma vb. gibi kararları alırken finansal bilgiyi kullanırlar. Bu yönü ile düşünüldüğünde işletme hakkında finansal bilgiye en çok ihtiyaç duyan ve kararlarını oluşturan bu finansal bilgiye göre şekillendirecek olan kesim Şirket Yöneticileri ve Hakim Ortaklardır. Haliyle Şirket Yöneticileri ve Ortaklar finansal bilgiye *tam ve eksiksiz* ulaşabilmektedir.

1.2.2 .Yatırımcılar

Yatırımcılar bir işletmenin hisse senetleri veya menkul kıymetlerini çeşitli amaçlarla satın alırlar. Bu amaçlardan bazıları;

- Kısa Vadeli Hisse Değerinin artışından kar elde etmek için,
- İşletmenin yıl sonunda dağıtacağı temettüden kar payı almak için,
- İşletme de söz sahibi olmak için vb.

Yatırımcılar, işletmenin bu amaçlar doğrultusunda hisse senetlerini alırken, işletmeyi tanıyıp analiz etmek isterler, çünkü yatırım kararlarını alırken ihtiyaçları olan bilgi finansal bilgilerde yatmaktadır.

Yatırımcılar, sadece işletmenin “Kamu Aydınlatma Platformu” na açıklanan finansal tablolarından faydalanabilecekleri için finansal bilgiye ulaşma düzeyleri “Sınırlı”dır.

1.2.3. Çalışanlar

İşletmenin çalışanları ve bu işletme mensup sendika ve temsilcileri çalışılan şirketin karlılığı, sürekliliği ve finansal yeterliliği ile yakından ilgilenirler. Bunun sebebi ise çalışanların kendilerine yapılacak sigorta, ücret ve iş güvenliği, kıdem tazminatı gibi ödemelerin zamanında ve tam yapılıp yapılamayacağı ile ilgilidir. Yani işletmenin çalışanları kendilerini ilgilendiren durumlarla ve koşullarla ilgili olarak finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar. Çalışanların finansal bilgilere ulaşma seviyeleri *sınırlı*dır.

1.2.4. Kreditörler

Şirketin dış finansman ihtiyacını sağlayan mevcut ya da potansiyel banka vb. kurumlar, işletmenin kredi limitlerini ölçmek için, bu kredi limitlerini arttırmak veya azaltmak için ya da işletmelerin ödünç verilen fon kaynağını geri ödeyebilme gücünü tartmak için finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar.

Bunun içinde işletmenin hazırladığı finansal tablolar ve kredinin limitine göre; Yüzmilyon TL üstü kredi limitine sahip işletmelerde ekstra olarak bağımsız denetçi tarafından geçmiş denetçi görüşünü talep ederler. Kreditörlerin finansal bilgiye ulaşma oranı *sınırlıdır*.

1.2.5. Tedarikçiler

İşletmenin faaliyetleri için gerekli olan hammadde, yarı mamül ve mamülleri temin etmek için işletme tedarikçileri ile ticari bir ilişki kurar. Ticari bir ilişkinin sonucunda da finansal bir ilişki doğar. Çünkü işletme tedarikçilerinden gerekli malları temin ederlerken tedarikçileri bunun sonucunda vadeli, cari olarak işletmeye bir kredi mekanizması sağlarlar. Bu sebepten dolayı tedarikçiler, ticari ilişkide bulunduğu işletmeyi tanımak isterler; bunun içinde finansal bilgilerinden faydalanırlar. Bu finansal bilgiler ile işletmeye peşin ödeme, mal mukabili, akreditifli satış yöntemlerinden hangisini uygulayacağından tutun, teslim şeklinin belirlenmesine kadar süreçte finansal bilgiyi bir pusula olarak kullanır.

Çünkü tedarikçi karşı tarafa ne kadar az güvenirse, karşı tarafı o kadar yükümlülük altına sokar.

1.2.6. Müşteriler

İşletmenin müşterileri yani işletmeden mal alan alıcılar işletme ile olan ticari ilişkilerini devam ettirmek ya da bitirmek için kararlarını alırken finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar. Çünkü müşteriler içinde mühim olan konu tedarikçisinden talep ettiği bilgilerin zamanında ve tam olarak talep ettikleri şekilde kendilerine ulaşıp ulaşamayacağı konusunda finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar.

İşletmenin müşterileri de ancak işletmenin kamuya açıklanan bilgilerinden finansal bilgilere ulaşabildikleri için finansal bilgiye ulaşma düzeyleri *sınırlıdır*.

1.2.7. Hükümet ve Düzenleyici Otoriteler

Esas itibari ile hükümet ve düzenleyici otoriteler ekonomideki kaynakların doğru ve yerinde kullanılıp ülke ekonomisine en verimli şekilde katkılarını sunabilmesi için işletmenin finansal bilgileri ile doğrudan ilgilenirler.

Bunun yanında işletmeler finansal tablolar ve dipnotlar üzerinde doğrudan etkisi olan mevzuat hükümlerine tabiidirler. Hükümetler ve düzenleyici otoriteler bu belirtilen mevzuatların denetimi ve kontrolünü sağlamak için işletmenin finansal bilgilerine ihtiyaç duyarlar; bunun için de finansal bilgiye *tam* olarak ulaşabilirler.

1.2.8. Analistler ve Fon Yöneticileri

Yatırımcılar, kararlarını alırken finansal bilgileri inceledikten sonra kararlarını verirler. Bundan ayrı olarak yatırımcılar kararlarını alırken analistlerin incelemeleri sonucunda oluşturdukları raporlar sayesinde yatırım kararlarını verebilirler. Yalnız burada önemli olan bir ayrım mevcuttur. Analistler İç analistler ve Dış Analistler olarak ikiye ayrılır.

İç Analist; işletme içinde mevcut olan şirketin bütün faaliyetlerini kapsayan analizleri ve bu analiz sonucunda tetkiklerini üst yönetimi sunarak yönetime yardımcı olurlar. İç Analistler İşletme üst yönetimine geleceğe dönük projeksiyon sağlayarak yöneticilerin ileriye dönük yönetim kararları almalarında yardımcı olurlar. Bu yüzden iç analistlerin finansal bilgiye ulaşma düzeyleri *tam*dır

Dış Analistler; işletme dışında mevcut olan ve işletmelerin kamuya açıklanan verileri sayesinde işletmenin finansal bilgileri ile analiz ve inceleme yapan firmalardır. Bu dış analizler işletmenin verilerine *sınırlı* ulaşırlar; çünkü işletmenin verilerine sadece kamunun açıkladığı kadarı ile ulaşırlar.

1.2.9. Kamuoyu

İşletme canlı yaşayan bir organizmadır bundan dolayı işletme Kamuoyu ve toplumla iç içe bir olgudur. İşletmenin faaliyetlerinden, mevcut bulunduğu sektördeki birçok kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Örnek vermek gerekirse büyük bir inşaat firmasını düşünelim. Bu inşaat firması kendi faaliyet alanındaki diğer işletmelerin yanında sektör olarak dolaylı olarak birçok işletmeyi etkileyecektir. Çünkü bir işletme sadece kendi yanında çok farklı dalda işletmeyi etkilemektedir.

Hiçbir işletme sadece kendi faaliyette bulunduğu sektörü ilgilendirmez, muhakkak kendi sektöründen bağımsız olarak farklı farklı sektörleri ve işletmeleri etkileyecektir. Bundan dolayı işletmenin finansal bilgileri sadece işletmeleri değil kamuoyunu da ilgilendirir; fakat kamuoyunda finansal bilgiye işletmenin kamunun açıkladığı kadarıyla ulaşabildiği için erişim imkânı *sınırlıdır*.

Yukarıda bahsi geçen finansal bilgi kullanıcılarının yanı sıra ulusal ve uluslararası başka kesimlerde işletmenin finansal bilgilerini kullanabilirler. Yukarıda açıklanan işletme ve tarafların dışında geriye kalan diğer ticari organizasyonlarında finansal bilgiye ulaşma aracı medya veya kamunun açıkladığı kadar olan kısımdır. Bunun için finansal bilgiye ulaşma düzeyleri de *sınırlıdır*.

1.3. Finansal Bilginin Kaynakları

Toplumu, kamuyu ve finansal tablo okuyucularını bilgilendirmek ve aydınlatmak için kullanılan finansal bilgi kullanılır. Çeşitli amaçlarla oluşturulan finansal bilginin oluşturulmasında muhasebe bilgisi kullanılır. Muhasebe bu fonksiyonu ile toplumu aydınlatmak için çok önemli bir göreve sahiptir.

Finansal bilginin esas kaynağı ise finansal tablolardır. Finansal tablolar belirli bir hesap dönemini kapsayan, işletmenin bu hesap dönemine ilişkin olarak faaliyetlerinden elde ettiği muhasebe verilerini gerçeğe uygun sunumla beraber yansıtan bir veri setidir.

TMS – 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardına göre finansal tabloların amacı; işletmenin finansal başarısı ve performansı, belirli hesap dönemine ilişkin finansal olan durumu ve nakit akışlarına ilişkin olarak oldukça fazla kesimi kapsayan ve ilgilendiren finansal tablo okuyucularına ekonomik ve ticari kararlarını almalarına yardımcı olacak şekilde finansal bilgi sağlamaktır. (KGK, TMS – 1)

Finansal tablolar bu fonksiyonlarının yanı sıra yönetici ve ortakların kendine ait olan veya emanet edilen işletme kaynaklarını ne denli başarılı ve etkili kullandığının birer göstergesidir.

Finansal tablolar yukarıda da bahsedildiği gibi muhasebe verilerinin belirli bir dönem sonunda anlamlı birer çıktı haline dönüştürülmesine katkıda sağlar. Bu finansal tablolar tam bir finansal tablo setinde işletmenin ilgili hesap dönemine ilişkin bilgiler sağlarken, okuyucuların geleceğe dönük kararlar almasında birer pusula işlevi görmektedir.

Tam bir finansal tablo seti (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2022);

- Finansal Durum Tablosu (Bilanço),
- İlgili döneme ait kar/zarar tablosu (Gelir Tablosu),
- İlgili döneme ait Özkaynak Değişim Tablosu,
- İlgili döneme ait nakit akış tablosu,
- Önemli muhasebe politikaları ile diğer açıklamalı dipnotlardan oluşur.

Tam bir finansal tablo setlerinde olması gereken finansal bilgiler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1.3.1. Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

TMS – 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standartına göre bilançonun adı ‘Finansal Durum Tablosu’ olarak değiştirilmiştir. Bilanço adının Durum Tablosu olarak güncellenmesinin sebebi ise, bilançoda sunulan bilgilerin birer muhasebe verileri olarak görülmesinden ziyade işletmenin mali durumunun açıklandığı bir rapor olarak değerlendirilmesinin düşünülmesidir. Bu değişik başka bir düşüncede, finansal tabloları, işletmeye ait bilgilerin yer aldığı işletmenin içinde faaliyet gösterdiği, işletmenin niteliğine uygun finansal bilgilerin sunulduğu bir veri seti olarak nitelendirmektedir.

Bilanço, bir işletmenin belirli bir dönemde sahipliğinde bulunan ve işletmeye ait varlıklar ile bu varlıkların nasıl finanse edildiğini okuyuculara gösteren tablolardan biridir.

Bilanço belirli bir dönemin varlık ve kaynaklarını göstermektedir; fakat bunun yanında belirli dönemi gösteren bu tablo işletmenin kuruluşundan itibaren süre gelen bir yapının birikmesiyle oluşur ve şekillenir. Yani finansal durum tablosu aynı zamanda geçmişten günümüze işletmenin yıllar içindeki birikimlerini de barındırır. Nitekim Ford Motor Company’nin bilançosunda yer alan ‘102 Bankalar’ hesabında muhtemelen Henry Ford’un bir bankadan aldığı ilk doları da kendinde barındırır. (Bilanço -ENG – Journal Of Finance)

1.3.2. Kar/Zarar Tablosu (Gelir Tablosu)

TMS – 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standartına göre, Gelir Tablosu, ikiye ayrılmıştır. Bunlar; Kar veya Zarar Tablosu ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosudur. (TMS – 1)

Tahakkuk esasına göre hazırlanan Gelir tablosu, şirketlerin belirli bir hesap döneme ilişkin elde ettikleri gelirler ile bu gelirleri elde etmek için katlandıkları giderleri gösteren finansal bilgi kaynaklarıdır. Gelir tablosu nihai olarak işletmenin ilgili dönem sonunda faaliyetlerinden kar mı yoksa zarar mı ettiği gösterirler. Bu işlevinden dolayı en önemli finansal bilgilerden bir tanesidir (Çelik, 2016).

Bir şirkete ait Kar veya Zarar Tablosu incelendiği zaman, o şirketin belirli bir dönemini kapsayan faaliyetleri ile detaylı bilgiler elde edilebilir. Şöyle ki gelir tablosu sayesinde bahsi geçen şirketin esas faaliyetlerinden mi yoksa diğer faaliyetlerinden mi karlı olduğu anlaşılabilir, çünkü işletmelerin kar ediyor olması tek başına işletme hakkında olumlu veya olumsuz bir sonuç çıkarmamıza yeterli olmaz. Burada dikkat edilmesi gereken işletme eğer ki kar ediyorsa bu karın esas faaliyetlerinden mi yoksa esas olmayan faaliyetlerinden mi kar ettiğinin iyice irdelenmesi sonucunda anlaşılabilir. Örneğin; bir üretim şirketi esas faaliyeti olan üretim faaliyetlerinden zarar ediyor olabilir fakat aynı şirket belirli döneme mahsus olarak maddi duran varlık satışı yapmış ve bunun sonucunda kara geçmiş olabilir yani işletme belirli döneme mahsus olarak Olağandışı gelirleri ile kar etmiş olabilir. Burada önemli olan karın sürekli hale gelmesidir. Bu da farkta gelir tablosunu iyi irdelemek ile anlaşılabilir (Taulli, 2013)

1.3.3. Özkaynak Değişim Tablosu

İşletmelerin, özkaynakların belirli bir döneme ilişkin meydana gelen değişimleri tüm ve tam halde gösteren gösteren tablo özkaynak değişim tablosudur. Özkaynak değişim tablosu, bilanço ve gelir tablosundan elde edilen çıktılar sonucunda hazırlanmaktadır. Özkaynak değişim tablosunda esas itibariyle, Ödenmiş Sermayesini, Ödenmemiş Sermayesini, Kar Yedeklerini, Sermaye Yedeklerini bunun yanında geçmiş yıl karları ve zararlarını, döneme ilişkin kar ve zararı tahakkuk esasına göre gösteren ve işletmenin sahiplerine ve ortaklarına ilişkin payları okuyuculara gösteren bir tablodur. Özkaynak Değişim Tablosu, Gelir Tablosu ve Finansal Durum Tablosu gibi tahakkuk esasına göre hazırlanır.

TMS – 1 Özkaynak Değişim Tablosu, Finansal Tabloların Hazırlanması Standartına göre şu bilgileri taşımalıdır;

- İlgili dönemin toplam kapsamlı gelirleri,
- TMS'lere göre muhasebeleştirilmiş, geriye dönüş düzeltmelerin her bir özkaynak kalemine olan etkileri,
- Özkaynak bileşenleri için detaylıca hazırlanmış; kesinleşmiş kar veya zararın, her bir kaleminden kaynaklanmış değişiklikleri gösteren, dönem başı ve dönem sonu değerlerinin birbirleri arasındaki uygunluğu göstermelidir. (TMS – 1)

1.3.4. Nakit Akış Tablosu

Şirketler, müşterilerinin kısa ve uzun vadeli ihtiyaçlarını karşılamak için nakde ihtiyaç duyarlar. İşletmeler, kısa vadede faaliyetlerini sürdürebilmek için bir dizi mal satın almak zorundadırlar. İşletmelerin bunun yanında bu malları üretime dönüştürmesi ve çıktı elde ederek buradan hasılat yaratmaları gerekmektedir. Bu doğrultuda işçilik, sermaye ekipmanı gibi ek maliyetler doğmaktadır. Şirket tüm bu maliyetleri işletme faaliyetlerinden elde ettiği gelirle kazanmak zorundadır. Bu gibi ve benzeri maliyetleri olduğundan dolayı işletme sahipleri, ortaklar ve finansal tablo okuyucuları işletmeye giren ve çıkan nakdi izlemek takip etmek isterler.

Nakit akış tablosu; işletmenin belirli bir döneme mahsus nakit ve nakit benzerlerini nasıl ürettiğini ve bu üretilen nakitlerin hangi faaliyetler için kullanıldığını okuyuculara gösteren bir tablodur (Çabuk ve Lazol, 2002:61). Bu tablo, belirli bir döneme ait nakdi takip edebilmek aynı zamanda gelecekte nakdin nasıl kullanılacağını, hangi faaliyetlerde kullanılacağını belirleyebilmek ve en önemlisi, nakdin hareketinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğini anlayabilmek için de önemli bir bilgi kaynağıdır.

Nakit Akış Tablosu üç ayrı bölümden oluşur. Bunlar;

- İşletme Faaliyetlerinden Yaratılan Nakit Akışlar
- Yatırım Faaliyetlerinden Yaratılan Nakit Akışlar
- Finansman Faaliyetlerinden Yaratılan Nakit Akışlardır.

İşletme faaliyetlerinden yaratılan nakit akışlar, hizmet veya mal satışlarından elde edilen nakit tedarikleri, stok, hammadde veya diğer giderler için müşterilere ödenen ücretler, çalışanlara ödenen ücretler ve vergi ödemeleri gibi bileşenlerden oluşur. İşletmenin esas faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları işletmenin dışarıdan finansman kaynakları kullanmadan faaliyetlerinin devamlılığı ile ilgili borçlarını ödeyebilme, temettü dağıtabilme, yeni yatırımlar da bulunabilme durumunu ifade eder.

Yatırım faaliyetlerinden yaratılan nakit akışlar, genel itibari ile ilgili hesap dönemine ait maddi ve maddi olmayan duran varlık satımı ve alımı ile ortaya çıkan nakit hareketlerinden oluşur. İlerleyen dönemde kar ve nakit akışları oluşturması beklenen unsurlar için yapılan nakdi çıkışları belirtir.

Finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlar ise genel itibari ile finans kuruluşlarından kredi kullanılması, kullanılan kredi borçlarının geri ödemesi, ortakların ve üst yöneticilerin işletmeye sermaye eklemesi, ortaklara ve üst yöneticilere koydukları sermayenin karşılığında temettü dağıtılması gibi unsurlardan meydana gelir. Finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının ayrı olarak gösterimi işletmeye fon sağlayan çıkar gruplarının gelecekteki elde edilecek nakit üzerindeki beklentilerini sunması açısından önemlidir. Finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının diğer bölümlerden ayıran bir fark vardır. Bu fark işletmeye finansman sağlayan banka, ortaklar, yatırımcılar gibi grupların gelecekteki elde edilecek nakit üzerindeki kar beklentilerini sunması noktasında önemli bir finansal tablodur.

1.3.5. Dipnotlar ve Diğer Açıklayıcı Bilgiler

Dipnotlar, finansal tablolarda yer almayan; ancak finansal tabloların anlaşılabilmesi için büyük önem taşıyan ve finansal tablo okuyucuları açısından gerekli ve elzem olan detaylı şekilde açıklanmış bilgilerdir. (TMS – 1) Finansal tablolardaki her kalemin bir dipnotu olmalı ve bu dipnotlarda açıklanmalıdır. Dipnotlar da ne kadar fazla açıklamaya ve detaya yer verirse, finansal tablolar bir o kadar anlam kazanır çünkü finansal tablo faydalanıcıları için daha açıklayıcı hale gelir. Bu durum finansal tabloları daha kaliteli hale getirir.

Özel durum açıklamaları ise Sermaye Piyasası Kurulu'nun, Özel Durumların Kamuya Açıklamasına İlişkin Esaslar Tebliğine göre henüz kamuya açıklanmamış ancak açıklandığında yatırımcıların yatırım kararını ve borsada işlem gören sermaye piyasası araçlarının değerlerini etkileyebilecek bilgilerin kamuoyuna, şekil ve esaslarına uygun olarak açıklanmasını içermektedir (Kurulu, 2014).

1.4. Finansal Bilginin Taşınması Gereken Özellikler

Faydalı finansal bilgi; ilgili işletmeye yatırım yapmaya karar verecek olan potansiyel müşterilere, firmaya dış finansman sağlayacak kreditorlere en çok fayda ve bilgi sağlayan veri setleri olarak açıklanmıştır (Standartları, 2005). Bunun yanında finansal bilgilerin faydalı ve işe yarar olabilmesi için taşınması gereken bazı özellikler vardır.

1.4.1 İhtiyaca Uygunluk

Bir finansal tablo setinin, faydalı olabilmesi için sahip olması gereken başlıca özelliklerden biri ihtiyaca uygun olmasıdır. Bir yatırımcı yatırım kararını veriyorken, bir müşteri ticari ilgili işletmeye ticari bir faaliyete geçiyorken ve bir kreditor işletmeye finansman sağlarken finansal bilgiden faydalaniyor ve bu finansal bilgi kullanıcıların fikirlerini etkiliyorsa bu finansal bilgi ihtiyaca uygunluk fonksiyonunu sağlıyor demektir.

Finansal bilgilerin ihtiyaca uygunluk fonksiyonunu yerine getirebilmesi için aynı zamanda, bu bilgilerle ilgilenen tarafların beklentilerini ve arzularını göz önüne almaları, kapsam ve açıklama aralığına göre detaylandırılması ve farklı şekilde sunulmaya imkân tanınması gerekmektedir.

1.4.2. Gerçeğe Uygun Sunum

Bir finansal bilginin, gerçeğe uygun sunumu sağlaması için, tarafsız, hatasız ve tam olması gerekmektedir. Finansal bilginin hatasız olabilmesi için; finansal verilerin sunulmasında kullanılan muhasebe verilerinin hazırlanmasında hata ve noksanlığa yer verilmeden özenli bir şekilde oluşturulmuş olması önemlidir. Tarafsız bir sunumdan bahsetmek için finansal tablolardaki bilgilerin, tanım ve açıklamaları da dahil olmak üzere objektif olarak hazırlanması bunun yanında finansal tablo kullanıcılarının kararlarını direkt olarak pozitif ve negatif yönden etkileyebilecek öznel yorumlardan uzak olmalıdır. Finansal bilginin tam olması, dipnotlar ve tanımlamalar dahil her bilginin eksiksiz ve özenli olarak hazırlanmasına bağlıdır.

1.4.3 Karşılaştırılabilirlik

Finansal bilgilerin karşılaştırılabilir olabilmesi için; yıllar içerisinde hem kendi içinde karşılaştırabiliyor olması hem de sektördeki diğer işletmelerle beraber karşılaştırılabilir olmaları gerekmektedir. Finansal bilgilerin karşılaştırılabilir olması için kendi içerisinde yıl itibarı ile tutarlı bir yapıya ve sistematığe sahip olmalıdır. İşletmenin finansal bilgileri karşılaştırılabilir olma fonksiyonunu sağladığı takdirde bu durum finansal tablo okuyucuların kararlarında etkili olabilir (Uzunoğlu, 2018).

1.4.4. Zamanında Sunum

Finansal bilginin faydalı ve nitelikli olabilmesi için, bilginin ihtiyaç anında verilmesi gerekmektedir. Zamanında sunulmamış finansal bilgi artık finansal tablo okuyucu için gereksiz bilgi olacaktır çünkü finansal tablo faydalanıcılarının zamanında sunulmayan bilgiye olan ihtiyaçları azalacaktır. İşletmeler yaşayan birer varlık oldukları için zamanında verilmeyen bilginin değeri de verilmesi gereken zamandan ne kadar gecikirse aynı doğrultuda azalacaktır.

1.4.5. Anlaşılabilirlik

Bir finansal bilginin finansal bilgi kullanıcılarına yararlı olabilmesi için anlaşılabilir olması gerekir. Bütün finansal bilgi kullanıcılarının aynı finansal bilgi düzeyinde olmadığı unutulmamalıdır. Aynı zamanda bütün finansal bilgi kullanıcılarının bilgidan faydalanma seviyesi ve amacı aynı değildir. Bu sebeple finansal bilgilerin herkesin anlayabileceği düzeyde hazırlanması çok önemlidir. Finansal bilgiler belirli bir standarda göre hazırlanmalı böylece tüm finansal bilgi okuyucuları için anlaşılabilir bir veri seti haline büründürülmelidir (Uzunoğlu, 2018). Standartları belirlenmiş finansal bilgiler; muhasebeciler, standartlara göre denetimini sürdüren denetçiler, kamu otoriteleri vb. için net ve açık şekilde hazırlanmalıdır.

1.4.6. Güvenilirlik

Finansal bilgilerin tüm yatırımcıların bilgisine sunulması, hatalardan ve yanıltıcı açıklamalardan arındırılmış olması gerekir. Finansal bilginin güvenilir olması, bilginin olayı temsilde doğruluk, kanıtlanabilirlik ve tarafsızlık özelliklerine sahip olması ile mümkün olmaktadır. Finansal bilginin güvenilir olabilmesi, bu bilginin işletmeyi temsil etmesinde doğru, kanıtlanabilir ve öznellikten uzak şekilde olması ile mümkün olabilir (Karakaya, 1994; 18).

BÖLÜM II

BAĞIMSIZ DENETİM VE FİNANSAL TABLO KALİTESİ

2.1 Bağımsız Denetimin Önemi ve Amacı

İşletmeler büyüdükçe ve geliştikçe, finansal tablo okuyucuları ve yöneticilerin finansal tablolara olan ihtiyacı artmaktadır. Halka açık şirketlerde yatırımcılar, mevcut işletmenin muhtemel müşterileri, kamu otoriteleri vb. için finansal bilgi olmazsa olmaz bir bilgi kaynağıdır. İşletme tarafından hazırlanan finansal tablolara duyulan güvenin artmasındaki en büyük etken de söz konusu finansal tabloların bağımsız denetçi tarafından incelenip bir rapora bağlanmasıdır. Bu kapsamda bağımsız denetimin en büyük katkısı finansal tablolara olan güven seviyesinin artmasını sağlamaktır. Bunun yanı sıra bağımsız denetim faaliyetleri ile;

- Ortakların ve kredi verenlerin hakları korunmakta,
- Yönetim ve çalışanların yolsuzluk yapma eğilimi azalmakta,
- İşletmeye duyulan güven seviyesindeki artış ile birlikte düşük maliyetli yabancı kaynak bulunması kolaylaşmakta ve
- Adli makamlar tarafından talep edilen finansal bilgilere duyulacak güven artmaktadır.

Bağımsız denetim faaliyetleri KGK hazırlanan Bağımsız Denetim Standartları (BDS) doğrultusunda gerçekleştirilmekte, bu kapsamda BDS'ler denetçiler açısından pusula ve rehberlik işlevi sağlamaktadır. BDS çerçevesinde denetim faaliyetleri; hata ve hileleri önlemek varsa ortaya çıkarmak, denetimi yapılan işletme hakkında öneriler sunmak, denetlenen işletmelerin finansal tabloları konusunda denetim talebinde bulunanlara gerekli raporlamayı yapmak gibi amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilir.

2.2. Denetimin Yürütülmesi

Yüksek kalitede finansal tablolar hazırlanabilmesi için, denetçinin denetim faaliyetlerini de kaliteli şekilde etik ve kurallara uygun şekilde hazırlaması gerekir. Çünkü finansal tablo hazırlamakla yükümlü olan işletme yönetimleri olduğu için, şirket olumlu görüş alması için, kaliteli finansal tablolar hazırlaması, finansal bilgilerin önemli yanlışlar içermemesi, denetçinin yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmesi gerekir.

Olumlu bir görüş dışında denetçinin görüş bildirmesi için aşağıda belirtilen iki husus bir araya gelmelidir (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2017);

- a) Finansal tabloların önemli bir yanlışlık içermesi veya yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilememesi,
- b) İlgili finansal tablolar üzerindeki önemli yanlışlığın tüm finansal tablo kalemlerine yayılması gerekir ki bu da olumsuz görüşü beraberinde getirir.

Denetçinin amacı, finansal tabloların ve dipnotların bir bütün şeklinde düşünerek, önemli yanlışlık içermediğinin tespitini yapmak; görüşünü oluştururken denetim kanıtlarının yeterliliğini ve uygunluğu dikkate almaktır. Olumlu görüş dışında bir görüş verilirken önemli yanlışlığın finansal tablolar üzerinde yaygın olup olmadığı direkt olarak görüşe etki eden bir husustur. Bu sebeple “yaygınlık” kelimesini tanımlamakta fayda olacaktır.

Önemli yanlışlıkların tüm finansal tablo kalemlerine yayılmasından kast edilen;

- Finansal tablolardaki yanlışlığın tek bir hesap kalemi ile sınırlı kalmadığı,
- Finansal tabloların önemli bir bölümünü temsil ettiği,
- Kullanıcıların kararlarını önemli ölçüde değiştirebilecek etkiye sahip olmasıdır.

İşletme yönetimleri, kaliteli denetim faaliyetlerinden geçerse, bu durum öncelikle işletmenin kendisi için faydalı olacaktır. Çünkü işletme yüksek kalitede finansal tablolar hazırlayacak ve sonucunda gerçeğe uygun sunuma en yakın hale gelecektir. Bu sebeple denetçi ilgili standart ve mevzuatlara bağlı kalmalı, bu standartlara uygunluk ile mesleki tecrübe ve kabiliyetlerini birleştirerek kaliteli bir denetim faaliyetinde bulunmalıdır.

Bağımsız denetim Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu tarafından yayınlanan “Bağımsız Denetim Standartları”na hazırlanır. KGK’nın yayınladığı Bağımsız Denetim Standartları’nca (BDS) denetim gerçekleştirilir. Bağımsız denetçi denetim çalışmalarını bu ilke ve kurallara göre hazırlarken, BDS’lere ne kadar uyarda denetimin kalitesi de bununda doğru orantılı olarak artacaktır (Akdoğan, 2021).

2000’li yılların başında dünyada ve ülkemizde meydana gelen finansal skandallar devamında denetimin de kalitesini sorgulanır hale gelmiştir. Bu sebeple denetimin bir kalite kıstasının olması gerekmektedir. Denetçi, finansal tablo kalemlerinin tümünü denetlemez, belirli bir tutar seçmeli ve bu tutarın üstünde olan kalemlere odaklanmalıdır. Bu tutar veya hesap bakiyesi de denetçiler için “Önemlilik Seviyesi”dir.

"Denetçiler, finansal tablo faydalanıcılarının kararlarını etkileyebilecek yanlışlıkların hangilerinin önemli hangilerinin önemsiz olduğunu mesleki yargı ve tecrübelerine göre belirler.

Finansal raporlama çerçeveleri, önemliliği farklı şekillerde tanımlayabilmektedir; ancak Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu'na (2017) göre; genel olarak eksiklik ve yanlışlar tek başına veya toplu olarak finansal tablo kullanıcılarının bu tablolara istinaden alacakları ekonomik kararları etkilemesi makul ölçüde bekleniyorsa, söz konusu yanlışlıklar önemli olarak kabul edilmektedir.

Denetim şirketi, aşağıdaki konularda denetimin gerektirdiği raporun yayınlanmasına yönelik makul güvence sağlamak amacıyla politika ve prosedür oluşturur;

- Denetimin yürütülmesinin kalitesinde tutarlılığı arttırmaya yönelik hususlar
- Yönlendirme ve gözetim sorumlulukları
- Gözden geçirme sorumlulukları (deneyimli olanlar daha az deneyimli olanları çalışmalarını gözden geçirsin)

Tablo 1. Denetimde Makul Güvence Oluşturulmasına Yönelik Oluşturması Gereken Aşamalar

Kaynak: BDS 200 Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Standartlara Uygun Olarak Hazırlanması

2.3 Kaliteli Finansal Tablo Tanımı

Finansal tablolar işletme içindeki ve dışındaki kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarına karşılık vermek amacıyla işletme yönetimi tarafından hazırlanır ve gerekli kullanıcılara sunulur. Finansal tabloların amacı daha önceden de değinildiği üzere, kullanıcılara faydalı olmasıdır. Finansal tabloların, finansal bilgi kullanıcılarına fayda sağlayabilmesi için bu finansal tabloların öncelikle gerçeğe uygun sunuma göre hazırlanmış olmaları gerekmektedir. Kaliteli finansal tablolardan bahsedebilmemiz için finansal bilginin; *zamanın sunulmuş, karşılaştırılabilir, doğrulanabilir ve ihtiyaca uygun* olması gerekmektedir (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2018).

Başka bir ifade ile finansal raporlama kalitesi, durumunu yansıttığı tüzel kişiliğin mali durumunu ve ekonomik performansını doğru ve gerçeğe uygun bir şekilde yansıtmalıdır. Bu nedenle finansal tabloların amacı, şirketin değişen ekonomik durum ve pozisyonu hakkında finansal tablo okuyucusuna doğru bilgi vermektir. Yüksek kalitede finansal tabloları, kavramsal çerçevesi ile şu şekilde tanımlamak mümkündür; *daha eksiksiz, tarafsız ve hatasız olan; şirketin temel ekonomik durumu ve performansı hakkında yararlı tahminlere dayalı veya doğrulayıcı bilgiler sağlayan kaliteli finansal tablolar* (Understanding the Relation between Financial Reporting Quality and Audit Quality, 2016).

Bu düşünce ile düşük kalitedeki finansal tablolar, hatalı, okuyucuyu yanıltan, tam olmayan bilgiler içerir. Düşük kalitedeki finansal tablolar, aynı zamanda okuyucuların şirket hakkında alacakları kararlarda yanlış kararlar almalarına sebep olabilir. Özellikle borsada işlem gören şirketler için finansal tabloların kalitesi çok daha önemli bir hale gelmektedir (University of Arkansas at Pine Bluff, 2022).

Düşük kalitede finansal tablolar kıyaslanabilirlikten uzak, doğrulanamayan veri setleri olacağı için yatırımcıyı karar verme noktasında yanlış yönlendirecektir. Gerçeğe uygun sunumdan uzaklaşan şirketin üzerine yatırımcılarının da bu finansal tablolara göre yatırımlarını şekillendirmesi ile ilgili şirket, kısa vadede de kazanabilecekken orta ve uzun vadede kaybetmeye mahkûm olacaktır.

Finansal tablolar KGK tarafından yayınlanan muhasebe standartları çerçevesinde hazırlanmakta olup, bu standartlar Türkiye Muhasebe Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/IFRS) ve Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal

Raporlama Standartları'dır (BOBİ FRS). Türk Ticaret Kanunu'nda TFRS uygulaması zorunlu kılınan işletmelere yer verilmiştir. TMS/TFRS'lere uygun olarak finansal raporlama yapan işletmelerin finansal tablolarının standartlara uygunluğunu denetlemek ise KGK tarafından yetkilendirilen bağımsız denetçilerin görevidir.

Özellikle TFRS uygulayan şirketler birçok bakımdan avantajlı konumda olmaktadır. Şöyle ki; şirketler tarafından Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ile tam uyumlu TFRS uygulayan şirketlerin finansal tabloları ile, Dünya'da 100'den fazla ülkenin ortak olarak kullandığı bir raporlama standardı kullanılarak raporlama yapılması sağlanmıştır. Bu durum, mevcut ve potansiyel yerli ve yabancı yatırımcıların işletmeler bazında daha kolay ve daha anlaşılır şekilde kıyaslama yapabilmelerine olanak sağlamaktadır (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2021). Ayrıca, UFRS uygulanması zorunlu kılınan ve izin verilen ülkelerde iştirakleri ve bağlı ortaklıkları bulunan şirketler, tüm bu iştirakleri ve bağlı ortaklıkları ile aynı dili konuşabilmekte bu husus bilgi kullanıcılarının bilgiye daha kolay ulaşmalarının önünü açmaktadır.

Bunun dışında Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (UFRS) uygulayan birçok ülke dışında Amerika Birleşik Devletlerinde Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından yayınlanan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (US-GAAP) kullanılmaktadır. (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2018) Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler Borsa Komisyonu (SEC) "Staff Paper"larından elde edilen bilgiler ışığında UFRS'ler ile US-GAAP'leri yakınsama çalışmaları devam etmektedir.

2.3. Kalite Kontrol Standardı

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nun, bağımsız denetim süreci ile ilgili belirlediği bazı hükümleri ve prosedürler vardır. Prosedürlerdeki amaç; denetim firmalarına kaliteyi entegre ederek, ana hükümler ile de denetim firmaları nezdinde kalite kontrol standartlarına uygun hale getirilmesi ve bunun kalıcılığının sağlanmasıdır (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2018)

Kalite Kontrol Standardı'nın amaçları şu şekildedir;

- Şirket'in ve personelin mesleki standartlara ve mevzuata uygunluğu sağlamak.
- Şirket ve sorumlu denetçi tarafından düzenlenen raporların içinde bulunan şartlara uygun olduğuna ilişkin “makul güvence” sağlayan bir kalite sistemi kurmak ve bu sistemin devamlılığını sağlamak.

2.3.1. Kalite Kontrol Standartlarının Denetim Şirketlerine Etkisi

Bağımsız denetimde kalite kontrol standartları önemli bir yere sahiptir, çünkü denetim şirketlerinde oluşan çıktıyı yani raporun güvenilirliğini ve doğrulunu direkt olarak etkileyen bir unsurdur. Kalite kontrol standardı uyarınca denetim şirketlerin de bulunan her departmanın ve personelin uyması gereken kurallar ve ana hükümler belirlenir. Bu kurallar doğrultusunda personel, çalışan veya yönetici bu hükümlere uyduğunda yapılan denetim süreci sağlıklı bir şekilde yürüyecektir. Bunun yanında kalite kontrol standardı devamlılık arz eden bir iştir, kalite sistemi zincirinin her zaman devam etmesi gerekir.

Bu netice ile yapılan denetimin yeniden incelenerek tam ve doğru şekle getirilmesi sağlarken, yapılan işin güvenilirliği de artar. Özetle KKS – 1 Standardı, elde edilen raporların daha objektif ve doğru olmasını sağlar.

2.3.2. Kalite Kontrol Sistemine İlişkin Sorumluluk

Kalite Kontrol Sistemi'ne uyum sağlanmasına ilişkin denetim şirketlerinin başlıca sorumlulukları bulunmaktadır.

Denetim şirketlerinin tüm çalışanları ve yöneticileri; kalite kontrol sisteminin kurulmasından ve kurulan sistemin sürdürülebilir ve doğru şekilde olmasından çeşitli düzeylerde sorumludur.

2.3.4. Kaliteli Finansal Tablolar ile Bağımsız Denetimin İlişkisi

Ülkemizde bağımsız denetime tabi olma koşulları konusunda farklı ölçütler olmakla birlikte en genel ölçütler şu şekildedir (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2018):

Aktifleri 35 milyon TL ve üzeri, Net Satış Hasılatı yıllık 70 milyon TL ve üzeri, çalışan sayısı 175 ve üzeri olan işletmelerden, bu şartlardan ikisini 2 yıl üst üste sağladıklarında Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümleri çerçevesinde bağımsız denetime tabii olmaktadır. Belirtilen bu rakamların dışında:

- SPK'nın gözetim ve denetimindeki şirketler,
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) gözetim ve denetimindeki şirketler,
- Sigorta ve reasürans şirketleri,
- Borsa İstanbul Kıymetli Madenler ve Taşlar Piyasası'na üye olarak faaliyetlerini icra eden yetkili müesseseler ile
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) düzenleme ve denetime tabii şirketlerin de bağımsız denetim yaptırımları zorunludur.

Bu çerçevede bağımsız kapsamındaki işletmeler KGK'nın yayınladığı finansal raporlama standartları olan BOBİ FRS veya TMS/IFRS kapsamında finansal tablolarını hazırlamaktadır. Bağımsız denetçiler, işletme yönetimi tarafından hazırlanan finansal tabloları, mevzuat çerçevesinde incelemekte ve görüş bildirmektedir. Denetim çalışmaları sonucunda bağımsız denetçi; olumlu, şartlı, olumsuz ve görüş bildirmekten kaçınma olmak üzere dört tür görüşten birini bildirir (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2017). Olumlu görüşte denetim firması işletmenin finansal tablolarının mevzuata ve gerçeğe uygun olduğunu ifade etmektedir. Bunun dışında farklı durumların varlığı halinde hangi görüşün uygun olacağı konusundaki karar için temel olarak dikkate alınan durum; yanlışlığın veya yeterli ve uygun denetim kanıtının elde edilememesi durumunun “önemli” olup olmadığı ve bu durumun finansal tablolardaki yansımalarının yaygın yani tüm kalemlere sirayet edip etmediğidir (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2017) Bu konuya ilişkin hususlar özet olarak aşağıdaki tablodadır:

Tablo 2. Denetçi Tarafından Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesine Neden Olan Hususlar

	Bu Hususlara İlişkin Denetçi Muhakemesi	
	<i>Önemli Ancak Yaygın Değil</i>	<i>Önemli ve Yaygın</i>
<i>Finansal tablolar önemli yanlışlık içermektedir</i>	Şartlı Görüş (Sınırlı Olumlu Görüş)	Olumsuz Görüş
<i>Yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilememektedir.</i>	Şartlı Görüş (Sınırlı Olumlu Görüş)	Görüş Bildirmekten Kaçınma

Kaynak: BDS 705 Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi

Bağımsız denetçilerin taşımaları gereken özellikler bulunmaktadır (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2019). Bunlardan bazıları; mesleğe olan güveni sarsıcı eylemlerden uzak durmak, mesleki şüphecilikle davranmak, mesleki bakış açısına yer vermek ve en önemlisi bağımsızlıktır. Denetçinin taşınması gereken özellikler zincirin halkaları gibidir. Eğer bu halkalardan biri kırılırsa denetimin kalitesinden ve buna bağlı olarak finansal tabloların kalitesinden söz edilmesi mümkün olamamaktadır. Bu çerçevede kaliteli finansal tabloların hazırlanmasının en öncelikli unsuru denetçinin bağımsızlığından geçmektedir. Dünyada ve ülkemizde denetçinin bağımsızlığını zedeleyen temel hususları şöyle sıralamak mümkündür (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2019):

- Yakınlık ve Güven Tehdidi;
 - Denetim yapılan işletme ile uzun süreli ve yakın bağlantıda olunması,
- Kişisel Çıkar Çatışması;
 - Denetçinin, denetlenen işletmeyi kaybedebilme korkusu,
 - Denetçinin, ücretinin denetlediği şirketten alması.

Literatüre bakıldığında, denetçinin bağımsızlığının sağlanamamasındaki en büyük etkenlerden birinin, bağımsız denetçinin denetim ücretini denetlediği işletmeden alması olduğu gözlemlenmektedir. Denetim sonucunda elde edilecek maddi imkânın seviyesi, işin sürekliliği ve benzer faktörler, denetimi yapan ile denetlenen arasındaki parasal ilişkinin yansımaları arasında yer alabilir.

Bu noktada aslında denetçi bir hâkime benzetilebilir. Hâkim nasıl ki ücretini devletten almakta ve hür iradesi ile görüşünü oluşturarak bildirmekte ise, denetçinin de ücret belirleme ve tahsilat sürecinde denetlenen firma ile karşı karşıya gelmemesinde yarar olduğu düşünülmektedir. Aynı hakim ile sanık arasındaki bir menfaat ilişkisi olmadığı gibi; denetçi ile denetlenen şirket arasında bu bağ kesilmesidir. Bu şekilde denetçi bulgularını görüşüne tam olarak taşıyabilecektir.

Buradaki sanık konumunda (incelenen, analiz edilen) finansal tablolar, savunma makamı (neden, nasıl ve niçin sorularını yanıtlayan ve gerekçeleri belgeleyen) işletme yönetimi ve kanunlar ise bağımsız denetim standartları olarak varsayılabilir. Denetçi sanki bir hâkim gibi mevzuatlar ve standartlar çerçevesinde kanıt toplamakta ve incelemekte, topladığı kanıtın yeterliliğini ve uygunluğunu göz önüne alarak sonrasında da bir görüş bildirmektedir. Ancak burada bahsedilen denetim kanıtları, yasal kanıtlardan farklı niteliktedir. Denetim kanıtları, denetçinin kullandığı her çeşit belgeler, bilgiler ve kayıtlardır. Yasal kanıtlarda belirlenmiş şartlar ve özellikler aranırken denetim faaliyetlerinde bir belgenin ve bilginin kanıt olup olmadığı hususu tamamen denetçinin bakış açısına bağlıdır. Paragrafın ilk cümlelerinde belirtildiği üzere burada denetçinin duruma en uygun görüşü vermesindeki en büyük engelin denetim ücretini denetlediği işletmeden almasıdır. Bu engelin kaldırılmasına yönelik öneri ve görüşler yazının ilerleyen kısımlarında açıklanacaktır. .

Aynı zamanda denetçi temel olarak ne kadar kanıt toplayacağına kendi çalışmaları neticesinde karar vermektedir. Bu çerçevede denetçi ile denetlenen işletme arasında ilk aşamada oluşturulacak doğrudan bağın ortadan kaldırılması; kanıtın kalitesini belirleyen “Kanıtın Yeterliliği” ve “Kanıtın Miktarı”nı unsurlarını kuvvetlendirecek ve böylelikle denetlenen işletme, finansal tablolarını daha özenli ve kaliteli hazırlayacaktır. Aynı zamanda iki taraf arasındaki ilk ilişkinin kararının verilmesi ve kurulmasında tarafsız bir otoritenin belirleyici olması, denetçi faaliyetlerinin daha özgür gerçekleştirilmesine, daha fazla finansal bilgiye nüfus edilmesine ve böylece işletmenin de direkt olarak finansal tabloları bu bilinçle hazırlanmasına yarar sağlayacaktır. İlave olarak denetçi görüşünü oluştururken daha hür kararlar alabilecek bu da finansal tablo okuyucularının güven seviyesini arttıracaktır.

Literatürde de yer aldığı üzere gelişmiş ülkelerde denetim faaliyetleri uzun yıllardır standartları ve sınırları belirlenmiş bir yapıdır. Uzun yıllardır süre gelen denetim faaliyeti gelişmiş ülkelerde bir kültür haline gelmiş ve mesleğin değeri yıllar itibari ile artarak günümüzdeki haline evrilmiştir.

Ülkemize denetim faaliyetleri Avrupa ve Amerika'nın aksine çok sonra geldiği için hem piyasalarda hem de işletmelerimizde denetim kültürü henüz tam oturmamıştır. Bu çerçevede ülkemizdeki denetim faaliyetleri zorunluluktan ziyade işletmelerin güven tesisinde önemli bir faaliyet olarak görülünceye kadar etkinliğinin ve kalitesinin artması için bu çalışma kapsamında bir sistem önerilmektedir. Bu konudaki sürece ilişkin önerilen sistem, mevcut durum analizinden sonraki bölümde yer almaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki aşamasında önce literatür taraması, sonrasında denetime ilişkin otoritelerin gerek denetimi yapan gerekse denetlenen taraf açısından yaptıkları incelemelerde elde ettikleri bulguların incelenmesi, bu olumsuzlukları minimuma indirecek görüş ve öneriler bulunmakta olup devamında da sonuç bölümüne yer verilmiştir.

2.3.5. Yüksek Kalitede Finansal Tablo Hazırlanmasına Yönelik Denetçinin Sorumlulukları

2.2.1. başlığında tanımlanan finansal bilgi kullanıcıları, kullanacağı finansal bilgilerin; kaliteli, gerçeğe uygun, doğru sunulmasını isterler. Finansal bilgiyi oluşturan finansal tabloları hazırlama yükümlülüğü işletme yönetiminde iken, finansal tabloların kaliteli olmasını sağlayan taraf ise bağımsız denetçidir.

Bağımsız denetim şirketleri ve denetçiler, denetim faaliyetlerini yürütürken tam set hazırlanan finansal tablolarda hata ve yanlışlarla karşılaşabilirler. Denetçi, denetim faaliyetleri sırasında mali tabloların şirketin gerçek durumundan uzak ve ilgili yılın faaliyet sonuçlarını doğru ve güvenilir şekilde görmesine engel teşkil edecek; belirlediği önemlilik seviyesinin üzerindeki hata ve hilelerle karşılaşılabilceği ihtimali ile mesleki şüphecilikle hareket etmelidir. Denetçi önemlilik düzeyi üzerinde tespit ettiği bu hata ve hileleri bağımsız denetçi görüşüne taşımalıdır. Denetim faaliyetlerini sürdürdüğü bu şirkete de takip eden finansal tablo döneminde hata ve hilelerin düzeltilmesini istemelidir. Şirket, denetçinin tespitleri, bulguları ve tavsiyelerine dikkat etmeli bir sonraki yıl finansal tablolarında bu hatalara dikkat ederek gerekli düzeltmeleri yapmalıdır.

Denetçiye düşen görev ise izleyen finansal tablo döneminde şirketin bulgulara karşı yaptığı çalışmaları izlemesi ve takip etmesidir. Bu sayede yüksek kalitede finansal tablolar için denetçi yapıcı adımlar atmış olacaktır.

2.4. Literatür

Dicksee (1905) dolandırıcılığın tespitinin, işin en önemli kısmı olduğunu belirtmiş, denetçinin görevinin yöneticilere ve hissedarlara akıl vermek değil yalnızca denetim sırasında şirketin gerçek mali durumunu tespit etmek ve bulgularını belirtmek ile sınırlı olduğunu vurgulamıştır.

Montgomery (1912) 1909 yılında çıkan Gelir Yasası'ndaki (md. 16) değişiklik ile denetimin, muhasebenin en önemli dalı olduğunu 1912 yılında çıkardığı kitabında yazmıştır.

Zeff (2003) 1930'lardan önce henüz 1933 Menkul Kıymetler Yasası (Securities Act) ve 1934 Menkul Kıymetler Borsalar Yasası (Security Exchange Act) çıkmadan bile, henüz işletmelerin denetim yaptırma gibi bir zorunlulukları yok iken Amerikan borsasına kote olan birçok şirketin kendilerini gönüllü olarak denetlettirdiğini konusu incelenmiştir.

Casey (1969) 1845 gibi erken dönemlerde denetim faaliyetlerinin bir standardı ve kanunen koyulmuş bir sınırları olmamasına rağmen şirket yöneticilerinin uygunsuz eylemlerini caydırmak için denetim faaliyetlerinin olduğundan bahsetmiştir.

Dönmez ve Ersoy (2006) bağımsız dış denetimi SPK tarafından denetim yetkisi verilen 78 firmadan anket yolu ile elde edilen verilerle analiz etmiş, finansal tablolardaki kaliteyi düşüren en önemli sorunların başında mevzuat karmaşası, düzenleme yetersizliği ve denetlenen firmaların denetim standartlarını yeterince uygulamamaları olduğunu belirtilmiştir.

Yaşar (2013) bağımsız denetim firmalarının denetlenmesinin denetimin kalitesi ile ilişkisini yorumlayarak, denetim sisteminin yeterli olmadığını, verilen cezaların caydırıcı olmaktan uzak olduğunu ifade edilmiştir.

Akçay ve Bilen (2018) denetimin kalitesi ile finansal tablolarının kalitesi arasındaki paralelliğe vurgu yaparak, denetçilerin mevzuata uyumu konusunda temel hususları açıklamışlardır.

Kavut ve Güngör (2018) 2017 yılına ilişkin BİST-100 firmasının faaliyet raporlarından elde edilen veriler çerçevesinde kilit denetim konularını analiz ederek, ilk sırada hasılatın muhasebeleştirilmesi, sonrasında ise sırasıyla şerefiye, ticari alacaklar stoklar/stok değer düşüklüğü, kredi ve alacaklarda sınıflama ve değer düşüklüğü ile maddi duran varlıkların değerlemesi konularının %5 ve üzerinde yoğunlukta olduğunu saptamışlardır.

Akdoğan (2019) 517 BİST firmalarının 2017 ve 2018 yıllarına ilişkin 67 adet denetim firmasının raporlarındaki görüşlerin dayanağını incelemiş, raporlarda %97 oranında görüş bildirildiği, en fazla olumlu görüşün olduğu, olumsuz görüşe rastlanılmadığı, olumlu görüşün fazla olmasının gerekçesi olarak da eksik görülen hususların ilgili yıl içinde firmalara d zeltiltirilmesinden kaynaklandığı belirtilmiştir.

Sakin (2019)  alışmasında denetim kalitesine ilişkin KGK'nın 2016 ve 2017 yıllarına ait inceleme raporlarını analiz etmiş, denetim şirketlerinin ciddi eksikliklerinin olduğunu vurgulanmıştır.

Bayırlı (2022) kitabında gerçeğe uygun sunumun sağlanabilmesi ve kaliteli finansal tablolar oluşturulabilmesi için, tam sunum, tarafsız sunum ve hatasız sunum bileşenlerinin bulunması gerektiği vurgulanmıştır.

 elikay (2021) denetim süresi ile denetimin kalitesi arasında pozitif bir etki olduğunu svaunmuş. Denetçi rotasyonun finansal raporlama kalitesini düşürdüğünü savunmuş bu görüşünü de karmaşık ve büyük şirketlerin yapısının denetçi tarafından anlaşıldıktan sonra rotasyon ile denetçi değişikliği olmasının yeni denetçilerin şirketi tanıma süreci geçireceğinden zahmetli bir süreç olacağını savunmuştur.

Khelif ve Aczek (2016) IFRS ile bağımsız denetçi görüşü arasında kuvvetli bir bağ olduğunu ve bunun üzerinde az çalışılan ve odaklanılan bir alan olduğunun dikkatini çekmiştir.

Küçüksözen (2004) bağımsız denetçinin finansal bilgi manipülasyonunu tespit etmedeki sorumluluğunun 1980'li yıllara kadar birinci hedef olduğu; fakat özellikle 1987'de açıklanan Treadway Komisyonu Raporundaki tavsiyeler sonucunda bu sorumluluğun ikinci sıraya gerilediğini savunmuştur. Küçüksözen (2004) denetçinin bilgi manipülasyonunu engellemekteki rolünün ikinci plana geçmesi ile özellikle Enron gibi skandalların patlak

vermeye başlaması ile başta SEC'in denetçinin rolü ile ilgili tekrar düşünmeye başladığını savunmuştur.

Özbingöl (2021) Denetim mesleğinin bağımsız denetçiler tarafından icra edilirken kamu yararına hizmet etme bilinci ile mesleğin icra edilmesi ve bu sorumluluk ile hareket edilmesinin gerektiğini savunmuş. Bu düşünce altında denetçinin etik ilkelere harfiyen uyması gerektiğini savunmuş ve bu duruşun denetim kalitesini arttıracığını ifade etmiştir.

Tablo 3: Finansal Tablo Kalitesinin Ölçümünde Kullanılan Yöntemler

	Tahakkuk Modelleri	Değer Uygunluğu Yaklaşımı	Faaliyet Raporlarındaki Belirli Unsurlar	Niteliksel Özellikler
Yöntem	Karlılık kalitesinin unsuru kar yönetimi düzeyi hesaplanır.	Finansal bilgilerin güvenilirlik ve ihtiyaca uygunluğunu ölçmek için hisse senedi getirileri ve karlılık arasındaki ilişkiyi inceler.	Faaliyet raporlarındaki belirlenmiş unsurların incelenmesi ile hesaplanır.	Nitelik özelliklerini uygulamaya koyarak finansal raporlama bilgisinin karar almaya yönelik kullanılabilirliğini inceler.
Avantajlar	Veri temin etme aşaması görece daha kolaydır.	Ölçüm diğer yöntemlerle kıyaslandığında daha basittir. Karlılık oranlarının ekonomik yansımalarını inceler.	Finansal raporlamanın kalitesine odaklanır. Finansal raporlamanın kalitesini ve etkisini direkt olmayan yollardan ölçer.	Finansal raporlamanın kalitesine odaklanır. Finansal raporlamanın kalitesini ve etkisini direkt olmayan yollardan ölçer.
Dezavantajlar	Finansal raporlamanın kalitesine odaklanır. Finansal raporlamanın kalitesini ve etkisini direkt olmayan yollardan ölçer. İhtiyari tahakkukların tahmini zordur.	Finansal raporlamanın kalitesine odaklanır. Finansal raporlamanın kalitesini ve etkisini direkt olmayan yollardan ölçer. Güvenilirlik ve İhtiyaca uygunluk arasındaki dengeye ilişkin öngörü içermez.	Sadece seçili unsurlarla ilgilenir. Ölçünü yapmak zordur.	Sıklıkla uygulamaya koymada yaşanan zorluklar nedeni ile ölçüm zorlukları mevcuttur.
Yazarlar	Jones, 1991; Healy ve Wahlen, 1999	Barth vd. 2001; Choi vd., 1999; Nelson, 2003; Nichols ve Wahlen, 2004	Hisrt vd., 2004; Beretta ve Bozzolan	Schipper ve Vincent, 2003; Van der Meulen vd., 2007; Barth vd., 2006, Ahmed, 2020.

Kaynak: Beest, F.V., Braam, G. J. M., ve Boelens, S. (2009). Quality of Financial Reporting

Finansal raporlamanın kalitesinin ölçütlerinden ilki karlılık yönetimidir. Bu yöntemde toplam tahakkuklar içindeki ihtiyari tahakkuklar çıkartılarak gerçek karlılık oranı bulunur. Toplam tahakkuklar, işletmenin sermayesinden ödenecek vergi ve birikmiş amortismanlar çıkartıldıktan sonra bulunan değişiklikler olarak hesaplanmalıdır (Beest, 2009).

Ancak, genel kabul görmüş kuramlar ve modeller, finansal tablo kalitesindense kar kalitesini ön plana çıkarmaktadır. Finansal tabloların kalitesi, finansal durum tablosu, kar/zarar tablosunu, özkaynak değişim tablosu, nakit akış tablosunu ve açıklayıcı dipnotları sunmasının yanında; finansal olmayan fakat işletme sürekliliği, devamlılığı gibi konularda karar alma noktasında çok önemli bilgileri de bünyesinde barındırır.

Kar kalitesi yalnızca ilgili dönemde yapılan faaliyetlerin kar/zarar sonuçlarına odaklanırken, finansal tablolar, ilgili döneme ait şirketin tüm faaliyetleri ve çıktıları ile ilgili finansal ve finansal olmayan tüm yönlerine hitap eder.

BÖLÜM III

BİST FİRMALARINDA FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU ANALİZİ

3.1. Mevcut Durum Analizi ve Araştırmanın Amacı

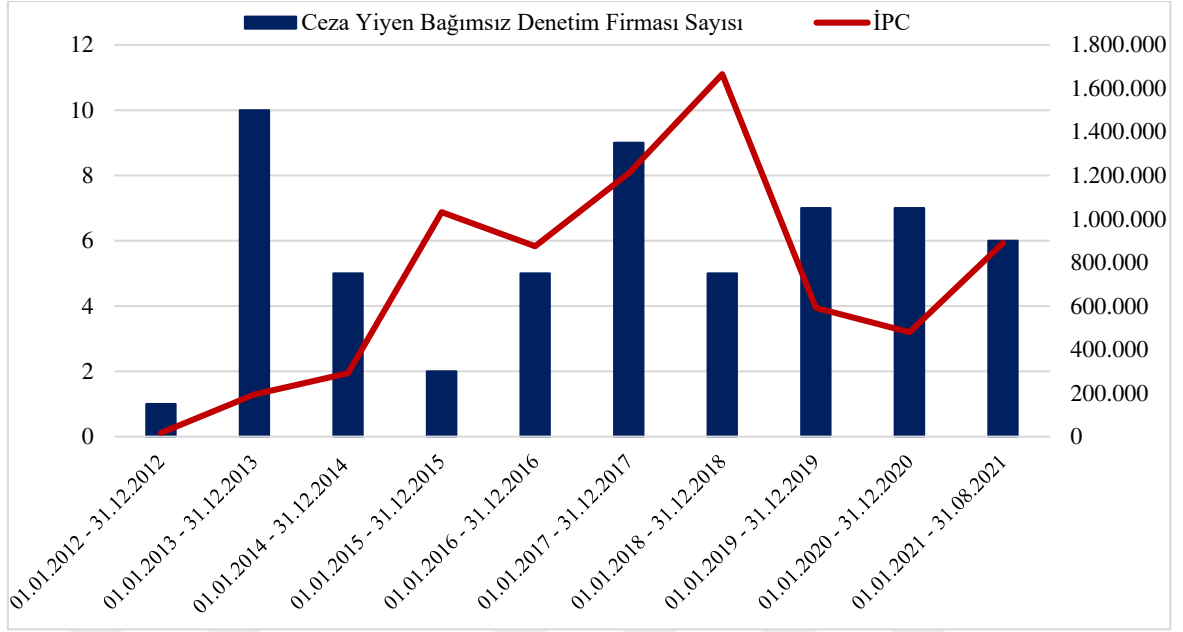
Ülke ekonomisindeki kaynakların etkin ve verimli kullanılmasına yönelik işletmelerin finansal tablolarının gerçek durumu yansıtması kuşkusuz en önemli etkidir. Bu noktadan hareketle Ülkemizdeki denetim sisteminin iki önemli otoritesi SPK ve KGK'nın konuya ilişkin belirli dönemlerde gerçekleştirmiş olduğu incelemeler ve kamuoyu ile paylaştığı dokümanlar önemli mesajlar içermektedir.

Bu araştırmanın amacı Türkiye'de Bağımsız Denetim ile Finansal Bilgi Manipülasyonun ilişkisi incelenecektir. Bu inceleme altında SPK tarafından yayınlanan bültenler incelenecek ve yıllar itibari ile SPK tarafından ceza verilen şirketler incelenecektir.

İlerleyen bölümlerde Beneish Modeli ve Analiz Tablosu altında 30 şirket incelenecektir. Bu çalışma sonucunda her iki çalışmanın uyumlu çalışıp çalışmadığı gözlemlenmiş olacaktır. Araştırmada borsada hisseleri işlem gören bu iki farklı sektördeki şirketlerin manipülasyona yatkınlıkları test edilecektir.

3.1.1 SPK Denetimlerinden Elde Edilen Bilgiler

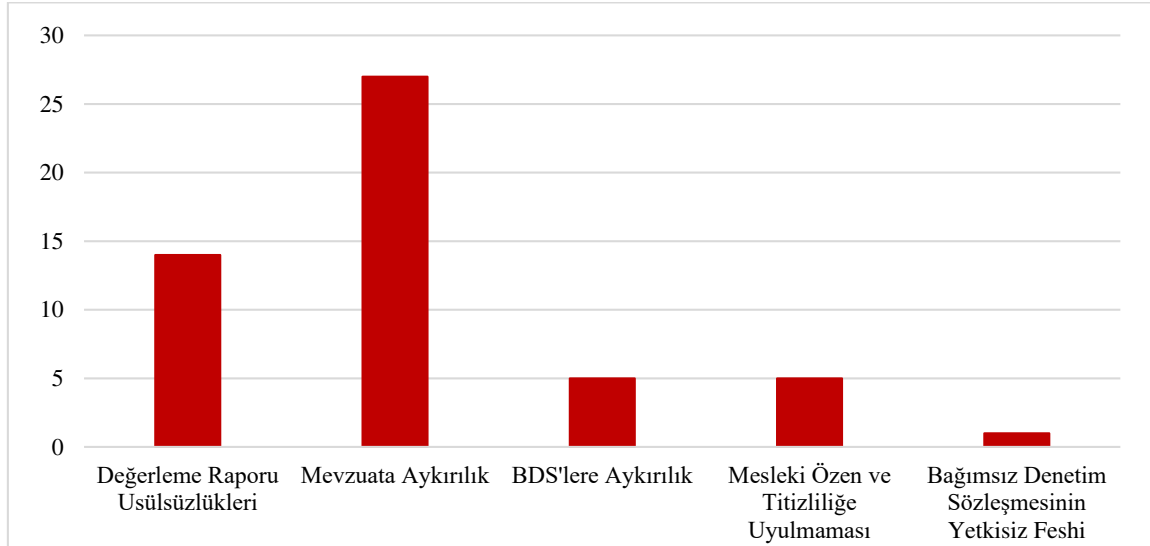
SPK gerek denetlenen gerekse denetleyen taraf açısından yaptığı incelemelere ilişkin bilgileri haftalık olarak bülten şeklinde yayımlamaktadır. Çalışmada 2012 – 2021 yılları arasında yayımlanan 10 yıllık bültenler incelenmiş, bağımsız denetimle yetkili firmalara verilen cezaların büyüklüğü, cezaların niteliği ve idari para cezaları (İPC) üzerinde durulmuştur. İncelenen dönemde firmaların 57 kez ceza yediği ve cezalardaki toplam tutarın 7.246.000 TL olduğu görülmüştür.

Grafik 1. SPK Tarafından Verilen Cezaların Sayısı ve Rakamla Büyüklüklerinin Durumu (2012-06.2022)

Yapılan inceleme sonucunda; en fazla idari para cezası tutarının 1.665.229 TL ile 2018 yılında verildiği, en çok ceza yiyen bağımsız denetim firması sayısının 2013 yılında olduğu görülmektedir.

İncelenen döneme ait verilen cezaların konulara göre dağılımı aşağıdaki grafiktedir:

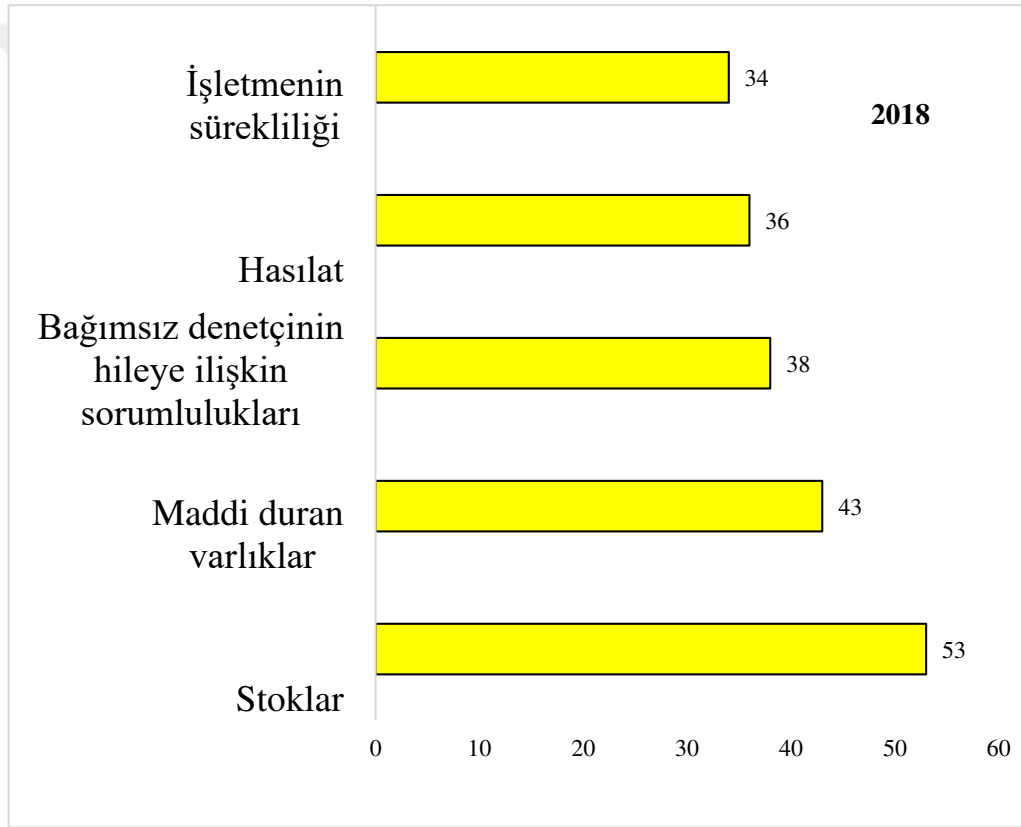

Grafik 2. SPK Tarafından Verilen Cezaların Konularına Göre Dağılımı (Adet) (2010-06.2022)

Bu dönemde SPK tarafından bağımsız denetim firmalarına en çok ceza verilen konunun mevzuata aykırılık ve değerlendirme raporu usulsüzlükleri olduğu görülmektedir.

3.1.2. KGK İncelemelerinden Elde Edilen Bulgular

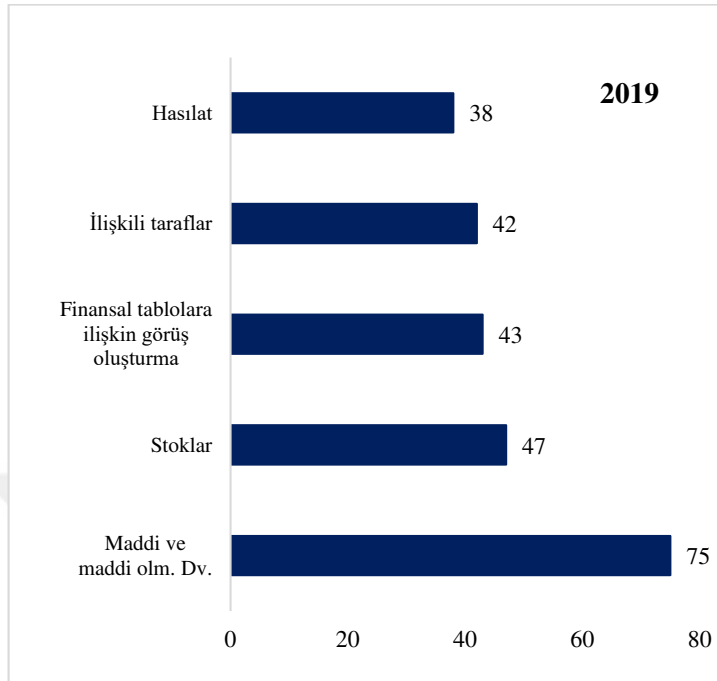
KGK tarafından yayınlanan inceleme raporlarında da ifade edildiği üzere finansal tabloların kaliteli olmasının temelinde yatan 3 unsurdan birisi denetimi yapan taraf üzerindeki etkin kamu denetimidir (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu , 2019). Yapılan bu denetimlerden elde edilen bilgiler arasında en sık rastlanan 10 bulgudan ilk 5 sırada yer alanlara aşağıdaki grafiklerde yer verilmiştir (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu , 2018):

Grafik 3. 2018 Yılı KGK İnceleme Raporlarına Göre En Sık Rastlanılan İlk 5 Bulgu

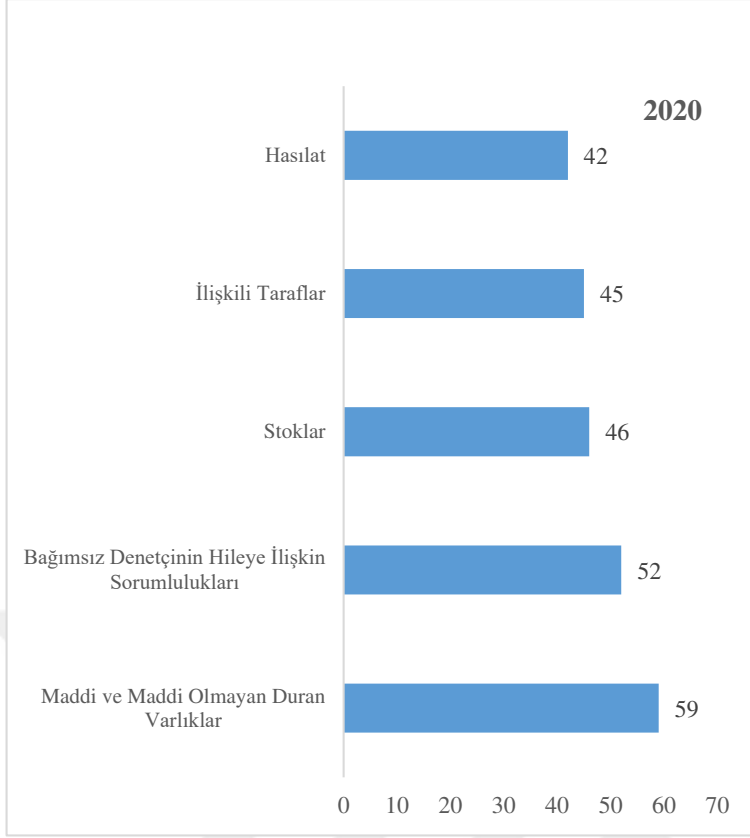
KGK'nın inceleme raporlarından görüldüğü üzere 2018 yılında en çok rastlanılan bulgu stok kaleminde meydana gelmiştir. Stoklar şirketin faaliyette bulunduğu sektörle ilgili satışını yaptığı ürünlerdir. Diğer taraftan hasılatı ve satılan mal maliyetini etkilediği için sonuçta kar/zarar tablosunu etkilemektedir. Bu sebeple kilit hesap gruplarından biridir.

Kilit denetim konularında da sık sık yer almaktadır. Tek düzen hesap planında “15” kalemi içerisinde bulunur.

Grafik 4. 2019 Yılı KGK İnceleme Raporlarına Göre En Sık Rastlanılan İlk 5 Bulgu

KGK’nın inceleme raporlarından görüldüğü üzere 2019 yılında en çok rastlanılan bulgu maddi ve maddi olmayan duran varlıklar kaleminde meydana gelmiştir. Maddi duran varlıkla şirketin sattığı malların üretilmesinde kullanılan makine, teçhizat, bulunan fabrika, taşıtlar, yazılımlar vb. olmazsa olmaz taşınmazlar olduğu için denetçinin en çok üzerinde durması gereken kalemdir. Mdv ve Modv’ler taşıt, bina ve makine gibi şeyleri temsil ettiği için şirketin bilançosunda önemli yer kaplamaktadır. Şirketin satış faaliyetinde bulunduğu ürünlerin üretimin de olmazsa olmaz olduğu için işletme için çok önemlidir; denetçinin çeşitli kanıt toplama teknikleri ile üzerinde durması gereken bir hesap kalemidir. Tek düzen hesap planında “25 Maddi Duran Varlıklar” ve “26 Maddi Olmayan Duran Varlıklar” hesap kalemlerinde gösterilir.

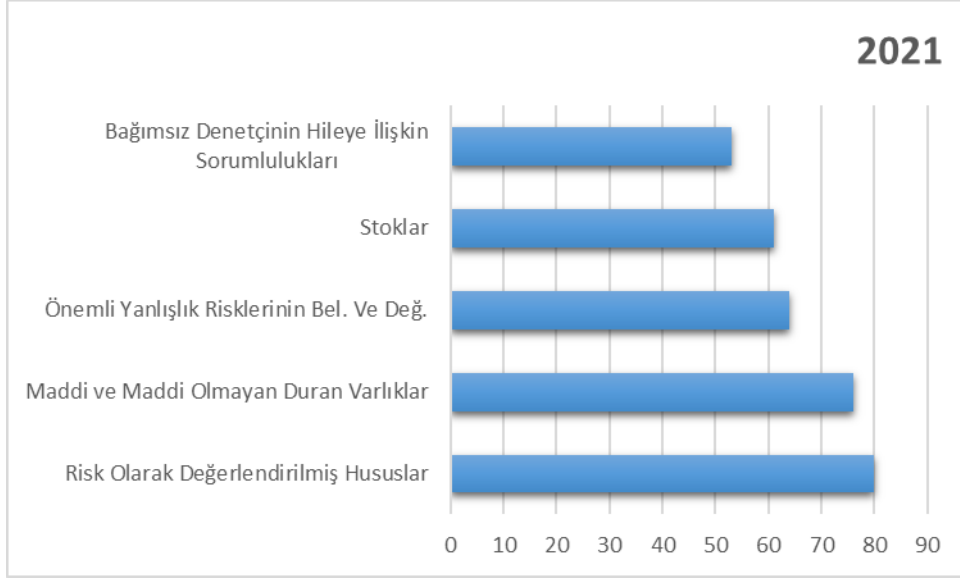

Grafik 5. 2020 Yılı KGG İnceleme Raporlarına Göre En Sık Rastlanılan İlk 5 Bulgu

KGG'nın inceleme raporlarından görüldüğü üzere 2020 yılında en çok rastlanılan bulgu maddi ve maddi olmayan duran varlıklar kaleminde meydana gelmiştir. 2019 yılına göre KGG'nın bulguları yine aynı kalmıştır.

2019 yılında KGG'nın bulgularından ikincisi stoklar iken, 2020 yılında “Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları” olmuştur.

Bu çerçevede incelenen dönemlere ilişkin olarak bağımsız denetçinin hileye ilişkin sorumluluklarının 4 yılın 3'ünde ilk 5 bulgu arasında yer alması dikkat çekicidir. Bu noktada denetimin odağında ve işlemi gerçekleştiren kişi olarak en önemli unsur konumundaki denetçiye ilişkin tespit edilen bu bulgunun, denetlenen taraf ile denetleyen taraf arasındaki yakın bağın kesilmesi ve denetim sürecinde taraflar arasındaki eşleştirmenin tarafsız bir otorite tarafından gerçekleştirilmesinin gerekliliğine işaret ettiği düşünülmektedir.

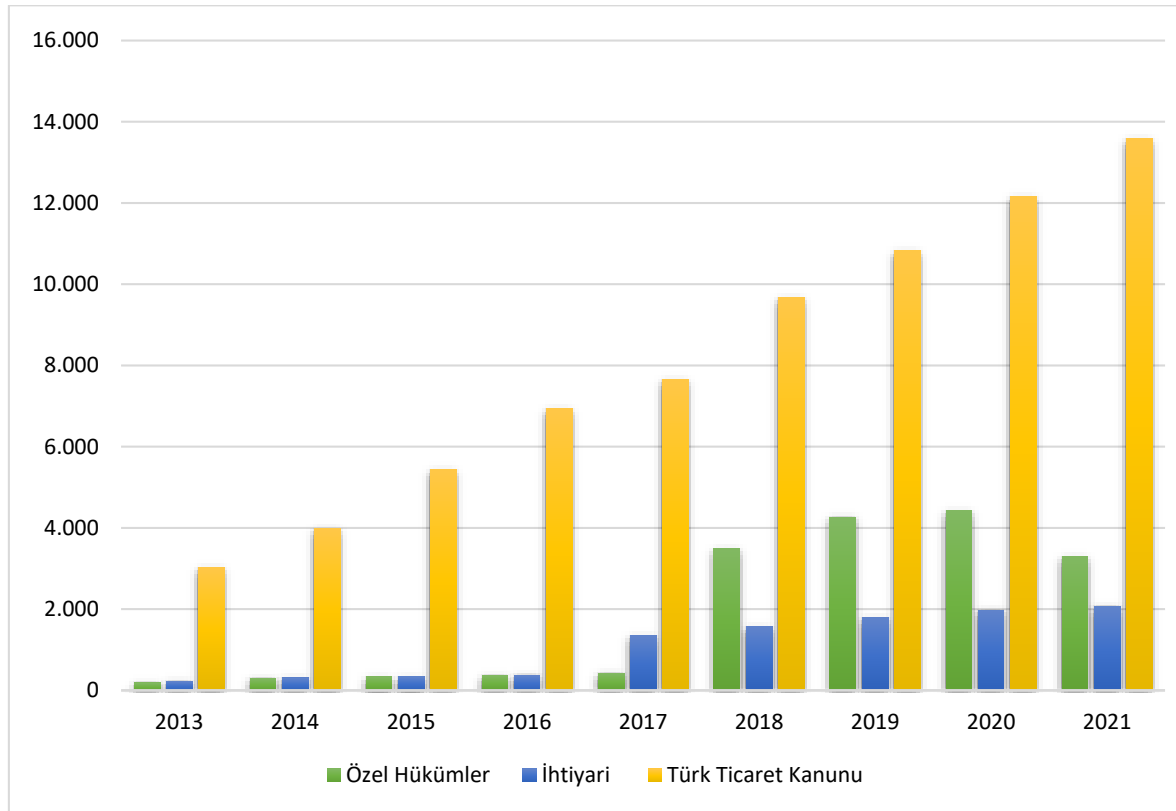
Grafik 6: 2021 Yılı KGGK İnceleme Raporlarına Göre En Sık Rastlanılan İlk 5 Bulgu

KGGK'nın inceleme raporuna göre 2021 yılında en çok rastlanılan bulgunun “Risk Olarak Değerlendirilmiş Hususlar” olduğu görülmektedir. BDS 330’da Bağımsız denetçinin risk olarak değerlendirdiği risklere karşı yapacağı işler düzenlenmiştir. Buna göre denetçi, “önemli yanlışlık” düzeyinde bir risk olduğuna karar verdiyse uygun maddi doğrulama prosedürünü uygulamalıdır. İnceleme raporuna göre elde edilen bulgularda en çok bu noktaya dikkat edilmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

3.1.3. Yıllar İtibari İle Denetim Faaliyetleri İncelemesi

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun internet sitesinde “Türkiye’de Denetim İstatistikleri” bölümünde yıllar itibari ile denetim kaç şirketin denetim sözleşmesi imzaladığı, kaçının bağımsız denetim şirketi kaçının denetçi tarafından imzalandığı ve görüş türleri yayınlanmıştır. (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2022)

Buna göre veriler şu şekildedir;

Grafik 7. KGK Yıllar İtibari İle Denetim Sözleşmesi İmzalayan Şirket Sayısı (2013-2021)

Grafikte belirtilen;

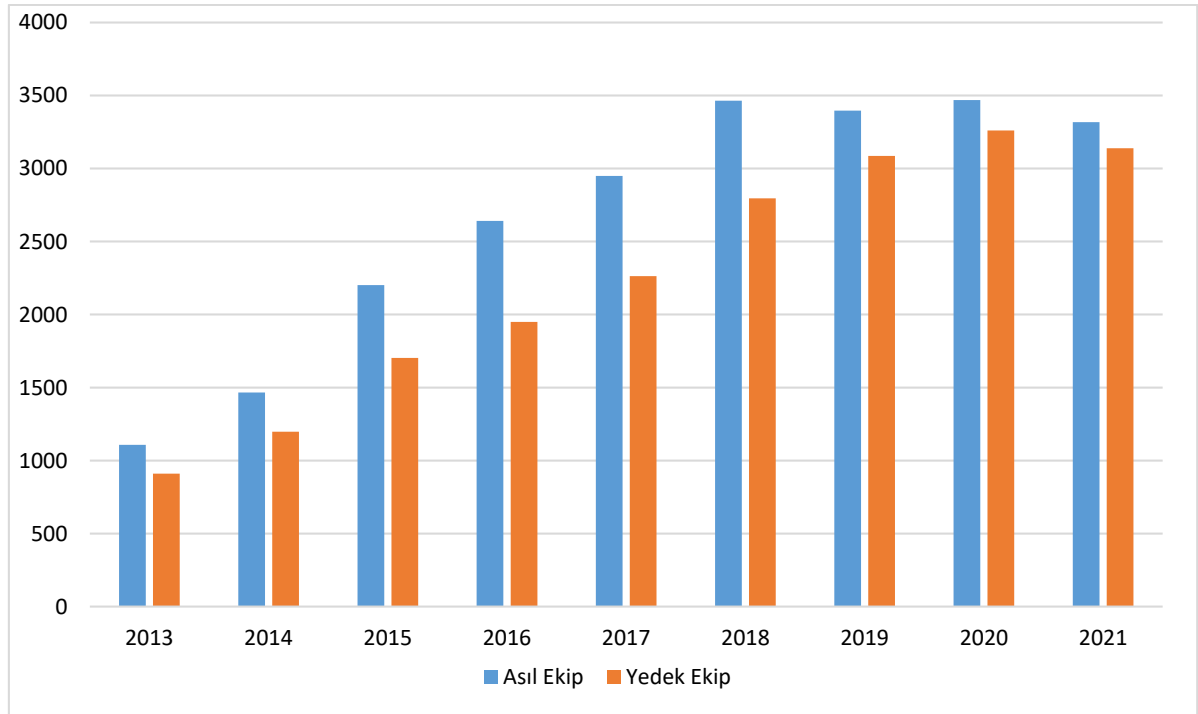
- **Özel Hükümler** ➔ İlgili mevzuatında yer alan özel hükümler uyarınca yaptırılan denetim
- **İhtiyari** ➔ Herhangi bir mevzuata dayanmaksızın ihtiyari olarak yaptırılan denetim
- **Türk Ticaret Kanunu** ➔ Bağımsız denetime tabi şirketlerin belirlenmesine dair karar uyarınca yaptırılan denetimi belirtmektedir.

Yukarıda verilen tablodan şunlar çıkmaktadır; Yıllar itibari ile denetime tabi olan şirketlerin ivmesi artış göstermiştir. Bunun gerek ekonomik gelişmelerle gerekse enflasyonist bir ortamdan kaynaklandığı düşünülmektedir. Özellikle ülkemizdeki kur artışı ile beraber şirketlerin cirosu artmış ve yıllar itibari ile çok fazla şirket denetime tabi olmuştur.

Denetime tabi olan şirketlerin sayısındaki artış, denetçi ve denetim şirketinin artışını aynı oranda karşılayamaz olmuştur. Nitekim denetime tabi olan şirketlerin kendi bünyelerinde BOBİ FRS veya TFRS raporlarını hazırlayıp denetim şirketlerine denetlenmesi için teslimi

gerekirken, ülkemizde bu denetime tabi şirketlerin artışındaki ivme ile bu nitelikte kalifiye personel artışı desteklenememiştir. Bu husus sonuç olarak kaliteli finansal tabloların hazırlanmasını olumsuz şekilde etkilemiştir.

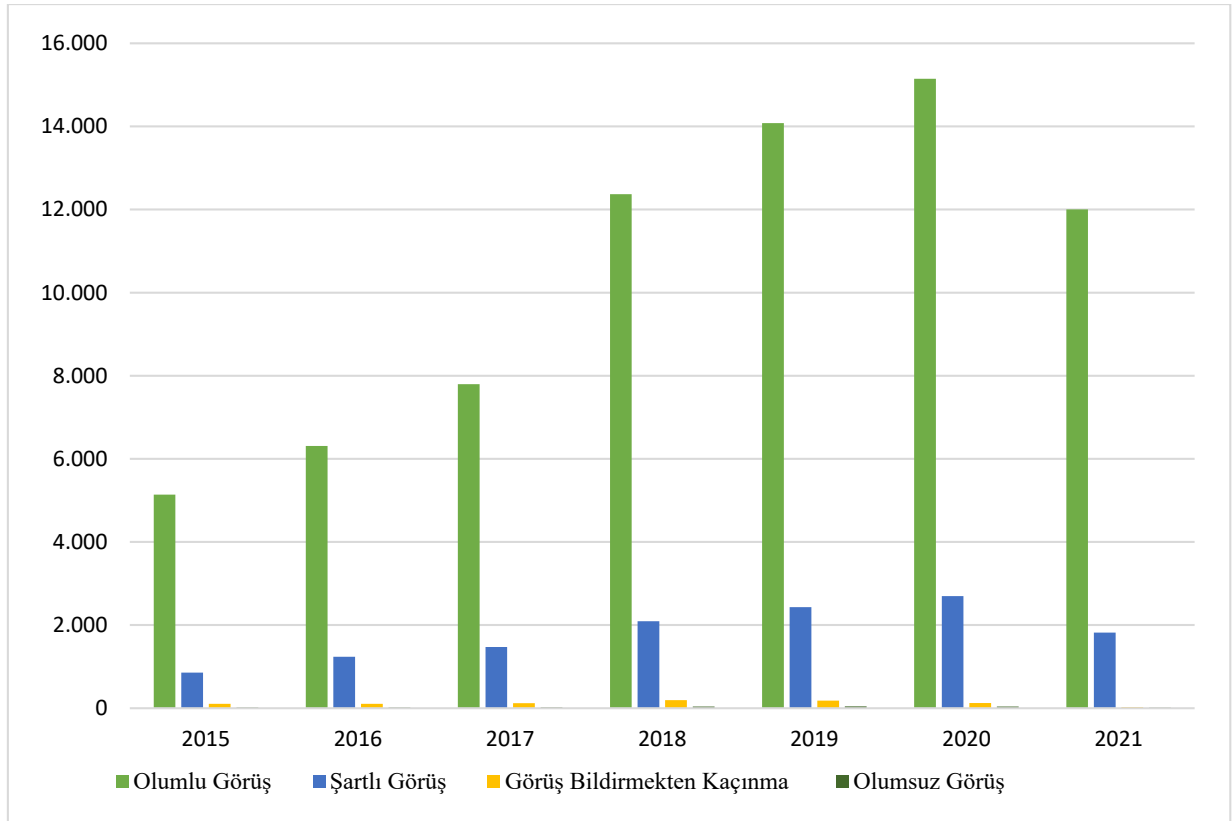
Bu durum aynı şekilde denetçi ile denetlenecek firma sayısı arasındaki makasın artmasına da sebep olmuştur. 2021 yılı itibari ile 18.945 Adet şirket denetime tabi iken aşağıdaki grafikten de görüleceği üzere bu oranda denetçi piyasada faal olamamıştır. Bu durum sonuç olarak denetim faaliyetlerinin “bir şekilde” bitmesi ile sonuçlansa da denetimin kalitesinin düşmesine sebebiyet vermiştir.

Grafik 8: KGK Yıllar İtibari İle Denetimi Üstlenen Denetçi Sayıları (2013-2021)

Grafik 7’den görüldüğü üzere denetime tabi şirket sayısında bir ivmelenme var iken, denetim kadrosundaki denetçi sayılarında yatay bir ivme söz konusudur.

Bu çalışmada yıllar itibari ile bağımsız denetçi görüş türlerinin de incelemekte fayda olacaktır. Bağımsız denetçinin verebileceği 4 görüş türünün (Olumlu, Şartlı Olumlu, Olumsuz, Görüş Bildirmekten Kaçınma) yıllar itibari ile değişimi aşağıdaki şekildedir;

Grafik 9: KGK Yıllar İtibari İle Görüş Türleri (2015-2020)

Grafikten de görüldüğü üzere yıllar itibari bağımsız denetçi görüş türlerindeki değişim göstermiştir. 2015 yılından 2020 yılına doğru bir ivme kazanmış; fakat 2021 yılına gelindiğinde ise Olumlu Görüş eğilimi azalma grafiğine girmiştir. Olumlu görüşte azalmanın en büyük etkilerinden birisi yukarıda bahsedildiği üzere denetime tabi şirketlerin sayılarında artış ile beraber finansal raporlama kalitesinin düşmesinden kaynaklanmaktadır.

Denetim limitleri bu hususlar neticesinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yukarı çekilerek Avrupa Birliği standartlarına çıkartılmıştır. Aşağıda detayları verilmiştir.

3.1.4. Yeminli Mali Müşavirlerin Bağımsız Denetim Yapma Yetkisinin Yarattığı Sorunlar

Bağımsız Denetim Yönetmeliği'nde (md. 14) denetçi olabilmenin şartları sıralanmış olup Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler (SMMM) ile Yeminli Mali Müşavirler (YMM), KGK tarafından yapılan denetçilik sınavında başarılı olurlarsa denetçi unvanını almaya hak kazanmaktadır.

YMM'lerin görev ve yetkileri kanun tarafından belirlenmiş olup esas itibari ile şöyledir (Çetinoğlu, 2015).

- Danışmanlık; Gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin muhasebe sistemlerini kurmak ve geliştirmek.

- Denetim; YMM muhasebe denetimi (KGK tarafından bağımsız denetime yetkili ise) ve vergi denetimi yapabilir.

- Tasdik; Mali tabloların ve beyannamelerinin mevzuat hükümleri, muhasebe ilkeleri ve muhasebe standartlarına uygunluğuna ilişkin inceleme yapıp bunları tasdik edebilir.

YMM'ler yukarıdaki görev ve yetkileri çerçevesinde eğer KGK tarafından denetçi unvanına da sahip olurlarsa tasdik hizmetini verdikleri şirketlere aynı zamanda bağımsız denetim hizmeti de verebilmektedir (Çetinoğlu, 2015). YMM'lerin bağımsız denetim faaliyetlerinde bulunması denetim kalitesi anlamında büyük dezavantajlar yaratmaktadır. YMM'lerin bağımsız denetimin kalitesinde yarattığı dezavantajlar yazının ilerleyen kısımlarında açıklanacaktır. YMM'lerin denetim kalitesi anlamında yarattığı dezavantajları açıklamak gerekirse, bunun sebebi YMM'lerin tasdik hizmetini verdikleri sırada işletmenin vergi mevzuatına esas kalemlerini en ince noktasına kadar incelemektedir. Çünkü YMM'ler danışmanlık ve tasdik hizmetleri verirlerken hali hazırda şirketin bağımsız denetimlerini de yapmaktadır. Bu husus;

a- Kendi kendini denetleme tehdidi: Denetlenen muhasebe hesaplarının YMM tarafından hazırlanması veya danışmanlığının yapılması,

b- Yakınlık ve güven tehdidi: YMM'lerin tam tasdik ve danışmanlık hizmeti verdikleri işletmelere bağımsız denetim hizmetleri vermesi sonucu oluşan yakınlıktan kaynaklı denetim kalitesinin düşmesi gibi sonuçlar doğurmakta, bu durum bağımsız denetimin kalitesini etkilemektedir.

Uygulamada finansal tabloları denetlenecek işletmelerin bağımsız denetimi ile tam tasdik faaliyetlerini aynı işletme bünyesinde gerçekleştirmek istemelerinin temelinde yatan nedenler arasında; hizmete ilişkin maliyetin düşürülmesi, farklı konularda hizmet alımına dayalı fazla iletişimin getirdiği denetimde ortaya çıkan sorunların kaynağında çözülmeden, uygunsuzlukların şeklen giderilmesi eğilimlerine sıkça rastlanmasıdır.

Uluslararası düzenlemeler arasında ön plana çıkan düzenlemelerden birisi olan Basel düzenlemelerinde de operasyon ve denetim fonksiyonlarının ayrı taraflarca yerine getirilmesi tavsiye edilmektedir. Böylece işlemi yapanların denetime katılmaması, denetimi yapanların da hiçbir şekilde işlemin gerçekleştirilme sürecinde yer almaması sağlanmaktadır. Nitekim benzer husus ülke yönetimlerde de güçler ayrılığı ilkesi olarak ifade edilmekte; yasama, yürütme ve yargı erklerinin farklı organlarca yerine getirilmesi uygulaması tüm gelişmiş ülkelerde, çok sayıda da gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir¹.

3.2. Manipülasyon ve Finansal Bilgi

Manipülasyon, kendine ait olmayan şeyleri, kendi çıkarları doğrultusunda çoğunlukla adil ve dürüst olmayan yollarla kontrol etmek anlamına gelmektedir. Manipülasyon tanımdan da anlaşılacağı üzere bir suç teşkil ettiği için ülkemiz kanun ve yasalarınca cezaları öngörülmüştür.

Örneğin, kişi veya kişiler, kendi fikir ve duyguları neticesinde karar veremiyor ve bunun sebebi de içinde bulunduğu durumdan kaynaklı ise bu kişi veya kişiler manipülasyona uğramışlardır.

Manipülasyon Türk Dil Kurumu tarafından şöyle ifade edilmiştir (Türk Dil Kurumu, 2022).

- İnsanları, kendi istedikleri ve bilgileri dışında farklı şekilde yönlendirme,
- Bilgileri seçme, çıkarma ve ekle yapma suretiyle olması gerekenden farklı hale getirmek,
- Ekonomik açıdan bilgileri değiştirerek ve istenildiği gibi oynanarak bilgidен yararlanıcıların ekonomik kararlarına yön vermek.

Ekonomik olarak manipülasyon, bilgide eklemeler, çıkarmalar ve özellikli seçimler yaparak finansal bilgi kullanıcılarını kendi alacakları kararların dışında bir şekilde yönlendirmek olarak açıklanabilir.

Bunun yanında kullanıcıların, işletmenin faaliyetlerinde başarısı ve karlılığıyla ilgili olarak bilgilerin yanlış ve yanıltıcı şekilde sunulması, işletmenin aktifleri, pasifleri ve özkaynakları ile ilgili yanıltıcı açıklama ve sunumlara yer vermek manipülasyon olarak

adlandırılırken asılsız ve yanlış haberler çıkartarak sermaye piyasasında işlem gören halka açık şirketlerin hisse senedi fiyatlarını suni olarak arttırmak veya düşürmek yoluyla paydaşları zarara uğratacak faaliyetlerde bulunmak finansal bilgi manipülasyonu olarak tanıtılmaktadır (Karaosmanoğlu, 2002:27, alıntıl原因 Bayırlı, 2006:28 - 6).

Şirketler birçok amaçla finansal bilgi manipülasyonuna başvurabilir; fakat bunun en temel sebebi işletmenin faaliyetlerinde başarısız olması ve kar marjını finansal tablo kullanıcılarının görmesini istediği şekilde düzenlemektir.

Finansal bilgi manipülasyonu bu sebeple SPK nezdinde suç olmasının yanında, kalitesi düşük finansal tabloları oluşturmaktadır. Çünkü kaliteli finansal tabloların taşınması gereken özellikler yazımızın başlarında da açıklandığı üzere “Temel Niteliksel Özellikler” den olan ‘Gerçeğe Uygun Sunum’a aykırı bir durumdur (Kaval, 2021, s. 7).

Tüm dünyada ve ülkemizde finansal bilgi manipülasyonuna başvurulduğu düşüncesi oldukça hakim bir görüştür; ancak bu durumu ortaya çıkarmak oldukça zordur.

Bu görüşü ortaya çıkarmak için öncelikle bilgi manipülasyonu yaptığı şüphesi olan şirketin, bu manipülasyonu ne amaçla yaptığının anlaşılıp daha sonra ilgili dönem ile geçmiş dönem arasında bir bağ kurulması gerekmektedir. Yani inceleme dönemi şüphe duyulan yıl ile geçmiş dönemi de içermelidir. Çünkü finansal bilgi manipülasyonuna başvurulduğu takdirde muhtemeldir ki geçmiş dönemlerde bu manipülasyonun hazırlığı da yapılmıştır.

Yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkan bazı bulgular şu şekildedir (Küçüksözen, 2004):

- Zarar rakamlarının düşük açıklanmasındansa,
- Kar rakamlarının düşük açıklandığı görülmekte,
- Kar rakamlarında düşük azalışlar olarak gösterilmesindense,
- Kar rakamlarının düşük artışlar olarak gösterilmesi,
- Analistlerin ve ekonomistlerin belirledikleri karlılık oranlarına tam olarak ulaşılmakta veya oranların artışı küçük tutarlarda gerçekleşmekte,
- Açıklanan karlılık oranlarından uzaklaşma durumu veya düşük bir tutarda bu oranların altında kalınması durumuna rastlanmamaktadır.

3.2.1. Beneish Modeli

Çalışmanın devamında belirli sektörlerden şirketlere Beneish Modeli uygulanacak ve sonrasında BDDK'nın yayınlamış olduğu EK – 4 Analiz Tablosu uygulanacaktır (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2019).

Beneish (1999) çalışmasında, olağan dışında veya çok yüksek finansal performans sergilemiş şirketlerin nezdinde yapılan analizlerle finansal bilgi manipülasyonu olduğunu veya olmadığını test edebilecek bir çalışma ortaya koymaktadır. Bu çalışmadan hareketle Beneish Modeli'ne göre manipülasyon yaptığı varsayılan şirketlerin analiz tablosundaki oranlara göre yukarıda belirtilen şekilde beklenen karlılık ve cari oranları tam ve tama yakın şekilde sağlayıp sağlamadığı test edilecektir.

Beneish'e (1999) göre, manipülasyon yapan şirketler bir sonraki hesap dönemlerinde kötü performans sergilemekte ve performanslarındaki onu oynaklıklar da şüpheli görünmektedir. Bu sebepten hareketle bahsi geçen şirketleri ilgili devletin sermaye piyasaları düzenleyici kurumların denetim odağına girmesine sebep olmaktadır. Bir başka açıdan, finansal bilgi manipülasyonu yapan şirketlerin hisse senedi performansı, manipülasyondan önceki dönemlerde bir hayli kötüdür, bu husus da finansal bilgi manipülasyonu için farklı bir gerekçe doğurmaktadır.

Kullanılan modelde, manipülasyona başvurulup başvurulmadığının tespiti için, ilgili şirketlere aşağıda belirtilen bir dizi finansal analiz uygulanmıştır. Modelde kullanılan değişkenler;

- Ticari Alacak endeksi,
 - Brüt Kar Marjı endeksi,
 - Aktif Kalitesi endeksi,
 - Satışlardaki yıllık değişim (büyüme) endeksi,
 - Amortisman endeksi,
 - Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri endeksi,
 - Borçlanma Yapısındaki yıllık değişim,
 - Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara oranı,
- olarak belirlenmiştir.

Beneish'e göre (1999) yukarıdaki finansal değişkenler şirketin manipülasyon yaptığıının gösterge analizleridir.

Bu değişken finansal verilerin belirlenmesi şunlara dayanmaktadır;

- Şirketin geleceğe yönelik beklentileri, perspektifleri kötü olacağı beklentisi içindeki şirketler finansal bilgi manipülasyonuna başvurur,
- Değişkenler nakit olarak ve tahakkuk olarak oluşan hesap kalemlerini içerecek şekilde seçilmiştir,
- Finansal değişkenler belirlenirken, finansal bilgi manipülasyonunda sözleşmeye dayalı motivasyonlardan kaynaklandığı düşünülen pozitif araştırmalar olgusundan yola çıkılmıştır.

DSRI (Days' Sales in Receivables Index)

Ticari Alacaklar Endeksi	$\frac{\text{Ticari Alacaklar (t) / Brüt Satışlar (t)}}{\text{Ticari Alacaklar (t-1) / Brüt Satışlar (t-1)}}$
--------------------------	---

olarak hesaplanmaktadır. Bu endekse odakla şirketin satışlarına göre ticari alacaklarında cari yıl (t) ve geçmiş yılda (t-1) meydana gelecek artışlara odaklanır. Bu endeks doğrultunda şirketin cari yılda önemli bir anlaşması, satış yöntemi değişikliği ve satış politikasında önemli bir farklılık yoksa çok büyük artış ve azalıklar olmaması beklenir. Bu endekste meydana gelecek büyük değişiklikler şirketin satışlarında büyük değişiklik olduğunu ve dolayısıyla kar ve zararını manipülatif amaçlı kullandığını gösterir.

Probit Analizdeki Çarpanı → 0,920

GMI (Gross Margin Index)

Brüt Kar Marjı Endeksi	$\frac{(\text{Brüt Satışlar (t - 1) - Satılan Mal Maliyeti (t-1)}) / \text{Brüt Satışlar (t-1)}}{(\text{Brüt Satışlar (t) - Satılan Mal Maliyeti (t)}) / \text{Brüt Satışlar (t)}}$
------------------------	---

olarak hesaplanmaktadır. Bu endeksin 1'den büyük olması şirketin ilgili yılının brüt kar marjında bir kötüye gidiş sinyali vermekte olup, ileriye dönüş negatif bir izlenim vermektedir. Bu endeks şirketin satışlarında bir başarı olarak düşünüldüğü için, bu endeksin 1'den büyük olduğu şirketlerin bu oranı düzeltmek için bilgi manipülasyonuna başvurabileceği düşünülmektedir.

Probit Analizdeki Çarpanı → 0,528

AQI (Asset Quality Index)

Aktif Kalitesi Endeksi	$\frac{(1 - \text{Dönen Varlıklar (t)} + \text{Maddi Duran Varlıklar (t)}) / \text{Toplam Varlıklar (t)}}{(1 - \text{Dönen Varlıklar (t-1)} + \text{Maddi Duran Varlıklar (t-1)}) / \text{Toplam Varlıklar (t-1)}}$
------------------------	---

olarak hesaplanmaktadır. Bu endeksin 1'den büyük olması; şirketin giderlerini, kar/zarar tablosunda maliyet hesaplarına almak yerine aktifleştirdiğini ve bu yolla finansal bilgi manipülasyonu yaptığını öne sürmektedir. Çünkü maddi duran varlıklar, kayda alınırken maliyet bedeli ile kayda alınır ve bu yolla takip edilir.

Probit Analizdeki Çarpanı → 0,404

SGI (Sales Growth Index)

Satışlardaki Büyüme Endeksi	$\frac{\text{Brüt Satışlar (t)}}{\text{Brüt Satışlar (t-1)}}$
-----------------------------	---

olarak hesaplanmaktadır. Satışlardaki büyüme endeksleri başlı başına bir bilgi manipülasyonu olarak düşünülmez. İlgili şirketin durumu, içinde bulunduğu konjonktür ile beraber düşünülmelidir. Bunun yanında büyüyen şirketlerin profesyonel yöneticileri, diğer şirketlere göre “satışlardaki büyüme endeksi” yoluyla finansal bilgi manipülasyonuna başvurmaya daha yatkındırlar. Çünkü yöneticiler üzerlerindeki kar baskısı ile beraber büyüme trendinde düşüş yaşanmasını istemezler. Bu sebeple manipülasyona daha yatkındırlar.

Probit Analizdeki Çarpanı → 0,892

DEPI (Depreciation Index)

Amortisman Giderleri Endeksi	$\frac{\text{Amortisman Giderleri (t-1)} / (\text{Amortisman Gideri (t-1)} + \text{Maddi Duran Varlıklar (t-1)})}{\text{Amortisman Giderleri (t)} / (\text{Amortisman Gideri (t)} + \text{Maddi Duran Varlıklar (t)})}$
------------------------------	---

olarak hesaplanmaktadır. Bu oranın 1'den büyük olması şirketin dönem sonunda karını yüksek göstermekte amacıyla amortisman giderlerini düşük gösterme amacında olduğunu göstermektedir. Bu sebep doğrultusunda Beneish, amortisman gideri ile bilgi manipülasyonu arasında bir ilişki olduğunu öne sürmektedir.

Probit Analizdeki Çarpanı → 0,115

SGAI (Sales, General and Administrative Expenses Index)

PSDG Endeksi

$$\frac{(PSDG(t) + GYG(t)) / \text{Brüt Satışlar}(t)}{(PSDG(t-1) + GYG(t-1)) / \text{Brüt Satışlar}(t)}$$

Beneish'e göre satışlara göre giderlerdeki artışın orantısız v hızlı olması ilerleyen dönemlerde şirketi olumsuz etkileyecektir. Bu sebeple, finansal tablo hazırlayan işletme yöneticileri giderleri azaltma yoluyla finansal bilgi manipülasyonuna başvuracaktır görüşünü savunmaktadır.

Probit Analizdeki Çarpanı → -0,172

LVGI (Total Accruals to Total Assets)

Borçlanma Yapısındaki
Değişim Endeksi

$$\frac{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}(t) + \text{Kısa Vadeli Borçlar}(t)) / \text{Toplam Varlıklar}(t)}{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}(t-1) + \text{Kısa Vadeli Borçlar}(t-1)) / \text{Toplam Varlıklar}(t-1)}$$

olarak hesaplanır. Bu değişkenin 1den büyük olması şirketin toplam borçlarının şirketin varlıklarına oranla artmakta olduğu gösterir. Modelde bu endekse yer verilmesinin nedeni şirketin, borçlanma koşullarını doğru planlayamaması durumunda oluşacak olumsuz sonuçları bertaraf etmek için finansal bilgi manipülasyonuna başvurabileceği yönündeki düşünceden kaynaklanmaktadır.

Probit Analizdeki Çarpanı → -0,327

TATA(Total Accruals to Total Assets)

Toplam Tahakkukların
Toplam Varlıklara Oranı

$$\frac{\text{Dönen Varlıklar} - \text{Kasa} - \text{Kısa Vd'li Borçlar} - \text{Uzun Vd'li Borçlar} - \text{Ödenecek Vergi Karşılığı} - \text{Amortisman Giderleri}}{\text{Toplam Varlıklar}}$$

şeklinde hesaplanmaktadır. Bu endeksin tespit etmeye çalıştığı şey, tahakkuklar yoluyla şirketin karlılığını arttırmak veya giderlerini düşürmek sureti ile finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadığını tespit etmektedir. Bu oranın artması Beneish'e göre finansal bilgi manipülasyonu oranını arttırmaktadır.

Probit Analizdeki Çarpanı → 4,679

Beneish açıklanan endeksleri, manipülatör şirketler ile kontrol şirketlerine uygulayarak aşağıdaki denklemin sonucuna ulaşmıştır.

$$M1 = -4,840 + (0,920*DSRI) + (0,528*GMI) + (0,404*AQI) + (0,892*SGI) + (0,115*DEPI) + (-0,172*SGAI) + (4,679*TATA) + (-0,327*LVGI)$$

Bu formülüzasyon sonucunda bulunan M_i değerinin normal dağılıma göre yorumlanması şu şekildedir (Wieldman, February 1999);

* % 2,94'den daha düşük bir tutar olması ile beraber şirketin finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğuna dair bir bulgunun olmadığı,

* %2,94 ile %5,99 aralığında olması halinde, ilgili şirketin bilgi manipülasyonu yapma ihtimalinin mevcut olduğunu,

* %11,32'den yüksek olması halinde, o şirketin finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair çok yüksek bulgular ve ihtimaller olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Bu sebeple Beneish'in modelini elinde bulundurulan bir yatırımcı ya da finansal tablo kullanıcısı, finansal tablo sonuçlarını doğru bir şekilde modele uyarlayabilirse, o şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadığı anlayabilecek. Bu da şirketin ne kadar kaliteli finansal tablolar çıkarabileceğini ortaya çıkaracaktır. Çünkü finansal bilgi manipülasyonun veya şüphesinin olduğu bir şirkette yüksek kalitede finansal tablolar beklenemez.

Beneish (1999) modelinin üzerine Cemal KÜÇÜKSÖZEN'in Türkiye İMKB'de borsada hisseleri işlem gören ve reel sektörde de faaliyet gösteren 126 şirket üzerinde uygulama yapmış olduğu ve Beneish'in orijinal modelinin değişkenlerinin, Türkiye uyarlaması ve bazı hesaplamalarının yerine Türkiye yaratıcı muhasebe uygulama faaliyetlerinden kaynaklanan bazı değişkenlerin modele eklenmesi sonucu Beneish (TR) uygulamasından faydalanılmıştır.

Küçüksözen modeline Türkiye'de finansal bilgi manipülasyonun tespitinde başarılı sonuç vereceğini düşündüğü stoklar ve finansman giderleri hesaplarının brüt kara bölünmesi ile ilgili sonuçları eklemiştir. Orijinal Beneish Modeli enflasyon oranlarının düşük olduğu ve enflasyon oranlarındaki artışın küçük olduğu ülkeler için uygundur. Küçüksözen'in modeli ise Türkiye'deki yüksek enflasyon göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Modele eklenen iki değişken ve modelin formülasyonu aşağıda verilmiştir (Küçüksözen, 2004, s. 309-310-3019).

Küçüksözen tarafından eklenen değişkenler şu şekildedir (Küçüksözen, 2004; 309-320);

Stokların Brüt Satışlara Oranı	$\frac{\text{Stoklar (t) / Brüt Satışlar (t)}}{\text{Stoklar (t-1) / Brüt Satışlar (t-1)}}$
--------------------------------	---

Finansman Gid. Brüt Satışlara Oranı	$\frac{\text{Finansman Giderleri (t) / Brüt Satışlar (t)}}{\text{Finansman Giderleri (t-1) / Brüt Satışlar (t-1)}}$
-------------------------------------	---

Kullanılan formül şu şekildedir;

$$Mi = -1,547 + (1,276 * TAE) + (-,770 * BKM) + (0,082 * AKE) + (0,225 * AME) + (-,0488 * PSE) + (-0,514 * TVE) + (-0,341 * BYE) + (0,972 * SSE) + (0,060 * FSE) \quad (-)$$

Modelde geçen terimler şu şekildedir;

- *Mi: Manipülasyon Olasılığı*
- *TAE: Ticari Alacaklar Endeksi*
- *BKM: Brüt Kar Marjı Endeksi*
- *AKE: Aktif Karlılık Endeksi*
- *AME: Amortisman Endeksi*
- *PSE: Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi*
- *TVE: Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı*
- *BYE: Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi*
- *SSE: Stokların Satışlara Oranı*
- *FSE: Finansman Giderlerinin Satışlara Oranı* olarak ifade edilir.

Küçüksözen (2004) tarafından hazırlanan ve eski versiyonun geliştirilmesi ile yapılan yeni değerlere göre Mi değerinin sonuçları şu şekilde yorumlanmaktadır;

- Mi değerinin %12,17'den küçük olması durumunda ilgili şirketin finansal bilgi manipülayonuna başvurmadığı ➔ Kanıt Yok.
- Mi değerinin %12,18 ile %27,98 aralığında olması halinde, ilgili şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapma ihtimalinin olduğu ➔ Gri Bölge.

- Mi değerinin %27,98 ile %58,50 aralığında olması halinde ilgili şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılığı hakkında ciddi bulgularının mevcut olduğu → Ciddi Risk
- Mi değerinin %58,51'den büyük olması halinde, ilgili şirketin finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair ciddi önemli bulguların ve kanıtların mevcut olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır → Çok Önemli Kanıtlar.

Regresyon denklemi sonucunda, sonuçları hesaplanan Mi değerlerinin anlaşılabilir standartlaştırılmış normal değişkene çevrilmesi sonucu elde edilecek Z değerleri, finansal bilgi manipülasyonu uygulayan şirketleri gösterecektir. Denklem sonucunda oluşan normal dağılımdaki Mi değerlerinin yorumlanmasında standartlaştırılmış normal dağılımına çevrilen Z değerleri üzerinden yorumlama yapılmaktadır. Z değerinin istatistikte yer alan tam ifadesi “Normal Dağılım Eşik Değerleri Tablosu” yani Z tablosudur.

Herhangi bir serideki verileri standartlaştırılmış normal dağılım eşik değerlerine getirmek amacıyla aşağıdaki formül uygulanır ve bu şekilde çevirim yapılır;

$$Z_i = \frac{X_i - \mu}{\sigma}$$

Z_i = i'nci değişkenin Z Değeri

X_i = i'nci değişkenin değeri

μ = Ortalama

σ = Standart sapma

Küçüksözen (2004) modelinde kullanılan oranların sonucunu 4 başlıkta yorumlamıştır.

- Mi değerine karşılık gelen Z_i değerinin 0,15'den küçükse, şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapmadığı sonucuna ulaşılır.
- Mi değerine karşılık gelen Z_i değerini 0,15 ile 0,35 arasında ise, şirketin finansal bilgi manipülasyonuna yapma olasılığı vardır.
- Mi değerine karşılık gelen Z_i değerinin 0,35 ile 0,82 arasında ise, şirketin finansal bilgi manipülasyonu olasılığı hakkında ciddi bulguların olduğu sonucuna ulaşılabilir.

- Mi değerine karşılık gelen Zi değerinin 0,82'den büyükse finansal bilgi manipülasyonu yapıldığına dair çok önemli bulgular vardır.

3.2.2. BDDK EK – 4 Makul Güvence Raporu

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu 2006 yılında taslak olarak “Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik” yayınlamıştır (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2019). Bu yönetmeliğe göre bağımsız denetime tabi şirketler,

- KGK tarafından yetkilendirilmiş Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca denetlenmiş olan finansal tablolarını,
 - KGK tarafından yayınlanan, şirketin raporlama standardına göre BOBİ FRS veya TMS/IFRS'lere uygun olarak hazırlanmış finansal tablolar üzerinden,
 - Bağlı ortaklık ve iştiraklerinin olması durumunda konsolide finansal tablolar, yok ise solo finansal tabloları üzerinden
- hazırlanacak ve bağımsız denetim şirketinin GDS 3000'e uygun olarak hazırlanmış sözleşmesine istinaden denetim şirketinin güvence raporunu içeren Ek-4'te yer alan analiz tablosunun alınması zorunlu hale getirilmiştir (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2018).

BDDK bu kararı kredi kabul sürecinde olan, toplam riskleri talep edilen kredilerde mevcut, Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi özelinde en güncel olan bilgiler doğrultusunda 500 Milyon TL ve yukarında kredi limiti olan şirketler nezdinde talep etmektedir.

Daha sonra BDDK bu kararını 2021 yılında nihai hale getirmiş ve bazı değişiklikler yapmıştır. 500 Milyon TL ibaresini kaldırmış bunun yerine “*Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca canlı alacak olarak izlenen müşterilerinden, kredi tahsis aşamasında olan şirketler*” olarak değiştirmiştir.

BDDK temelde bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolar üzerinden EK-4 Analiz Raporu'nu talep etmektedir. Bunun sebebi bankaların, gerçeğe uygun sunum kapsamında hazırlanmış olduğu finansal tablolar üzerinden şirketlerin karlılık oranlarını, borç ödeme kapasitelerini likidite durumlarını görmektir. Tüm oranların dengesi ve tutarlılığı aslında bir bakıma doğru bir analiz yapılırsa şirketlerin finansal başarısını göstermektedir.

Bu sebeple bahsi geçen konularda şirketler bu oranların güzel gözükmeleri için, şirketlerinin karlı ve risksiz gözükmeleri için finansal bilgi manipülasyonuna başvurabilirler. Çünkü bu oranların güzel gözükmeleri şirketlerin dış finansman ihtiyacını karşılamasında çok önemli oranlardır. Ek-4 Analiz Tablosu kredi alma aşamasında olan şirketlerden talep edildiği için bankalar o oranlar nezdinde kredi kararlarına devam edeceği için, şirketlerin bu oranlar üzerinden manipülasyon yapma olasılığı oldukça yüksektir. Şirketlerin bu oranlar üzerinden manipülasyon çabaları şu şekillerde gerçekleşmektedir;

- Analistlerin ve bankaların belirledikleri karlılık ve borçluluk oranlarına tam olarak ulaşılmakta veya oranların artışı küçük tutarlarda gerçekleşmekte,
- Açıklanan karlılık oranlarından uzaklaşma durumu veya düşük bir tutarda bu oranların altında kalınması durumuna rastlanmamaktadır.

Tüm bu sebeplerden dolayı bu çalışmamızda BDDK EK-4 Analiz Tablosuna da başvurulacaktır. Beneish Modeli uygulanan finansal tablolara, aynı zamanda Analiz Tablosunda yer alan “karlılık oranları” da uygulanacaktır.

BDDK EK-4 Makul Güvence Raporunda karlılık oranları ve bazı ek oranlar dikkate alınacaktır.

3.2.2.1. Karlılık Oranları

Karlılık oranları yatırımcıların, finansal tablo kullanıcılarının, ortakların, şirkete olmayı düşünenler ve özellikle hisseleri piyasada işlem gören finansal tablo kullanıcılarının en çok tercih ettiği ve takip ettiği oranlardır. Karlılık oranlarının değerlendirilmesinde, şirketin bütçe karlılık hedefleri ve ülke ekonomisinin genel seyri de göz önünde bulundurulmalıdır (Gümüş vd., 2010)

Karlılık oranları yukarıda belirtilen ortaklar ve ortak olmayı düşünen kesimin hep takip ettiği oranlar olduğu için, finansal bilgi manipülasyonu yapmak isteyen yöneticilerin ve şirket üst yönetimlerinin de bu konuda faaliyet gösterdiği bir alandır. Çünkü karlılık oranı isminden de belli olacağı üzere “Net Satışlar” hesap kodu ile tanımlamak gerekirse; “600 Yurtiçi Satışlar”, “601 Yurtdışı Satışlar”, “602 Diğer Gelirler” in toplamından oluşan bir kalem olduğu için satışları fiktif olarak yüksek gösteren şirketlerin basitçe manipüle edebileceği oranlardır.

3.2.2.1.1. Brüt Kar Marjı

Brüt Kar Marjı şirketin brüt satış karının, hasılatla bölünmesi yoluyla bulunur.

$$\text{Brüt Kar Marjı} = \frac{\text{Brüt Satış Karı}}{\text{Net Satışlar}}$$

Brüt kar marjı işletmenin, rantabilitesi hakkında bilgi verir, oranın yüksek olması ve yıllar itibari ile incelendiğinde yükselme eğilimi içersinde olması beklenmektedir.

3.2.2.1.2. Net Kar Marjı

Diğer bir ifade ile Vergi Öncesi Kar/Zarar / Net Satışlar; Bu oran işletmenin satışlarında göstermiş olduğu karlılık oranı tanımlamaktadır. İşletmenin sattığı 10 TL'lik net satışından ne kadar kar elde ettiğini gösterir.

$$\text{Net Kar Marjı} = \frac{\text{Net Kar (Zarar)}}{\text{Net Satışlar}}$$

Oranın yüksek olması ve yükseliş trendinde olması beklenmektedir.

3.2.2.1.3. FAVÖK Marjı

Faiz, amortisman ve vergi öncesi kar (FAVÖK) şirketlerin operasyonel verimliliği ölçülürken kullanılan önemli oranlardan biridir. Üretim, yönetim, pazarlama ve satış gibi operasyonların giderleri düşüldükten sonra şirketin elinde kalan net karı gösterir. Faaliyet karından farklı olarak FAVÖK'e amortisman ve itfa giderleri eklenir, bu şekilde şirketin operasyonlarından elde edilmesi beklenen nakit görülebilir. FAVÖK marjı aşağıdaki şekilde hesaplanır;

$$\text{Favök Marjı} = \frac{\text{Favök}}{\text{Net Satışlar}}$$

Şirket ölçeklendikçe FAVÖK marjının korunması her şirket için önem arz etmektedir. FAVÖK marjının sektör ortalamalarından yüksek olması o şirketin rakiplerinden önde olduğunun göstergesidir.

3.2.2.1.4. Özkaynak Karlılığı

İşletmenin, sahip ve ortakları tarafından konulan sermayenin karlılığını ölçümesinde kullanılan orandır. İşletme sahiplerinin koydukları sermayenin ne kadar etkili ve karlı şekilde kullanıldığının ölçümünde kullanılmaktadır.

$$\text{Özkaynak Karlılığı} = \frac{\text{Dönem Net Karı veya Zararı}}{\text{Net Satışlar}}$$

Bu oranın yüksek olması, ortakların ve sahiplerin koydukları paranın etkili olduğunun göstergesidir.

3.2.2.1.5. Aktif Karlılık Oranı

Aktif karlılık oranı, şirketin varlıklarını ne kadar etkili kullandığının bir göstergesidir. Fakat bu oran diğer oranlara kıyasla şirketin sektörüne daha bağlı bir göstergedir çünkü şirketlerin varlıkları faaliyet gösterdiği sektöre göre oldukça farklılık gösterir.

$$\text{Aktif Karlılığı} = \frac{\text{Net Kar (Zarar)}}{\text{Toplam Varlıklar}}$$

Örneğin, sanayi ve imalat sektöründe faaliyet gösteren şirketlerde ilk kuruluşta üretim için gerekli maddi ve maddi olmayan duran varlık alımları gerekli olmakla beraber, bu sektörde MDV ve MODV'lerin önemi büyüktür. Bunun yanında yazılım ve bilişim gibi hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren şirketlerde ise varlık alımların gerek olmadığı için varlıkları yüksek değildir. Bu sebeple bu oranın sektörel bazda değerlendirilmesi gerekmekte ve rakiplerine kıyaslanması gerekmektedir.

3.2.2.1.6. Vergi Öncesi Kar / (Zararın) Finansman Giderine Bölünmesi

Bu oran şirketin, karının ne kadarını finansman giderleri ile sağladığının göstergesidir. Bu oranın her zaman oldukça yüksek olması beklenir.

$$\text{Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Finansman Gideri}$$

Şirketin finansman gideri yani dış finansmanı arttıkça bu oran düşecektir. Bankalar için önemli bir gösterge olması sebebi ile şirketler bu oranın olabildiğince yüksek olmasını ve yıllar itibari ile yükselmesini arzu ederler.

3.2.2.1.7. Faaliyet Geliri / Finansman Giderine Bölünmesi

Bu oran brüt kardan, genel yönetim giderleri, PSDG ve Ar-Ge gideri düşüldükten sonra kalan elde kalan gelirin, finansman giderine bölünme sonucunda elde edilir. Bu

orandaki amaç şirketin faaliyetler gelirleri ile finansman giderlerini karşılayabilecek potansiyelde olup olmadığını ölçmektir.

Faaliyet Geliri / Finansman Gideri

3.3. Modellerin Finansal Tablolara Uygulanması ve Kaliteli Finansal Tablolarla İlişkisi

Çalışmamızda yukarda bahsi geçen iki analiz de uygulanacaktır. Türkiye’de ve dünyada Beneish modelinin tek başına uygulandığı veya Beneish modeli ile beraber başka manipülasyon modellerinin kullanıldığı uygulamalı örnekler vardır. Çalışmamız Beneish modeli ile beraber “Ek-4 Analiz Raporu”nun kullandığı ilk örnek olacaktır.

“Ek-4 Analiz Raporu” normal şartlarda manipülasyonu tespit etmek amacıyla değil, işletmenin denetimden geçmiş finansal tablolarının **ilgili** oranlarına yansımaları görmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise Beneish modeli ile analiz raporu arasında bir ilişki olduğu düşünülmekte ve bu durum test edilmektedir. Bu ilişkinin kurulmasının sebebinin altında yatan düşünceler şu şekildedir;

- Şirket, finansal bilgi manipülasyonunu yaparken şirketi karlı göstermek gayesi taşıyorsa bu durumda “karlılık oranları” da bu aşama da etkilenecektir.
- Şirket, finansal tablolarında makyajlama yaparken, şirketin borcunu az göstermek istiyorsa “borç ödeme kapasitesi oranları” bu doğrultuda değişecektir.
- Şirket, finansal tablolarında manipülasyon yurtdışı alış ve satış işlemleri gerçekleştiriyorsa, kur riskinden etkilenmeyeceğine dair manipülasyon yapıyorsa, bu durum “kur riski oranları”na yansıyacaktır.
- Şirket, bilgi manipülasyonuna başvururken, varlıklarını güçlü göstermek istiyorsa, bu işlem “cari oranlar”ını etkileyecektir.

Kısacası şirketler bilgi manipülasyonun başvuruyor ise, bu durum işletmenin analiz tablosundaki oranlarına da yansıyacaktır. Yani şirket finansal bilgi manipülasyonuna başvuruyorsa, aynı zamanda finansal oranlarına da güçlü göstermek gayesinde olacaktır. Bu varsayım altında şirketlere hem Küçüksözen (2004) Beneish modeli uygulanacak hem de analiz tablosuna uygulanacaktır.

3.3.1. Uygulanacak Veri Seti

Bu çalışmada uygulanacak olan veri setinde Borsa İstanbul'da hisseleri işlem gören Enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketler ile İnşaat sektöründeki şirketler üzerinde uygulanacaktır.

Analiz Kapsamındaki Sektörler

Enerji, üretim şirketlerinde olmazsa olmaz bir girdi ve vatandaşların refah ve konfor düzeylerinin sağlanabilmesi için ise temel yapı taşlarındandır. Bu nedenle üretim ve tüketim döngüsünde, yeterli ve zamanında enerji sağlanması çok önemlidir (Bahar, 2005).

Enerji sektörünün bu kadar önemli olması ve her zaman her kesim için talep edilmesinin yanında talebinin her zaman artarak ilerlemesi ile ülkemizde enerji şirketleri büyük önem arz etmektedir.

Enerji sektörü, küresel ekonomi için yakıt, elektrik üretir ve bunları tedarik eder. Aşağıdaki faaliyetlerde yer alan şirketler enerji şirketleri arasına girmektedir;

- Petrol, doğalgaz ve ilgili sıvıların araştırılması ve üretilmesi,
- Doğalgaz ve sıvıların taşınması, işlenmesi ve depolanması,
- Elektrik üretimi veya sıvı yakıt yapmak için kullanılan kömür, uranyum ve bitüm madenciliği,
- Petrol ürünlerinin rafine edilmesi, pazarlanması ve dağıtımı,
- Elektrik üretimi ve elektrik ve doğal gazın kamu hizmetleri tarafından dağıtımı.

Açıklandığı üzere enerji sektörü çok geniş bir alana hitap etmektedir.

Yukarıda sayılan sektörler içerisinde BİST'te hisseleri işlem göre enerji şirketi sayısı 40'dan fazladır. Enerji sektörünün sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi ve dünyadaki teknolojik gelişmelerden geri kalmaması hatta dünya da öncü olabilmesi için borsada enerji şirketlerinin sayısının fazla olması çok önemlidir. Çünkü enerji şirketleri devletlerin enerji sağlama görevlerini özel sektöre devretmesi ile ülkemiz için kilit bir görev üstlenmektedirler.

Bu yöntemlerin enerji sektöründe uygulanma sebeplerinden başlıca olanı enerji sektörünün politik karar veriler aracılığı ile enerji regülasyonunu etkilemek amacıyla.

Regülasyon modelleri kısaca (Koç, 08);

- Çıkardıkları yetki belgeleri, lisanslar ve mevzuatlar aracılığıyla ➔ Hukuki Regülasyon
- Performans ve belirli standartları yayınlaması açısından ➔ İdari Regülasyon
- Haksız ve adil olmayan rekabet koşullarını engellemek amacıyla ➔ Fiyat Regülasyonu uygulamaktadır.

Türkiye’de enerji piyasası regülasyonları AB’ye tam üyelik müzakereleri ile beraber hız kazanmıştır, bu sebeple regülasyonların denetlenmesi ve düzenlenmesi amacıyla EPDK kural koyucu rol üstlenmiştir. Enerji sektörünün kaliteli, düzgün çalışan, sürdürebilir ve rekabetçi bir şekilde işleyebilmesi için gerek hukuki gerekte tavan fiyat uygulamaları yoluyla kurallar ve kontroller kurmuştur.

Bu sebeplerden dolayı enerji piyasasının kontrolünü devlet ve politika yapılar elden tam anlamıyla bırakmamıştır. Enerji piyasası sonuç olarak kamunun “kontrolünde” olduğu için bu şirketler finansal bilgi manipülasyonu yapmaktan imtina etmektedir. Çünkü bu şirketlerin girdi ve çıktıları devlet tarafından bilinmektedir. Enerji sektörü çok geniş bir sektör olmasına karşın enerji tedariğinin birçoğu özel şirketlere devlet tarafından verilmekte, perakende satış ve dağıtımını özel şirketlere verdiği için şirketler finansallarını bunu göz ardı edemeyerek hazırlamaktadır. Finansal tablolar, şirketin belirli bir dönemdeki çıktısı olduğu için bilgi manipülasyonu yapabilecekleri bir pozisyonda değildir. Bu sebeple uygulanacak modellerin birinde enerji sektöründeki şirketler seçilmiştir.

Beneish ve analiz tablosu uygulanacak olan diğer bir sektör ise inşaat sektörüdür. Bu sektörün bir başka kıyaslama noktası olarak seçilmesindeki amaçlar aşağıda şu şekilde açıklanmıştır.

İnşaat sektörü bina ve bina dışı bir çok yapım işini kapsayan başta, havayolu, karayolu, karayolu, baraj, liman, köprü vb. altyapı ve üstyapı yatırımlarını kapsayan bir çok altsektörü etkileyen çok geniş çaplı bir iktisadi faaliyet türüdür. İnşaat sektöründe kullanılan girdiler ve kullanılan girdilerin çeşitliliği açısından çok fazla sektörü beslediği ve geliştirdiği için ekonominin kalkındırılması açısından çok güçlü bir etkiye sahiptir. İnşaat sektöründe hammadde olarak kullanılan girdiler çok fazladır. Demir, çelik, çimento, kalıp, kum hatta su gibi hammadde kullanılmaktadır (Alper, 2017). Bu kadar çok sektörü etkilemesi sebebiyle inşaat sektörü bir ülke için her zaman önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca inşaat sektörünün diğer bir gücü de kamunun yapacağı altyapı ve üstyapı hizmetlerini özel sektöre taşere etmesi ile bir devlet faaliyeti de üstlenmeleridir. Özellikle de Yap-İşlet-Devlet

modeli buna örnek gösterilebilir. Bu konu muhasebe standartlarında herhangi bir standart bulunmamakta olup YID(Yap-İşlet-Devret) sözleşmelerine uygun model TFRS 12 Yorum (IFRIC 12) İmtiyazlı Hizmet Sözleşmelerinde ele alınmıştır.

Kamu ve özel sektörlerinin inşaat harcamaları üzerindeki etkileri 4 başlık da açıklanmıştır;

- İnşaat harcamaları faydalı ve katma değer yaratacak şekilde yapıldığında ekonomik gelişmelere fayda sağlanacaktır (Wells, 1986).
- Emek yoğunluklu teknolojiler kullanılabildiği için bir çok sektörde istihdama katkı sağlamaktadır.
- İnşaat sektörü bir ülkenin en büyük ve en ciddi sektörlerinden biridir bu sebeple her dönemde ülkenin ekonomisine katkı sağlar (Hillebrandt, 1985).
- İnşaat yatırımları ülkenin tüm bölgelerinde uygulanabildiği için her bölgede girişimciliğin artmasında rol oynar (Turin, 1973).

İnşaat muhasebesine ilişkin standart TMS 11 İnşaat Sözleşmeleri standardında düzenlenmiştir. Bu standarda göre sözleşmeye ilişkin gelir ve giderlerin muhasebeleştirilmesi şu şekildedir;

Bir inşaat sözleşmesinin gelir ve giderleri güvenilir ve doğru bir biçimde ölçülebiliyorsa, gelir ve maliyetler ilgili bilanço tarihi itibarı ile tamamlanma oranı yüzdesine göre gelir tablosuna gelir ve giderleri ile beraber alınır.

- Sözleşme Gelir ve Giderlerinin içermesi gereken;
- Sözleşmede üzerinde anlaşmaya varılan sözleşme tutarı,
- Sözleşmede üzerindeki fiyat farkı dahil güncellenen tutarlar, ek hakkeş talepleri, teşvik ödemelerinden gelir olarak sonuçlanma ihtimali yüksek olanlar ile beraber;

Sözleşme maliyetleri şunlardan oluşur;

- Sözleşme ile ilgili üzerinde mutabık kalınan ilişkili maliyetler,
- Genel olarak sözleşmeyle ilgili oluşabilen ve sözleşmeye istinaden yüklenebilecek olan maliyetler,
- Sözleşme hükümlerince özellikle müşteriye yansıtılabilecek olan diğer maliyetler.

İnşaat sektörü ile enerji sektörünü birbirinden ayıran temel farklar vardır. Özellikle inşaat sektörü ülkemizde hükümet tarafından desteklenen ve teşvik edilen bir sektördür. Bu sebeple inşaat sektöründe faaliyet gösteren çok büyük şirketler mevcuttur.

Dünya'nın en büyük 250 inşaat şirketinin yayınlandığı "Engineering New Record" (ENR) 'de 42 Türk inşaat şirketi yer almaktadır. Türkiye bu yıl listede yer alan 42 firma ile dünyada ikinci konuma gelmiştir. Amerika ise sırada kendine üçüncü sırada yer bulmuştur (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2018) (Engineering News-Record, 2022).

İnşaat sektörünün gerek ülkemizde yaygın olması gerek ise çok fazla regülasyona tabi olmaması ile beraber inşaat şirketlerinin, enerji şirketlerine göre finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılığının daha yüksek olma ihtimali göz önünde bulundurulmaktadır. Yukarıda bahsedilen sebepleri destekler biçimde enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketler her daim devlet kontrolü altında faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bununla beraber faaliyet döngülerinin yanında şirketlerin fiyat tavan limitlerinin belirlenmesi ile beraber enerji şirketlerinin finansal bilgi manipülasyonu yapma ihtimallerinin düşük olduğunu düşünülmektedir. Bunun yanında enerji şirketlerinin gerekli koşulları sağlamaması halinde ve kural ihlali yapması halinde yüksek cezalar verilebilmekte olup, yetki iptali yapılması bile söz konusu olmaktadır.

İnşaat şirketlerinin finansal bilgi manipülasyonu yapacağı alanlar kısaca aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

1) İşin Tamamlanma Aşaması Hesaplamaları İle Manipülasyon (*Percentage of completion: POC*)

Devam eden ve tamamlanan işler çalışması her inşaat şirketinin kullandığı ve hazırladığı bir çalışmadır. Bu çalışmaya istinaden oluşturulacak kayıt şirketin direkt olarak gelir ve giderlerini etkileyeceği için uzman kişiler tarafından hazırlanması çok önemlidir.

2) Maliyetlerin Eksik veya Yanlış Hesaplanması

İnşaat işlerinde maliyet hesaplamalarının doğru hesaplanması çok önemlidir. Maliyetin içerisinde alınacak tutarlar doğru ve objektif bir şekilde hesaplanmaktadır. Çünkü bu hesaplamada başta maliyet artı olarak anlaşılan işler için gelir/gideri doğrudan etkilediği için büyük önem arz etmektedir.

3) Beklenen/Tahmini Zararların Muhasebeleştirilmesi

Sözleşmede üzerinde anlaşılan toplam maliyetlerin, üzerinden anlaşılan ve sözleşmeye

bağlanmış gelirleri geçmesi ihtimali var ise beklenen zarar direkt olarak finansal tablolara yansıtılır.

İnşaat projelerinde, maliyetler doğru bir şekilde hesaplanabiliyorsa gider yazılması gerekir. Fakat finansal bilgi manipülasyonu yapmak amacıyla şirketler maliyetleri minimum göstermekte ve saklamaktadır. Bu yolla finansal bilgi manipülasyonu yapmaktadır. Enerji sektörünü ne kadar regülasyona tabii bir sektör ise inşaat şirketlerinin de oyun alanı bir o kadar genişir.

3.3.2. Araştırma Bulguları

Beneish modeli BİST’te hisseleri işlem gören halka açık şirketlerin Kamu Aydınlatma Platformu’ndan (KAP) bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolarına uygulanmıştır.

Toplam 30 şirkete uygulanan Beneish modelinde sıralı şekilde verilen değerlerden ilk 14 şirket enerji şirketinde faaliyet gösteren şirketin finansal tablolarından faydalanılmış olup diğer 16 şirket ise inşaat sektöründe faaliyet gösteren şirketlerden oluşmaktadır.

Aşağıdaki şekilde bağlantı ve açıklama bilgilerini yazalım.

Bu çerçevede yapılan hesaplamalarda BİST’te hisseleri işlem gören enerji ve inşaat şirketlerinden faydalanılmıştır. Bu şirketler üzerinde Beneish Modeli ve Analiz Raporlarının kullanılabilmesi için KAP’ta ilgili şirketlerin bağımsız denetimden geçmiş 2021 yılına ait finansal tabloları kullanılmıştır. Her iki modelinde uygulanabilmesi için 2020 ve 2021 yılları olmak üzere iki yıl karşılaştırmalı finansal tablolara ihtiyaç duyulmuş ve bu veriler KAP’taki “Bağımsız Denetimden Geçmiş Finansal Tablolar”dan elde edilmiştir.

Beneish Modeli’ne ilişkin araştırma bulguları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Küçüksözen (2004) tarafından hazırlanan ve Beneish (1999) yılındaki modelin geliştirilmesi sonucu hazırlanan modele göre oluşan çıktılar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4: Beneish Modeli Araştırmanın Bulguları

Şirketler	TAE	BKM	AKE	FSE	AME	PSE	TVE	BYE	SSE	M1 Formulu
Enerjisa	1,72	-1,69	0,07	0,05	0,30	-0,46	-0,11	-0,18	1,83	-0,03
Akenerji	3,28	-1,05	0,05	0,10	0,45	-0,40	0,29	-0,26	1,05	1,95
Aksa Enerji	1,31	-1,96	0,05	0,03	0,41	-0,35	-0,05	-0,42	0,82	-1,71
Aksu Enerji	1,47	-1,70	0,07	0,08	0,28	-0,74	0,31	-0,37	0,82	-1,31
Aydem Enerji	3,71	-2,43	0,05	0,05	0,30	-0,45	0,18	-0,42	1,08	0,52
Ayen Enerji	2,23	-1,64	0,10	0,03	0,24	-0,20	0,22	-0,29	0,00	-0,86
Biotrend Enerji	2,53	-1,70	0,06	0,06	0,31	-0,54	0,04	-0,32	8,04	6,93
Çan2 Termik	1,04	-1,85	0,01	0,03	0,60	-0,27	0,12	-0,22	1,05	-1,04
Zorlu Enerji	1,88	-1,95	0,07	0,09	0,34	-0,47	0,20	-0,34	1,31	-0,43
Zedur Enerji	62,89	-0,82	0,07	0,11	0,08	-1,25	0,11	0,00	0,00	59,65
Odaş Elektrik	1,08	-1,63	0,03	0,04	0,62	-0,37	0,06	-0,20	0,99	-0,92
Kartal Enerji	1,62	-4,03	7,43	0,10	0,31	-7,88	0,12	-0,24	0,00	-4,13
Galata Enerji	1,92	-1,78	0,06	0,11	0,13	-0,53	0,02	-0,31	0,30	-1,62
Esenboğa Enerji	9,75	-2,68	0,01	0,02	0,15	-0,56	-0,01	-0,22	0,04	4,94
Anel Proje	3,62	-2,53	0,18	0,11	0,23	-0,48	-0,19	-0,27	1,78	0,91
Enka İnşaat	0,86	-1,70	0,07	0,05	0,18	-0,30	-0,27	-0,29	0,76	-2,19
Kuymaş Yatırım	0,27	-2,77	0,09	0,00	0,28	-0,08	0,00	-0,25	0,00	-4,00
Orge Taahhüt	1,63	-1,91	0,11	0,03	0,10	-0,33	-0,39	-0,18	3,80	1,32
Türker Proje	0,00	0,00	0,08	0,00	0,24	0,00	-0,04	0,00	0,00	-1,26
Yeşil Yapı	0,00	-16,68	0,09	0,02	0,21	-0,28	-0,10	-0,26	0,86	-17,69
Edip Gayrimenkul	1,25	-1,76	0,08	0,10	0,39	-0,44	0,48	-0,42	1,24	-0,65
Dap Gayrimenkul	0,26	-1,68	0,12	0,04	0,36	-1,00	-0,10	-1,38	2,12	-2,81
San-el Mühendislik	1,40	1,29	0,08	0,03	0,27	-1,02	-0,28	-0,10	1,15	1,27
Birleşim Mühendislik	2,36	-2,37	0,01	0,11	1,27	-0,83	-0,43	-0,12	1,55	0,00
Yayla İnşaat	2,52	-14,95	0,08	0,17	0,00	-0,90	0,05	-0,20	2,33	-12,44
İntema İnşaat	1,20	-1,62	0,06	0,03	0,25	-0,39	-0,40	-0,19	0,94	-1,66
Oyak Yatırım	1,34	-1,52	0,06	0,07	0,22	-0,38	-0,42	-0,25	0,00	-2,43
Tek-Art İnşaat	0,30	-1,38	0,09	0,08	0,37	-0,31	0,07	-0,34	0,84	-1,83
Temapol İnşaat	0,97	-2,82	0,05	0,03	0,16	-0,37	-0,28	-0,25	0,68	-3,39
Gsd Denizcilik	0,08	0,10	0,04	0,01	0,33	-0,12	-0,05	-0,22	0,63	-0,75

Tablo 5: Beneish Modeli ve BDDK EK-4 Makul Güvence Birlikte İncelenmesi

Şirketler	M1 Değeri	Z Score	Zi Bölgesi	Net Kar Marjı	Favök Marjı	Özkaynak Karlılığı	Aktif Karlılığı	Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Finansman Gideri	Faaliyet Geliri / Finansman Gideri	Ortalama Faiz Yükü
Enerjisa	-0,03	-0,04	1	0,27	0,15	0,34	0,10	0,10	1,44	0,50
Akenerji	1,95	0,12	1	0,15	0,14	-1,82	-0,22	-0,73	-0,18	-5,61
Aksa Enerji	-1,71	-0,18	2	0,15	0,15	0,23	0,12	0,17	0,86	0,76
Aksu Enerji	-1,31	-0,15	2	0,68	0,49	-1,40	-0,22	-1,07	-0,46	-0,73
Aydem Enerji	0,52	0,00	1	0,42	0,36	0,00	0,00	-0,01	-31,41	-0,02
Ayen Enerji	-0,86	-0,11	1	0,36	0,33	0,08	0,03	0,09	3,61	0,15
Biotrend Enerji	6,93	0,54	3	0,29	0,12	0,04	0,01	0,05	2,50	0,11
Çan2 Termik	-1,04	-0,13	1	0,27	0,21	-0,10	-0,05	-0,23	-0,92	-0,44
Zorlu Enerji	-0,43	-0,08	1	0,16	0,24	-0,03	-0,01	-0,02	-14,04	-0,03
Zedur Enerji	59,65	4,93	4	0,55	17,18	0,79	0,49	17,40	0,99	9,17
Odaş Enerji	-0,92	-0,12	1	0,26	0,18	-0,04	-0,02	-0,11	-1,61	-0,23
Kartal Enerji	-4,13	-0,38	3	0,35	0,26	0,08	0,05	0,74	0,35	0,85
Galata Enerji	-1,62	-0,17	2	0,73	0,75	0,20	0,11	0,36	2,06	0,79
Esenboğa Enerji	4,94	0,37	3	0,30	0,94	0,24	0,18	1,86	0,50	3,93
Anel Proje	0,91	0,04	1	-0,06	-0,03	-0,17	-0,03	-0,11	0,23	-0,19
Enka İnşaat	-2,19	-0,22	2	0,26	0,20	0,08	0,06	0,27	0,74	8,66
Kuysaş Yatırım	-4,00	-0,37	3	0,36	0,24	0,51	0,34	2,02	0,12	9,99
Orge Taahhüt	1,32	0,07	1	0,36	0,27	0,36	0,22	0,41	0,66	2,31
Türker Proje	-1,26	-0,14	1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Yeşil Yapı	-17,69	-1,51	4	0,02	-2,14	0,08	0,05	1,98	-1,08	2,22
Edip Gayrimenkul	-0,65	-0,09	1	0,51	3,38	1,93	-0,21	-2,86	-1,18	-2,27
Dap Gayrimenkul	-2,81	-0,27	2	0,54	0,42	0,52	0,15	0,42	1,00	2,28
San-el Mühendislik	1,27	0,07	1	0,16	-0,33	-0,74	-0,16	-0,28	1,17	-18,92
Birleşim Mühendislik	0,00	-0,04	1	0,12	0,05	0,16	0,06	0,09	0,55	0,81
Yayla İnşaat	-12,44	-1,08	4	0,27	0,15	0,34	0,10	0,10	1,44	0,50
İntema İnşaat	-1,66	-0,18	2	0,56	0,16	0,58	0,07	0,13	1,17	5,81
Oyak Yatırım	-2,43	-0,24	2	0,02	0,01	0,61	0,15	0,01	1,06	1,13
Tek-Art İnşaat	-1,83	-0,19	2	0,37	-0,75	-0,04	-0,02	-1,10	0,68	-0,31
Temapol İnşaat	-3,39	-0,32	2	0,18	0,17	0,48	0,14	0,13	1,33	0,43
Gsd Denizcilik	-0,75	-0,10	1	0,64	0,88	0,24	0,17	0,83	1,06	3,48

Zi bölgesinin tanımları şu şekildedir;

1. Bölge → Manipülasyona dair önemli bulgular yoktur.
2. Bölge → Manipülasyon yapma olasılığı mevcuttur.
3. Bölge → Manipülasyon yapma olasılığı hakkında önemli bulgular mevcuttur.
4. Bölge → Manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulgular vardır.

3.3.3. Bulguların Yorumlanması

BDDK EK-4 Karlılık Analizi sonuçlarının yorumlanabilmesi için şirketlerin ortalama oranları hesaplanmıştır. İki farklı sektörlerde yer alan şirketlerin karlılık oranlarını tek ortalama ile kıyaslamak ortalamanın sapmasına ve veriler sonucunda varılacak çıktıların doğru yorumlanamamasına sebep olacaktır.

Bu sebeple Analiz tablosunda yer alan oranların ortalaması sektör bazında ikiye ayrılarak yapılmıştır; çünkü her sektörün ortalama oranları farklı çıkacaktır.

Bu hesaplama sonucunda firmaların sektör bazında ortalamaları aşağıdaki şekildedir.

	Net Kar Marjı	Favök Marjı	Özkaynak Karlılığı	Aktif Karlılığı	Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Finansman Gideri	Faaliyet Geliri / Finansman Gideri	Ortalama Faiz Yüğü
Enerji Şirketleri Ortalaması	0,35	1,53	-0,10	0,04	1,33	-2,59	0,66
İnşaat Şirketleri Ortalaması	0,27	0,17	0,31	0,07	0,13	0,56	1,00

Bu ortalama değerlere göre Beneish modeli sonucunda oluşan Mi değerleri yorumlanmaktadır. Fakat bu noktada FAVÖK marjına ayrı bir parantez açmak gerekiyor; FAVÖK, bir şirketin karlılığının bir ölçü birimidir. Dolayısıyla, daha yüksek değerler genellikle iyidir. FAVÖK değeri, negatif ve pozitif olmasına göre, şirkete yönelik bir işaret sağlamaktadır. Pozitif FAVÖK değeri, bir firmanın vergi, faiz ve amortisman öncesinde, işletme faaliyetlerinde başarılı bir seyir izlediğinin göstergesidir.

İncelenen 15 enerji şirketinin özellikle FAVÖK marjlarının yüksek olduğu gözlenmektedir. Faiz ve vergi öncesi karın net satışlara bölünmesi ile elde edilen bu sonucun yüksek olması istenmektedir. Bu sonuçtan hareketle enerji şirketlerinin FAVÖK marjlarının 1,5 oranından yüksek olduğu yani enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin karlı şirketler olduğu yorumuna ulaşılabilir. Bu orandan yüksek FAVÖK marjına sahip şirketlerin sektördeki rakiplerine göre daha başarılı olduğu yorumu çıkartılabilir.

Aynı şekilde inşaat şirketlerinde bu oranın ortalama olarak 0,17 olduğu gözlemlenmiştir. Bu orandan hareketle rakiplerine göre 0,17'den yüksek FAVÖK Marjına sahip şirketlerin başarılı olduğu kanaatine varılabilir.

Bulgular sonucunda Beneish modeline göre Mi değerleri üzerinden bakıldığında 3. ve 4. bölgelerde yer alan şirketlerin manipülasyon yapıldığı sonucuna varılabilmektedir. Mi değerlerinin Zi değerlendirilmesi ile sonucu yapılan analiz ile beraber 3 şirketin finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair çok önemli bulgular elde edilmiş, 4 şirketin ise manipülasyon yapma olasılığı hakkında önemli bulguların olduğu tespit edilmiştir. Bu 7 şirket incelendiğinde, 4 tanesinin enerji şirketi olduğu kalan 3 şirketin ise inşaat şirketi olduğu sonucu orta çıkmaktadır. Kalan 13 inşaat şirketinden 6 tanesinin ise finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılığının mevcut olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu 6 şirketin özellikle özkaynak karlılık oranlarının ortalama değerlere göre yüksek olduğu görülmektedir. Özkaynak karlılığı şirketin hem cari yıldaki karlılık durumlarının yansıması olduğu için hem de geçmiş yıl kar/zarar hesaplarını da içerisinde barındırmasından dolayı kümülatif olarak biriken bir tutar olduğu için önemli bir gösterge niteliğinde olup, özellikle kamu ihalelerine girecek olan şirketler için önemli bir pozisyonudur.

Beneish Modeline göre finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair çok önemli bulgular taşıyan iki enerji şirketinden, özellikle 10 numaralı şirketin FAVÖK marjı gözle görülür bir şekilde yüksek çıkmıştır. Enerji sektörünün ortalama FAVÖK marjının 1,53 olduğu düşünüldüğünde bu şirketin analiz tablosundaki FAVÖK marjının da oldukça yüksek çıktığı görülmüştür.

Bu bulgular altında enerji şirketlerinin regülasyona tabi olması sebebiyle finansal bilgi manipülasyonuna yatkınlığının daha düşük olduğu görülmüş olup, inşaat şirketlerin yıllara sari işleri ile beraber finansal bilgi manipülasyonuna daha yatkın olduğu görülmektedir. Bunun sebebin ise enerji şirketlerinin ortalamalarına bakıldığında hali hazırda karlı şirketler olması ve incelenen şirketlerinde bu sebeple finansal bilgi manipülasyonuna başvurmadıkları sonucuna varılmıştır.

İnşaat şirketlerinin ise, özellikle yıllara yaygın projelerde finansal tablo kullanıcılarını çeşitli finansal bilgi manipülasyonu yöntemleri ile yanıltmaya daha açık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Enerji şirketleri regülasyona tabi bir piyasa da faaliyet gösterdikleri için ve karlı bir sektör olduğu için görüldüğü üzere Beneish Modeli uygulandığında manipülasyon yapma oranları düşük çıkan bir sektördür. Aynı zamanda analiz oranlarının ortalaması alındığında da gözlemlendiği üzere sonuçları ortalama karlılık oranlarının çok üzerinde ve anormal sapmalar gösteren şirketler değildir.

Bunun yanı sıra inşaat şirketleri regülasyondan uzak, işletme yöneticilerinin yeteneklerini olumsuz kullandığı düşeyde manipülasyona daha yatkın şirketlerdir. Çünkü kontrol mekanizması enerji şirketleri kadar yoğun ve hissedilir değildir. Bu sonuçlar altında, denetim faaliyetlerinin tüm sektörler üzerinde dengeli bir biçimde baştan aşağıya sağlanması halinde sektörler arasındaki manipülasyon ihtimali en aza indirilebilecektir.

3.3.4. Kaliteli Finansal Tablolar ile Denetime Tabilik Koşullarının Limitleri

Ülkemiz yüksek enflasyon ve yüksek döviz kuru artışının mevcut olduğu bir ülkedir. Bu sebeple fiyatlar her geçen gün yükselmektedir. Durum böyle iken şirketler kar amacı güden kuruluşlar olduğu için eski karlılık sağlamak için mal veya hizmet satışında bulunmaktadır.

Şirketler enflasyonist ortamda geçen yılki satış birim adetlerini kaybetmediklerinde sattıkları mal veya hizmetleri fiyatlarını yalnızca enflasyon oranında arttırdıkları vakit net satışları, aktif toplamaları (başta alıcılar hesabı aracılığı ile) artacaktır. Yazının üst kısımlarında belirtilen 70 Milyon Net Satış, 35 Milyon Aktif Büyüklük ve 175 Çalışan denetime tabi olma koşulu bir süredir aynı kaldığı için ve enflasyonist ortam ülkemizde son yıllarda devam ettiği için; denetime tabi olan şirket sayısı son yıllarda bir hayli artmıştır.

Denetime tabi olma kriterleri 26.05.2018 yılında 30432 sayılı Resmi Gazete ile düzenlenmiş olup bu tarihteki denetime tabi olma kriterleri gerçekten büyük şirketleri kapsamakta idi; fakat enflasyonist ortamda alım gücünde bir azalma olmasına karşın şirketlerin hasılat, aktif ve çalışan sayılarındaki artış ilk başta gerçekten büyük şirketleri kapsarken, günümüzde küçük ölçekli ve kurumsallaşma yolunda olan şirketleri kapsar hale gelmiştir.

Şuan ki dönemde kurumsal olmayan, halk dilinde patron şirketi olarak nitelendirilen şirketler denetime tabi olmuş bu durum muhasebe sistemlerin tam olarak oturmamış şirketlerin finansal raporlama yapmalarına sebep olmuştur. Bu şirketler denetim şirketleri tarafından denetlenmesi denetçileri de zor duruma sokmaktadır. Denetçiler, kontrol testlerini, yeniden hesaplamalarını ve risk kriterlerini şirketlere uyguladıklarında bu şirketlerde risk unsurları yüksek çıkmaktadır.

Bu şirketler haliyle kurumsal ve profesyonel yapıları henüz oturtamadıkları için yüksek kalitede finansal tablolar çıkmamaktadır.

Bu sebeple 30 Kasım 2022 32029 / 6434 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile “Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Yeni Kararlar” yayımlandı ve yeni kriterler şu şekildedir (Cumhurbaşkanı Kararı, 2022);

- Aktif Toplam ➔ 75.000.000 TL
- Net Satışlar ➔ 150.000.000 TL
- Çalışan Sayısı ➔ 150 Çalışan

Görüldüğü üzere denetime tabi olma kriterleri Aktif Toplam ve Net Satışlar için yaklaşık olarak 2 katına çıkarılmıştır. Bu durum 2023 yılından itibaren uygulanmaya başlayacak olması ile beraber denetime tabi olan şirketlerin sayısının %40 ile %50 arası düşebileceği ihtimali doğurmaktadır. Bu durumda daha yüksek ciroya sahip şirketler denetlenecek ve denetlenen şirketlerin sayısının azalması ile beraber denetim şirketlerinin ellerindeki müşteri portföyünün azalması ile beraber, sözleşme imzaladıkları şirketlere daha özenli denetim yapma fırsatını sunacak ve daha fazla zaman ayırmalarını sağlayacaktır. Bunun sonucunda denetçiler 1 yıl içerisinde denetleyecekleri şirketlere daha fazla zaman ayıracak ve denetim ekibinde daha çok denetçi/denetçi yardımcısı çalışacak. Bu durum şirketlerin de yüksek kalitede finansal tablolara çok daha fazla önem vermesini sağlamasının yanında denetçilerin daha detaylı tetkikleri ile beraber şirketlere de bu durumun pozitif yansıması olacağı aşikardır.

3.5. Bağımsız Denetim ve Finansal Tablolarda Kaliteyi Artırmaya Yönelik Öneriler

3.5.1. Denetim İşlevi İle Görevli YMM’lerin Sadece Bu Hizmeti Sunması

Bu konuya ilişkin önerimiz, bağımsız denetim faaliyetlerini konusunda uzman ve sadece bağımsız denetim hizmeti veren şirketlerin yapmasıdır.

YMM’lerin bağımsız denetim ile tam tasdik faaliyetlerinin birbirinden ayrılmasının denetimin kalitesine ve böylece kaliteli finansal tabloların hazırlanmasına sağlayacağı katkılardan şu şekilde bahsedilebilir:

- YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.’lerin aynı şirkete hem YMM hem de bağımsız denetim hizmeti vermelerinden kaynaklı olan adaletsiz şirket dağılımının önüne geçilmesi,

- YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'lerin aynı şirkete hem YMM hem de bağımsız denetim hizmeti vermeleri nedeniyle denetim faaliyeti fiyatlamasındaki iskontolu ücretin önüne geçilerek haksız rekabetin önlenmesi,
- Denetim için gerçekte yeterli kaynağa sahip olmayan YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'lerin sistemin içinde yer almamalarının sağlanması,
- Bağımsız denetçilerin tek bir göreve daha çok odaklanarak denetimin kalitesinin artması
- Denetim sırasında karşılaşılan farklı örnekler nedeniyle tecrübe ve bilgi birikimi artan denetçilerin daha kaliteli denetim hizmeti sunmasına olanak sağlanmasıdır.

3.5.2. KGK Denetim Fonu ve Eşleştirme Sisteminin Oluşturulması

Bağımsız denetimin kaliteli olmasında belirtilen en önemli unsurlar arasında denetçinin bağımsızlığı ve denetçinin yanlış ifade edilen finansal kayıtlardaki bu yanlışlığı belirleyebilme yeteneği olarak ifade edilmektedir (Akçay, 2018). Kaliteli denetim için ifade edilen genel standartlar içinde yer alan denetçinin bilgisi, tecrübesi ve işini yaparken gösterdiği itina olmakla birlikte bağımsızlık da temel unsurlar arasındadır.

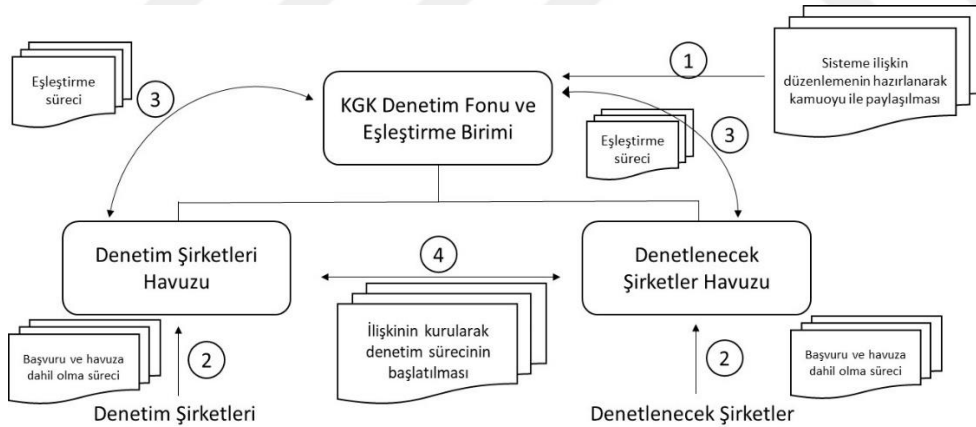
Literatürde yer alan çalışmalarda denetimin kalitesi konusunda önemli hususlar çeşitli yöntemlerle belirlenmeye çalışılmış, denetçi ve denetim firmasının mesleki yetkinliği, bilgisi, mevzuata hakimiyeti vb. hususlar ön plana çıkmakla birlikte denetleyen taraf ile denetim yapılan taraf arasında doğrudan kurulan maddi ilişkinin müşteri memnuniyeti ve işin sürekliliği kaygısı ile de birleşince denetimde “bağımsızlık ve tarafsızlık” unsurlarını zedeleyici tehdit oluşturabileceği / oluşturduğu gerçeğinin ön plana çıktığı ifade edilmektedir (Göğer, 2006). Denetçi ve denetim firmasının bağımsızlığı ve rotasyon arasındaki ilişkinin sorgulandığı bir çalışmada rotasyonun düzenleyici kurumlar açısından gerekli olduğu belirtilirken, denetim yapan taraf açısından ise ek maliyet unsuru getirmesi ve müşteriyi tanımak için zaman kaybına neden olduğu gibi gerekçeler ileri sürülerek uygulamanın karşısında oldukları tespit edilmiştir (Şenyiğit, 2014, s. 92). Buradan da denetimi yapan taraf açısından konunun maddi tarafının ön plana çıktığı görülmektedir. Dolayısı ile denetim firması tarafından sunulan hizmetin kalitesi ile maddi kazancı arasında önemli seviyede ilişki olduğu ifade edilebilir.

Denetlenen işletme, denetim ücretini kendisi verdiği için denetim faaliyetlerini ekonomik bir hizmet olarak görmekte ve denetçiye gereken önemi ve değeri gösterememekte, hazırlanan finansal tablolarda kaliteden de pek söz edilememektedir.

Çeşitli akademik çalışmalarda ve piyasa tecrübelerden de edinildiği üzere denetim yapan ile denetlenen arasındaki maddi ilişki denetimin sağlıklı ve sürdürülebilir şekilde gerçekleştirilmesinde doğrudan tehlike arz etmektedir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için atılabilecek en önemli adım iki taraf arasındaki ilişkinin tarafsız bir otorite ile kurulacak yapının oluşturulmasıdır. Bu yapının kurulmasında hem esasların saptanması hem de sürecin hayata geçirilerek sürekliliğinin sağlanmasında KGK'nın söz sahibi olmasının uygun olacağı ve KGK Denetim Fonu ve Eşleştirme Birimi'ne (DFEB) şeklinde bir birime ihtiyaç duyulacağı, sonrasında belirlenen ana misyon çerçevesinde:

- Sisteme dahil olacak denetleyen ve denetlenen tarafların süreç için gerekli bilgilerinin derlenerek, sınıflandırma yapılması,
- Her bir denetim firmasının denetim kapasitesi ile her bir denetlenecek firma için ihtiyaç duyulan denetim firmasının ölçeği ve yapısının belirlenmesi,
- Yapılacak işin kapasitesine göre DFEB tarafından belirlenmiş ücret kriterleri çerçevesinde ücret skalasının oluşturulması, eşleştirme sonucunda hizmet karşılığında alınacak ücretin tarafsız ve konuya hâkim bir otorite tarafından belirlenmesi kritik noktalar olarak ön plana çıkmaktadır.

Bu çerçevede önerilen yeni sisteme ilişkin temel süreçler aşağıdaki grafiktedir:

Grafik 10. KGK Denetim Fonu ve Eşleştirme Birimi İşleyişi

Bunun yanında uygulamadaki YMM'lerin aynı işletmeye vergi danışmanlığı ve bağımsız denetim hizmeti vermelerinin de bağımsızlığı zedelediğini, denetimin kalitesini düşürdüğünü ve kendi kendini denetleme tehlikesine yol açtığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda görüşümüz YMM'lerin iki hizmetten birini sağlamaları yönündedir. Bunun yanında kaliteli finansal tablolar hazırlanmasından anlaşılan işletmenin finansal raporlamasında, TMS/TFRS'lere ve BOBİ FRS'lere ne derecede bağlı kaldığıdır. Bağımsız denetimden

geçmiş finansal tablolarına göre işletme gerçeğe uygun durumunu daha açık şekilde görecektir ve buna yönelik iyileştirme adımları atacaktır. Böylece işletme ilerleyen dönemlerde hem ticari faaliyetlerinde daha olumlu adımlar atarak ticari başarısını arttıracak hem de kaliteli finansal tablolar hazırlayacaktır.

Öncelikli olarak KGK tarafından denetim yapacak taraf ile denetlenecek tarafa ilişkin sistemin işleyişine yönelik mevzuatın hazırlanması gerekecek; mevzuatta kısa ve net sistemden beklenen yararlar açıklanarak temel işleyiş kuralları belirtilmelidir (1). Yeni sisteme ilişkin sürecin kamuoyu ile paylaşılmasını takiben hazırlanacak bir takvim çerçevesinde denetim yapacak firmalar ile denetimi yapılacak firmalar belirli bir havuzda belirli kriterlere göre (nitelik ve nicelik olarak) yer almalı ve sınıflandırılmalıdır (2). Detayları daha sonraki süreçte belirlenecek sınıflandırma işlemi, kuşkusuz denetimde ihtiyaç duyulan kaynaklar ile denetim firmasının sunabileceği kaynak eşleştirmesinin sağlıklı yapılmasına olanak sağlayacaktır (3). Bundan sonraki aşamada tarafların bilgilendirilmesi otorite tarafından yapılarak aralarında denetim sürecinin başlaması sağlanacaktır (4).

Oluşturulacak yeni yapının sağlayacağı en temel yararlar şöyle sıralanabilir:

- Sürece esas taraflar arasında doğrudan ilişkinin kendi inisiyatifleri çerçevesinde kurulması ortadan kaldırılacaktır,
- Gerçekleştirilecek hizmete ilişkin uygun tarafların uygun bir bütçe ile bir araya gelmesinin sağlıklı temelleri oluşturulabilecek,
- Süreç sırasında özellikle denetim yapan tarafından daha özgür, farklı kaygılar olmadan işin yapılmasına ortam sağlanacak,
- Süreç sırasında denetim yapan tarafın finansal tabloların hazırlanması vb. gibi operasyonel sürece dahil olmasının önüne geçilecek,
- Süreç sonunda yazılacak raporun her türlü endişeden arındırılmış bir ortam içinde denetçi tarafından yazılması sağlanacak,
- Denetim hizmetinin bedeli KGK tarafından belirlenmiş kriterler çerçevesinde oluşturulan havuzdan denetim firmasına yapılacağından, ileme esas taraflar arasındaki maddi ilişki kesilmiş olacak,

- Bu sistem ile denetimin kalitesinin artması ve böylece denetlenen işletme üzerinde finansal tabloların daha gerçeğe uygun hazırlama baskısının oluşturulması ile kaliteli finansal tablolar hazırlanacak,

- Tüm bunların sonucunda da gerek piyasanın ve denetlenen firma ile ilgili ilişkili tüm tarafların daha sağlıklı finansal verilere ulaşmasının olanağı sağlanmış olacaktır.

Bağımsız denetime ilişkin işleyiş sürecinin yeniden yapılandırılması aşamasında önceliklerin belirlenerek adım adım sürecin işlenmesinin sağlanmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda ilk aşama yeni sistem ile eşleştirme yapılarak denetim süreci başlatılacak firmalar ve denetim şirketi birlikteliği için 2 farklı önerimiz bulunmaktadır:

1- Sistemin işlemesine ilk yıl öncelikle halka açık şirketlerden başlanabilir. Bilindiği üzere halen 525 adet halka açık olan /halka açık kabul edilen şirket bulunmaktadır. Sonraki yıl ise ciro büyüklüğüne göre sıralama yapılarak yıllık olarak 1.000 firmanın sisteme girmesinin hedeflenmesi düşünülebilir.

2- Bir diğer alternatif, ilk yıl en büyük ciroya göre 500 firmanın, sonra her yıl ciroya göre 1.000 firmanın sisteme girmesinin sağlanması, kademeli ve sağlıklı şekilde sistemin işlemesine olanak tanıyacaktır.

Yukarıda belirtilen adımlar sonucunda nihai olarak ihtiyaç duyulan “kaliteli finansal tabloların” oluşturulmasında önemli bir adım atılacağı düşünülmektedir.

Yukarıda belirtilen adımlar sonucunda nihai olarak ihtiyaç duyulan “kaliteli finansal tabloların” oluşturulmasında önemli bir adım atılacağı düşünülmektedir. Çünkü denetimin bağımsızlığı sağlandıktan sonra denetçi BDS’lere uygun olarak faaliyetini gerçekleştirirken işletmenin hazırladığı TMS / TFRS’lere veya BOBİ FRS’lere uygun finansal tablolarının, bu standartlara uygunluğunu daha iyi şekilde denetleyebilecek, uyması gereken prosedürlere ve ulaşması gereken veriye daha rahat şekilde ulaşacaktır.

Tespitleri ve bulguları iyileşen denetçinin denetim kalitesi artmış olacak, bu hususları genel kurula sunacak ve sonucunda işletme eksik, hatalı veya hileli durumlarını düzelterek bir sonraki hesap dönemlerinde daha sağlıklı ve kaliteli finansal tablolar hazırlayabilecektir. Denetimini daha kaliteli yapan denetçi ise hazırladığı “Bağımsız Denetçi Raporu”nda daha doğru görüş verebilecek, bu raporu dikkate alan işletme yönetiminin faaliyetlerini planlarken olası eleştirileri de dikkate alarak işletmenin başarısını artırması söz konusu olabilecektir.

Kuşkusuz kaliteli finansal tabloların elde edilmesinde ihtiyaç duyulan temel unsurlar sadece denetimin bağımsızlığı ve şeffaflığı olmamakla birlikte bu konuların ön plana çıktığı bilinmektedir.

Çalışmamızda önerilen diğer iki husus ile birlikte yeni bir sistemin kurulması piyasanın denetime duyduğu güvenin de artmasına yol açacaktır. Bunun sonucunda gerek mevcut yatırımcılar gerekse aday yatırımcılar ile diğer ilişkili tarafların daha rasyonel kararlar vermesi, piyasaların daha sağlıklı işleminde de ciddi bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada en ciddi tehlike yeni sistem oluşturulurken, bürokrasiye boğmadan, dinamik, hızlı karar alma mekanizmalarının oluşturulmasına dikkat edilmesidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda Küçüksözen'in geliştirdiği Beneish modeli ile BDDK EK – 4 Analiz raporları uygulanmıştır. Enerji ve inşaat şirketlerine bu modeller uygulanmıştır. Çalışma sonucunda görülmüştür ki şirketler piyasa koşullarında manipülasyon yapmaya yatkındır. Bunun sebebi şirketin mevcut durumunu olduğundan daha karlı göstererek şirketin hisse senedi fiyatlarını yükseltmek, dış yatırımcı çekebilmek ve mevcut yatırımları kaçırmamak, kreditorlere karşı pozitif bir durum sergilemek vb. gibidir. Özellikle Beneish Modeli sonucunda finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılığı bulunan şirketlerin BDDK EK-4 Analiz Raporu'na göre özellikle özkaynak karlılıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Buna ek olarak sektör ortalamalarına bakıldığında ise inşaat şirketlerinin ortalama faiz yüklerinin enerji şirketlerine oranla yüksek olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu sonuç özellikle mevcut hükümetinde inşaat sektörünü ekonominin büyümesindeki lokomotif olarak görmesine bağlı olarak desteklemesi ile beraber başta kamu bankaları yoluyla başta büyük inşaat şirketlerine kredi yoluyla kaynak aktarımı yaparak desteklemesinde kaynaklanmaktadır. Bu durumda inşaat sektöründeki şirketlerin kredi yoluyla büyüdüğü ve bu şekilde faaliyetlerine finansman sağladığı söylenebilir. Mevcut durum ilerleyen dönemlerde ekonominin daha da sıkışması ile bu sektördeki şirketler başta olmak üzere etkilediği diğer birçok şirketi de olumsuz şekilde etkileyecektir. Bu sebeple sıkı ve kaliteli bir bağımsız denetim faaliyeti sonucunda kaliteli finansal tablolar hazırlanması ile başta kreditorlerin ve yatırımcıların şirketlerin gerçek durumunu görmesi ve bu duruma göre pozisyon alması bakımından önem arz etmektedir.

Bu koşullar altında finansal bilgi manipülasyonu var ise kaliteli finansal tablolardan söz etmek mümkün olmamaktadır. Bu yüzden kaliteli finansal tabloların hazırlanabilmesi için şirketlerin manipülasyondan, bilanço makyajlamasından, fiktif işlem ve kayıtlardan uzak durması gerekmektedir. Çünkü finansal tablonun çıktısı önce muhasebe kayıtlarından daha sonra IFRS veya BOBİ FRS dönüşümlerinden oluşmaktadır. Bu hileli işlemlerin azaltılmasının yolu ise bağımsız denetim faaliyetlerinin güçlendirilmesinden geçmektedir. Bağımsız denetim faaliyetlerinin güçlendirilmesi için ise yapılması gereken bazı revizyonlar bulunmaktadır. İlgili görüş ve önerilerimiz aşağıda açıklanmıştır.

Yüksek kalitede finansal tabloların hazırlanması için son önerimiz, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları kurumu tarafından, denetime tabi ve finansal tablolarını hazırlayan şirketlere eğitimler verilmesi yönündedir. Günümüzde sektör tecrübelerimizden de görüldüğü üzere birçok şirkette Bütçe ve Finansal Raporlama departmanı bulunmamak ile beraber, bu departmanın bulunduğu şirketlerde de yetişmiş personel ve kadro bulunması zordur. Bu sebeple bu alanda eğitim ve teknik bilgi yetersizliği olduğu görülmektedir. Bahsi geçen bu durumun düzeltilmesi ve kaliteli bir şekilde yakınsama olması amacıyla önerimiz KGK uzman ve yetkili personelinin önce denetime tabi olan reel şirketlere sonrasında büyüme potansiyeli olan şirketlere TMS/TFRS eğitimler vermesi yönündedir. Devlet'in uzman personeli tarafından verilecek böyle eğitim birçok açıdan şirketlerin lehine olacak bir durumdur. Bu eğitimler sonucunda;

- Şirketlerin finansal raporlama departmanları teknik bilgi sahibi olacak,
- Gerçeğe uygun ve ihtiyaca uygun finansal tablolar hazırlanacak,
- Şirket, Vergi Usul Kanunu haricinde yönetime uygun BOBİ FRS ve TFRS Bazlı finansal tablolar hazırlaması ile beraber gerçeğe uygun finansal projeksiyonlar ve bütçe raporları hazırlayabilecek,
- Dış yatırımcılar ve finansal tablo kullanıcıları ile ortak bir dile sahip tablolar üzerinden bağlantı kurulabilecektir.

Bahsi geçen bu öneri ve görüşlerimiz ile beraber yüksek kalitede finansal tablolar hazırlanacaktır, çünkü finansal raporlama standartlarına olan uyumun artırılması ile beraber raporlama hataları yıllar itibari ile azalacak ve yüksek kalitede finansal tablolar hazırlanacaktır.

Denetim faaliyetlerinin tarihsel gelişimine bakıldığında 1900'lü yılların öncesinde bile var olduğu görülmektedir. Denetim, ilk süreçlerde sadece şirket yöneticilerine fayda sağlarken ilerleyen tarihlerde tüm finansal tablo okuyucuları için önemli bir faaliyet olmuştur. Ülkemizin aksine Amerika, İngiltere gibi finansal piyasaların gelişmiş olduğu ve dünyanın en büyük şirketlerinin bulunduğu ekonomilerde işletmeler denetim faaliyetlerini zorunluluktan değil ihtiyari olarak istemektedir. Bu ülkelerde denetim faaliyetleri uzun yıllardır işletmeler için güvenin tesis edilmesinde önemli bir etken olarak görülmüş olup kültür olarak 100 yılı aşkın süredir devam etmektedir.

Ülkemizde ise henüz denetim kültürünün tam olarak yerleştiğini ifade etmek doğru olmayacaktır. Nitekim işletmelerin birçoğu denetim faaliyetlerini mevzuattan dolayı zorunlu olarak yaptırmakta ve bunu “ücret karşılığı dışardan sağlanan rutin bir hizmet” olarak görmektedir. Dolayısıyla ülkemizde işletmelerin hazırladıkları finansal tablolar nispeten kaliteden uzak ve özensiz olabilmektedir. Bunun yanında işletmeler başta gelir ve karlarını olduğundan daha başka şekilde göstermek amacıyla finansal bilgi manipülasyonu yaparlar. Bazı işletmeler finansal tablolarda, finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak için şirketlerini olduğundan daha karlı ve başarılı, kimi şirketler ise özellikle daha az vergi ödemek amacıyla şirketlerinin karlılığı bilinci olarak düşürme eğilimi içerisinde. Kaliteli finansal tabloların amacı olan gerçeğe uygun uyumdan uzaklaştıkça kaliteli finansal tablolardan uzaklaşmış olunur.

Kaliteli finansal tabloların hazırlanmasının en büyük etkeninin denetimin kalitesinin artırılmasından geçtiği bilinmektedir. Yapılan incelemeler ve sektör tecrübesi sonucunda görülmüştür ki denetim kalitesinin artmasındaki en büyük etken denetçi niteliğinin yanı sıra bağımsızlığından geçmektedir. Denetçi bağımsızlığının otoriteler tarafından desteklenmesi ile doğru orantılı olarak denetçinin çalışmalarında mesleki özen ve şüphecilik artacak, bu durum işletmeleri direkt olarak kaliteli finansal tablo hazırlamaya zorlayacaktır. Buna ilişkin aşağıda geliştirilen model kapsamında denetime ilişkin taraflar arasında en uygun bağlantının KGK tarafından oluşturulacak bir sistem çerçevesinde kurulması, denetimi zedeleyen bir unsur olarak görülen hizmet bedeli konusunda tarafların doğrudan bağının söz konusu yeni sistem ile kesilmesinin sağlanması ile mümkün olabilecektir. Aynı zamanda, sonraki yıllarda gerçekleştirilecek rotasyon faaliyetleri de kuşkusuz gerçek anlamda rotasyon özelliğini taşıyacaktır.

Sonuç olarak önerilen sistemlerin yürürlüğe girmesi ile hem taraflar arasındaki müşteri ilişkisi kesilecek, hem bağımsız denetim firmalarının piyasada müşteri kaybetme korkusu kalmayacağı için denetçi çalışmalarında daha özenli ve titiz davranacak, hem de rotasyon uygulaması gerçek anlamda daha etkin hale gelebilecektir. Aynı zamanda denetlenecek firmaya kaynakları açısından en uygun denetim firmasının belirlenmesi de mümkün olabilecektir. Bu sıralanan öneri ve görüşler neticesinde ise finansal bilgi manipülasyonun önüne geçilecektir. Tüm bu önerilerimiz çerçevesinde denetimin kalitesinin artacağı ve finansal tabloların kaliteli hazırlanmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akçay, A. (2018). Denetim Kalitesi ve Göstergeleri. *Dergi Park*, 230 - 232.
- Akdoğan, N. (2021). Bağımsız Denetimin Planlanması ve Yürütülmesinde Önemlilik. *Dergi Park*, 90 - 92 .
- Alper, A. E. (2017). İnşaat Sektörünün Ekonomik Büyümedeki Rolü: Türkiye Örneği. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 240-242.
- Bahar, O. (2005). Türkiye'de Enerji Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme. *SBE Dergisi* , 55-57.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2019). *Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik Taslağı*. Ankara: Resmi Gazete .
- Bayırlı, D. D. (Ocak 2022). *Muhasebe Standartları* . Ankara: Finansed Yayınevi .
- Beest, F. v. (2009). Quality of Financial Reporting: measuring qualitative characteristics. *Nice Working Paper 09-108*, 6 - 7.
- Beneish, M. D. (1997). Detecting GAAP Violation: Implications for Assessing Earning Mangement among Firms with Extreme Financial Performace. *Journal of Accounting and Public Policy*, 275 - 280.
- Casey, J. L. (1969). *The Rise of the Accounting Profession*. New York : American Institute of Certified Public Accountant.
- Cumhurbaşkanı Kararı. (2022, 11 30). Bağımsız Denetime Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar. *Resmi Gazete*, s. 1-5.
- Çelik, K. (2016). Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Manipülasyon Tespitine Yönetim BIST'te Bir Uygulama. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 12-13.
- Çetinoğlu, T. (2015). Dünyada ve Türkiye'de Yeminli Mali Müşavirlik Mesleği: Sorumlulukları, Sorunları ve Çözüm Önerileri . *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 77 - 78 .
- Dicksee, L. R. (1905). *Auditing A Practical Manual For Audit* . New York : Authorized American Edition .
- Engineering News-Record*. (2022, 11 22). Top Construction Companies Survey : <https://www.enr.com/Top-Construction-Companies-Survey> adresinden alındı
- Göğer, T. (2006). Türkiye'de Bağımsız Denetim Uygulamalarında Bağımsız Denetim Kalitesini Belirleyen Etkenler ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma. *Dergi Park*, 65 - 70.
- Jeff, S. A. (2003). How the U.S. Accounting Profession. *Accounting Horizons*, 189 - 205.

- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu. (2017, 12 8). Bağımsız Denetim Planlanmasında ve Yürütülmesinde Önemlilik BDS 320. *Türkiye Denetim Standartları* , s. 5 - 6.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu . (2018, 10 27). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve. *Türkiye Muhasebe Standartları*, s. 10 - 14.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu . (2018, 05 24). Finansal Tabloların Sunuluşu. *Türkiye Muhasebe Standartları*, s. 4.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu . (2019). *2019 Yıllık İnceleme Raporu* . Ankara : Kamu Gözetimi Kurumu .
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu . (2020). *2020 Faaliyet Raporu*. Ankara: Kamu Gözetimi Kurumu.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu . (2021). *Türkiye Muhasebe Standartları* . Ankara : KGK.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2017, 03 24). Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi. *Türkiye Denetim Standartları*, s. 4-5.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2017). Finansal Tablolara İlişkin Görüş Olu. 8-10.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2018). *2018 Yıllık İnceleme Raporu*. Ankara : Kamu Gözetimi Kurumu .
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2018, 05 26). Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararına İlişkin Usul ve Esaslar. *KGK*, 4 - 6.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2018). Kalite Kontrol Standartı. *Kamu Gözetimi Kurumu*, 34 - 36.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2018, 12 21). TARİHİ FİNANSAL BİLGİLERİN BAĞIMSIZ DENETİMİ VEYA SINIRLI BAĞIMSIZ. *Güvence Denetim Standardı*, s. 68 - 70.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2019). BDS 200 Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi. *Türkiye Denetim Standartları*, 9 - 12.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2022, 12 04). *Türkiye'de Bağımsız Denetim İstatistikleri*.
<https://sbg.kgk.gov.tr/Istatistik/BagimsizDenetimIstatistikleri.aspx> adresinden alındı
- Kaval, H. (2021). Finansal Bilgilerin Niteliksel Özellikleri. H. Kaval içinde, *Türkiye Muhasebe - Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları* (s. 7). Ankara: Gazi Kitapevi.

- Koç, Ö. E. (08, 08 2018). Elektrik Enerjisi Piyasasında Regülasyon ve Bağımsız Düzenleyici Kurumlar: Türkiye Örneği. *Dergi Park*, s. 42 - 46.
- Kurulu, S. P. (2014). *Özel Durum Tebliği (II-15.1)*. Ankara: KAP.
- Küçüksözen, C. (2004). Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve IMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma . *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 244 - 245.
- Montgomery, R. H. (1922). *Auditing Theory and Practice*. New York: The Ronald Press Company.
- Paul M. Healy, P., & James M. Wahlen, A. P. (1999, 12 01). A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting. *Accounting Horizons*, s. 260 - 280.
- Standartları, T. M. (2005). *Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve* . Ankara: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu .
- Şenyiğit, Y. B. (2014). Zorunlu Denetçi Rotasyonunun Denetim Kalitesi Üzerindeki Etkileri: Literatür Araştırması. *Dergi Park*.
- Taulli, T. (2013). High-Profit IPO Strategies. *Journal Of Finance* , 83-86.
- Türk Dil Kurumu. (2022, 11 08). *sozluk.gov.tr*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Understanding the Relation between Financial Reporting Quality and Audit Quality. (2016). *American Accounting Association* , 5.
- University of Arkansas at Pine Bluff. (2022). Audit Committees, Corporate Governance, and the Quality of Financial Reporting: Evidence From Market Reactions to Earning Announcements. *Journal of Accounting and Finance*, 189 - 193.
- Uzunoğlu, H. (2018). Finansal Bilgi Manipülasyonu: Bist Sınai Endeksi Uygulaması. *Dergi Park*, 8-9.
- vd., G. (2010). Finansal Analizde Kullanılan Oranlar ve Firma Değer İlişkisi: . *Dergi Park*, 74-83.
- Wieldman, C. I. (February 1999). Instructional Case: Detecting Earning Manipulation. *Issues in Accounting Education* , 145 - 172.